

VAASAN YLIOPISTO
KAUPPATIETEELLINEN TIEDEKUNTA
TALOUSOIKEUS

Antti Littunen

PASSIIVISUUDEN VAIKUTUS VIIVÄSTYSVASTUUSEEN

Talusoikeuden
pro gradu -tutkielma

Yritysjuridiikan linja

VAASA 2013

SISÄLLYSLUETTELO	sivu
TIIVISTELMÄ	7
1. JOHDANTO	9
1.1. Viivästys ja passiivisuus tutkimuskohteena	9
1.2. Tutkielman tavoitteet	12
1.3. Tutkielman rakenne	13
1.4. Aiempi tutkimus ja lähdeaineisto	14
2. VIIVÄSTYS TAVARAN LUOVUTUKSESSA	17
2.1. Myyjän suoritus	17
2.2. Luovutuspaikka	19
2.3. Luovutusaika	22
2.4. Suoritusten järjestys	24
2.5. Toimituslausekkeet	25
2.6. Viivästys tavaran noutamisessa tai vastaanottamisessa	26
2.7. Viivästys vai virhe?	27
2.8. Osittainen viivästys ja perättäishankinta	28
2.9. Viivästys erityisesineen kaupassa	30
2.10. Myyjän tiedustelu ja lisäaika	31
2.11. Viivästyksen olennaisuus	32
3. PASSIIVISUUS MYYJÄN PUOLELLA	34
3.1. Tavarán luovuttamatta jättäminen	34
3.2. Esteestä ilmoittamatta jättäminen	36
3.3. Tiedustelun tekemättä jättäminen	36
3.4. Pysäyttämisoikeuden käyttämättä jättäminen	38
3.5. Muiden myyjän oikeuksien ja velvoitteiden laiminlyönti	40

4. PASSIIVISUUS OSTAJAN PUOLELLA	42
4.1. Tavarán noutamatta tai vastaanottamatta jättäminen	42
4.2. Luovutusaatimuksen esittämättä jättäminen	44
4.3. Myyjään tiedusteluun vastaamatta jättäminen	45
4.4. Lisääjan antamatta jättäminen	47
4.5. Ennakkoviivästyksen käyttämättä jättäminen	49
4.6. Vahingon rajoittamatta jättäminen	50
4.7. Maksusta pidättymättä jättäminen	52
4.8. Purku- ja vahingonkorvausvaatimuksen tekemättä jättäminen	53
4.9. Reklamoimatta jättäminen	55
5. VIIVÄSTYKSEEN VARAUTUMINEN SOPIMUKSIN	57
5.1. Sopimussakko	57
5.2. Hold Harmless	59
5.3. Time of Essence	59
5.4. Force majeure -lauseke	60
5.5. Vastuunrajoitusehto	61
5.6. Viivästyksestä tiedottaminen	62
5.7. Hinnanalennus	64
6. OSTAJAN SUOJAKEINOT	67
6.1. Luontoissuorituksen vaatiminen	67
6.2. Maksusta pidättäytyminen	70
6.3. Kaupan purku	71
6.4. Vahingonkorvaus	73
7. LOPUKSI	77

LÄHTEET	81
VIRALLISLÄHTEET	86
OIKEUSTAPAUSTRUETTELO	86

VAASAN YLIOPISTO**Kauppateellinen tiedekunta**

Tekijä:	Antti Littunen
Tutkielman nimi:	Passiivisuuden vaikutus viivästysvastuuseen
Ohjaaja:	Pekka Vainio
Tutkinto:	Kauppateiden maisteri
Oppiaine:	Talousoikeus
Linja (tai koulutusohjelma):	Yritysjuridiikka
Aloitusvuosi:	2011
Valmistumisvuosi:	2013
	Sivumäärä: 86

TIIVISTELMÄ

Tutkielmassa tarkastellaan passiivisuuden vaikutusta viivästyksestä seuraavaan vastuuseen irtaimen tavaran kaupassa. Työssä selvitetään, miten kaupan osapuolet, myyjä ja ostaja, voivat omalla toiminnallaan vaikuttaa viivästysvastuuseen niin sopimusta tehdessä, sitä täytettäessä kuin sopimushäiriön sattuessa.

Tutkielman ensisijaisena lähteenä on vuonna 1987 pohjoismaisen yhteistyön tuloksena säädetty kauppalaki esitöineen. Oleellisin kohdin kauppalakia vertaillaan kansainväliseen kauppalakiin eli CISG-yleissopimukseen, joka on sisällöllisesti lähellä kauppalakia ja myös vaikuttanut olennaisesti kauppalain sisältöön. Viivästysvastuun osalta vertailua tehdään myös kuluttajansuojalakiin sekä vanhentumislakiin, jota voi pitää passiivisuuseuraamusten yleislakina. Muina lähteinä on käytetty kauppa- ja velvoiteoikeudellisia teoksia.

Myyjän puolelta tutkielman kannalta olennaisinta on tavaran sopimuksen mukainen luovuttaminen ostajalle. Päähuomio on siinä, miten myyjä voi passiivisuutensa vuoksi ensin aiheuttaa tavaran viivästyksen ja sen jälkeen lisätä vastuutaan suuremmaksi kuin, mikä vastuu olisi ollut, jos myyjä olisi reagoinut viivästykseen asianmukaisesti. Aktiivisimmillaan myyjä voi varautua vastuuseen jo sopimusneuvotteluissa rajaamalla korvattavaksi tulevia eriä ja sopimalla esteistä, joiden vallitessa suoritusta ei tarvitse tehdä.

Ostajan tulee toimia aktiivisesti viivästystilanteissa, jotta hän voi vedota suojakeinoihin. Passiivisuuden myötä ostaja menettää oikeuden vaatia niin suoritusta, kaupan purkua kuin vahingonkorvausta. Ostajan passiivisuuseuraamuksia voi pitää ankarina, varsinkin jos syy viivästykseseen on myyjän puolella. Toisaalta aktiivisella toiminnalla ostaja yleensä säilyttää nämä oikeudet. Kaupan ollessa merkittävä ostajan kannattaa jo sopimusneuvotteluissa tehdä vastapuoli tietoiseksi oikea-aikaisen luovutuksen olennaisuudesta, jotta hän voi tarvittaessa purkaa kaupan ja saada asianmukaisen korvauksen.

AVAINSANAT: viivästys, passiivisuus, kauppalaki, CISG

1. JOHDANTO

1.1. Viivästys ja passiivisuus tutkimuskohteena

Irtaimen tavaran kaupassa ostajan tärkein tavoite on saada kaupan kohde haltuunsa ajan, paikan, määrän ja laadun suhteen oikeanlaisena. Oikea-aikainen luovutus sovituksessa paikassa on edellytys tavaran määrän ja laadun tarkastukselle, minkä lisäksi ostaja tarvitsee itselleen monesti myös hallintaan tarvittavat asiakirjat, jotta hän saa kaupan kohteeseen täyden omistusoikeuden. Vasta kun kaikki edellä mainittu on tapahtunut sovituksi, voivat osapuolet todeta kaupan myyjän velvoitteiden osalta tapahtuneen viivästyksettä ja virheettömästi. Sopimusvapaus takaa osapuolille vapauden valita luovutuksen ajan ja paikan hyvinkin tarkasti. Tiettynä päivänä ja tiettynä kellonaikana tapahtuva luovutus on selkeä ja tarpeellinen tapauksissa, joissa ostaja tarvitsee tavaran tietyllä hetkellä. Usein kuitenkin liian tarkka toimitusaika voi olla epäkäytännöllinen ja vaikea toteuttaa. Tällöin voidaan käyttää epätasemmallisempia termejä kuten kahden viikon kuluessa tai kuun lopussa. Mahdollista on myös, että luovutushetkeä ei sovita vaan ajankohta määräytyy esimerkiksi alan kauppataavan, osapuolten vakiintuneen käytännön tai sovellettavan lain mukaan. Se, mitä osapuolten voidaan katsoa luovutuksesta sopineen, voi siten olla vaikeasti tulkittavissa. Ei ole siis täysin selvää määritelmää sille, milloin luovutus viivästyy. Myöskään kauppalaisissa ja kuluttajansuojalaissa esiintyvä ”kohtuullinen aika” ei ole millään tapaa yksiselitteinen ja poikkeaa tavaran ja olosuhteista riippuen.

Yritysten tehostaessa toimintaansa ja logistiikan kehittyessä, on täsmällisten toimitusten merkitys kasvanut. Tavallisesti hankintatoiminnassa on pyritty välttämään riippuvuutta yksittäisistä toimittajista. Tavarointa on hankittu useista lähteistä, ja lyhyillä yhtä ostokertaa koskevilla sopimuksilla on ylläpidetty kilpailua. Autoteollisuudesta alkunsa saaneissa logistiikan toimintamalleissa, kuten Just-In-Time –ajattelussa, sen sijaan hankintatoimeen suhtaudutaan erilaisella tavalla. Myyjien kanssa tehdään niin pituuden kuin yhteistyön syvyyden kannalta pitkälle meneviä sopimuksia. Kertatoimituksista siirrytään jatkuviin pieniin toimituksiin ja turhia välivälivaiheita, kuten tavaroiden välivarastoineita, karsitaan pois.¹ Tämänlainen toimintamalli edellyttää huolellisuutta ja sitoutumista sekä ostajalta että myyjältä. Ostajan on luovutettava tietoa omasta toiminnastaan myyjälle, jotta tämä voi luovuttaa tavaran erä erältä oikea-aikaisesti. Koska varastot pidetään tietoisesti matalina, aiheuttavat viivästykset nopeasti tuotannon pysähtymisen,

---

¹ Weele 2010: 264–265

mikä taas johtaa siihen, että ostajan toimitukset viivästyvät. Yksi sopimusrikkomus voi aiheuttaa ketjun, jossa ostaja ei voi tehdä suorituksiaan omille asiakkailleen.

Liikenne- ja viestintäministeriö julkaisemassa logistiikkaselvityksessä selvitetään teollisuuden ja kaupan sekä logistiikkapalveluyritysten tunnuslukuja. Kaikkiaan seitsemäs selvitys julkaistiin toukokuussa 2012. Selvityksestä ilmenee kiinnostavaa tilastotietoa viivästyksistä. Selvityksen mukaan saatavuusongelmat ja toimitusvarmuus ovat merkittävimpiä toimitusketjuja haittaavia tekijöitä. Teollisuudessa toimitusajan, paikan, dokumentoinnin, määrän ja laadun suhteen virheettömien toimitusten mediaani selvityksessä vaihteli aloittain välillä 90–95 prosenttia. Kaupan aloilla vastaava mediaani vaihteli lukuun ottamatta tukkukauppaa, jonka mediaani oli 90, välillä 93–95.² Varsinkin teollisuudessa toimitusvarmuuden voi sanoa olevan merkittävä ongelma, kun useilla aloilla peräti kymmenesosa toimituksista on puutteellinen.

Viivästysvastuu syntymiseltä edellytetään luonnollisesti viivästystä, mutta edes viivästyksen toteaminen ei ole aina selvää varsinkaan, jos tarkkaa luovutusajankohtaa ei ole sovittu. Ja jos luovutusajankohdasta olisikin sovittu, vain vähäinen poikkeama ei välttämättä ole olennainen. Kun viivästys on tapahtunut, viivästyksen vastuullisen osapuolen osoittaminen voi tuottaa ongelmia. Rahdinkuljettaja voi esittää viivästyksen johtuvan lähettäjän hänelle antamista puutteellisista tiedoista. Myyjä voi väittää viivästyksen johtuvan ostajan puolella olevista syistä, kuten maksuvelvollisuuden laiminlyönnistä. Joudutaan siis arvioimaan, minkälaista huolellisuutta osapuolilta odotetaan ja mitä velvollisuuksia osapuolilla on toisiaan kohtaan. Viivästyksiin liittyy eräänlainen toleranssiraja, jonka mukaan vähäinen viivästys ei vielä aiheuta vastuuta. Luovutuksen voidaan katsoa tapahtuneen asianmukaisesti, vaikka aika poikkeaisi jonkin verran sovitusta.³

Sopimukset eivät voi olla yrityksen ainoa tai edes ensisijainen keino välttää viivästyksiä ja viivästysvastuu. Toiminnan, erityisesti logistiikan suunnittelu, siten että saapuvan tavaran viivästys ei aiheuta tuotannon pysäytystä tai omien toimitusten viivästystä, on ensisijainen keino välttää ongelmia. Voi kuitenkin olla kustannustehokkaampaa sietää viivästyksiä ja tavaran puutetta, kuin ylläpitää korkeita varastoja. Tällöin viivästyksiin voidaan varautua sopimusten avulla korostamalla toimitusajan tärkeyttä ja sopimalla, mitkä vahingot myyjän tulee viivästyksen sattuessa korvata. Sopimussakkoa voidaan myös käyttää ja oikein mitoitettuna se kannustaa myyjää pysymään sopimuksessa.⁴

² Solakivi, Ojala, Lorentz, Laari & Töyli 2012: 23, 93–95

³ Hemmo 2003: 114–117

⁴ Hemmo 2005a: 172

Yleinen seuraus passiivisuudesta varsinkin velkojan puolella on velallisen velvollisuuden lakkaaminen. Tätä voi perustella sillä, että mitä pidempään jonkin olotilan annetaan pysyä muuttumattomana, sitä suurempi syy sopijapuolella on olettaa saman olotilan jatkuvan, vaikka vaatimukselle alun perin olisikin ollut pätevä peruste. Passiivisuusseuraamuksia voidaan perustella myös osapuolten kannustamisella aktiiviseen toimintaan, sillä ajan kulumisen vaikeuttaa tapahtumien selvittämistä. Epäselvyyksien ja erimielisyyksien selvittämistä ei ole liiketoiminnan kannalta perusteltua viivytellä. Toisaalta passiivisuusseuraamuksia ei voi tulkita liian vapaasti, sillä se johtaa olemassa olevan saamisoikeuden tai siihen liittyvän vaadeoikeuden menettämistä.⁵

Sekä myyjän että ostajan velvollisuudet voidaan nähdä kaupan osapuolten lojaliteettina toisiaan kohtaan. Lojaliteettiperiaate tulee esiin niin suorituksen tekemisessä ajallaan kuin viivästyksen reagointiin.⁶ Yleistä lojaliteettivelvollisuussäännöstä kauppalaissa ei ole, vaikka valmisteluvaiheessa lakitekstiin harkittiin kohtaa, jonka mukaan *”kauppaa koskevaa sopimusta tulkittaessa on otettava huomioon, mitä vilpitön mieli ja hyvä liiketapa edellyttävät”*.⁷ Lojaliteettivelvollisuus kuuluu kuitenkin liikesuhteisiin lakiin kirjaamattomana periaatteena. Muukkonen pitää lojaliteettivelvoitteenä *”velvollisuutta ottaa huomioon toisen sopijapuolen intressi ja myös valvoa sitä”*⁸.

Aina passiivisuudessa ei kuitenkaan ole kyse velvoitteiden, vaan oikeuksien, laiminlyönnistä. Myyjällä on esimerkiksi pysäyttämisoikeus tilanteessa, jossa on painavia syitä olettaa ostajan velvoitteiden jäävän täyttämättä. Se ei kuitenkaan ole velvollisuus, vaan myyjän oikeus. Oikeuksien laiminlyönnistä on haittaa lähinnä itselleen. Toisin on velvoitteiden kohdalla, jotka helpommin loukkaavat vastapuolta. Useat oikeudet niin kauppa- ja kuluttajansuojalain kuin CISG-sopimuksen viivästyssäännöksissä kuitenkin nostavat esiin myös vastapuolen etujen huomioon, josta hyvänä esimerkkinä on lisäaika-säännös. Antamalla lisäaikaa luovutukselle ostaja turvaa purkuoikeutensa antaen samalla myyjälle mahdollisuuden tehdä suoritus viivästyneenä.

Tässä tutkielmassa passiivisuutta on tarkasteltu kauppalaain, kuluttajansuojalain ja CISG-yleissopimuksen viivästysseuraamusten kautta. Tämän lisäksi on hyvä huomioida laki velan vanhentumisesta (vanhentumislaki, VanhL), joka myös sääntelee passii-

⁵ Norros 2012: 317–318

⁶ Routamo 1988: 22. Routamo näkee monen kauppalaain säännöksen edustavan lojaliteettiperiaate siten, että epälojaali toiminta tuo vastapuolelle oikeuksia.

⁷ Routamo & Sevón 1977: 106

⁸ Muukkonen 1993: 1046

visuusseuraamuksia. VanhL soveltuu myös velvollisuuteen luovuttaa tavara, sillä lain 1 §:n mukaan sen soveltamisalaan kuuluvat rahavelan ohella myös muut velvoitteet. Saarnilehdon mukaan ”*vanhentuminen perustuu ajan kulumiseen ja velkasuhteen osapuolten passiivisuuteen*”⁹. Asian hahmottamisen kannalta voidaan sanoa, että VanhL asettaa ylärajan, jonka kuluttua viimeistään velvoite lakkaa. Siitä, voiko velvoite lakata passiivisuuden myötä jo ennen vanhentumisajan päättymistä, on erilaisia näkemyksiä. Yksi kanta on, että nykyinen varsin lyhyt, vain kolmen vuoden, vanhentumisaika tekee nopeammin aktualisoitavat passiivisuusseuraamukset tarpeettomaksi¹⁰. Toisaalta passiivisuus voidaan tulkita saatavasta luopumiseksi, jonka vuoksi velvollisuus täyttää velvoite lakkaa jo aikaisemmin¹¹.

1.2. Tutkielman tavoitteet

Tässä tutkielmassa selvitetään irtaimen tavaran luovutuksen viivästystä siitä seuraavan vastuun kannalta. Erityisesti kiinnitetään huomioita siihen, miten myyjä ja ostaja voivat omalla toiminnallaan vaikuttaa syntyvään vastuuseen, eli miten aktiivisuus ja passiivisuus vaikuttavat tuottamukseen. Näkökulmana on, miten myyjä voi lisätä vastuutaan passiivisella toiminnallaan, kuten jättämättä ilmoittamatta esteestä ja tiedustelematta hyväksyykö ostaja viivästyneen luovutuksen, ja toisaalta myyjän aktiivisen toiminnan vaikutuksen vastuuseen. Ostajan puolelta perehdytään, miten aktiivisella toimimisella ja sopimustekniikalla voidaan sekä pyrkiä varmistaa oikea-aikainen luovutus että päästä tyydyttävään lopputulokseen tavaran mahdollisesti viivästyessä. Asian toinen puoli on, miten passiivisella toiminnalla ostaja menettää oikeutensa viivästysseuraamuksiin. Tavoitteena on selvittää viivästysseuraamusten kautta kauppalaan passiivisuussystematiikkaa ja vertailla havaintoja kauppalakia lähellä oleviin säädöksiin, kuten kuluttajansuojalakiin ja CISG-yleissopimukseen.

Passiivisuus voidaan yksinkertaisimmillaan ymmärtää kaupassa niin, että myyjä ei luovuta tavaraa eikä ostaja toisaalta sitä vaadi. Tutkimuksessa passiivisuudella viitataan laajemmin ostaja ja myyjän velvollisuuksien, erityisesti tiedottamisen laiminlyöntiin. Myyjän puolelta passiivisuuden ydin koskee aikaa ennen luovutusta, kun taas ostajan puolella päähuomio on sovitun luovutusajankohdan jälkeisessä ajassa. Tutkimusongel-

---

⁹ Saarnilehto 2004: 11

¹⁰ Norros 2012: 332

¹¹ Saarnilehto 2004: 11

ma voidaan kirjoittaa muotoon *miten osapuolten toiminta vaikuttaa viivästysvastuuseen?*

1.3. Tutkielman rakenne

Johdannon jälkeen toisessa luvussa käsitellään tavaran luovutuksen viivästystä. Tavaran luovutus voi viivästyä, jos myyjä ja ostaja ovat erimielisiä luovutuspaikasta. Väärä luovutuspaikka ei täysin vastaa viivästystä, mutta sen seuraukset ostajalle ovat samankaltaisia. Ostajalle ei yleensä ole merkitystä sillä onko luovutus viivästynyt vain onko luovutettava tavara väärässä paikassa, sillä virheetön luovutus edellyttää suoritusta oikeassa paikassa oikeaan aikaan. Ostajan ja myyjän välillä voi olla epäselvyyttä, onko luovutus todellisuudessa viivästynyt. Yksinkertaisimmillaan viivästyminen tarkoittaa, että tavaraa ei luovuteta lainkaan tai se luovutetaan liian myöhään (KL 22 §). Viivästyksestä on siis kyse silloin, kun sopimus jää täyttämättä ja myös kun sopimus täytetään liian myöhään¹². Joissakin sopimustyypeissä, kun luovutusta ei tapahdu lainkaan, kyse ei ole viivästyksestä vaan virheestä¹³. Tämä määritelmä ei kuitenkaan vielä vastaa siihen, milloin luovutus on tapahtunut liian myöhään. Kauppalain 9 §:n mukaan luovutus on viivästynyt, kun luovutus tapahtuu sovitusta poikkeavana ajankohta tai luovutusta ei tehdä kohtuullisessa.

Kolmannessa ja neljännessä luvussa tarkastellaan yksityiskohtaisesti luovutukseen ja viivästykseen liittyvät osapuolten velvollisuudet ja oikeudet. Erityisesti huomioidaan, mitä oikeuksia on menetettävissä passiivisella ja epälojaalilla menettelyllä. Lukuihin on koottu, miten passiivisuus voi ilmetä niin myyjän kuin ostajan puolella. Myyjän puolelta asiaa tarkastellaan viidennessä luvussa, missä huomio kiinnittyy luovutusta edeltävään aikaan, silloin kun hän huomaa viivästyvänsä suorituksensa tekemisessä. Kuudennessa luvussa aiheena on, miten ostajan passiivisuus voi ilmetä, kun myyjän suoritus on viivästynyt.

Viidennen luvun aiheena on viivästyksiin varautuminen sopimuksin. Luvussa pohditaan, miten sopimusehdot muuttavat lakiperusteisia viivästysseuraamuksia ja mikä vai-

¹² Hemmo 2006: 53

¹³ Viinikka 2009: 897. Rahdinkuljettajan vastuussa maantie- ja rautatiekuljetuksissa on kyse virheestä, mikäli luovutusta ei tapahdu lainkaan. Tavaran kadotessa näissä kuljetusmuodoissa viivästysvahinko konvertoituu esinevahingoksi, ks. Sisula-Tulokas 2007: 67–68. Ostajan ja myyjän välisessä irtaimen tavaran kauppasopimuksessa viivästyksellä voidaan yksiselitteisesti tarkoittaa kuitenkin sitä, että tavaraa ei luovuteta lainkaan tai se luovutetaan liian myöhään, ks. Routamo 1995: 66–67. Ks. rahdinkuljettajan viivästysvastuusta myös Viinikka 2006 ja 2010.

kutus näillä passiivisuusseuraamuksiin. Luvussa käydään läpi joitakin yleisimpiä ehtoja, joilla on vaikutusta viivästyksiin. Osa ehdoista kaventaa myyjän vastuuta erityisesti vahingonkorvauksen osalta ja osa puolestaan toimii ostajan suojana lisäten esimerkiksi myyjän tiedotusvelvollisuutta.

Sitä, mitä ostaja voi viivästyksen sattuessa vaatia käsitellään kuudennessa luvussa. Viivästyksestä tavallisesti seuraa, että ostaja vaatii sopimuksen täyttämistä tai kaupan purkamista. Nämä ovat toistensa vaihtoehtoja siten, että molempia ei voi vaatia samanaikaisesti mutta mahdollista on kuitenkin, että ostaja ensin vaatii suoritusta, eli tavaran luovutusta, ja kun tämä ei tuota tulosta, vaatii ostaja kaupan purkua. Ostaja voi myös oikeussuojakeinonaan pidättäytyä kauppahinnan maksusta, sillä hän ei ole velvollinen suorittamaan kauppahintaa ennen, kuin tavara on hänen saatavillaan. Vahingonkorvausvastuuta viivästystilanteissa käsitellään niin ikään tässä luvussa. Kauppalaissa vahingonkorvaus viivästyksestä on kolmiportainen. Myyjä vapautuu kokonaan vahingonkorvausvastuusta osoittaessaan viivästyksen johtuvan hänen vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella. Välittämät vahingot tulee korvattavaksi kontrollivastuun perusteella tuottamuksesta riippumatta. Myös välilliset vahingot tulevat korvattavaksi, jos viivästys johtuu huolimattomuudesta myyjän puolella.¹⁴

Päätöslukuun on koottu tiiviisti yhteen vastaus tutkimusongelmaan. Huomio kiinnittyy erityisesti, miten myyjä voi aktiivisella toiminnalla pyrkiä rajoittamaan viivästyksen aiheuttamaa vahinkoa ja puolestaan, miten passiivisuus voi laajentaa vastuuta. Ostaja puolelta oleelliset seikat kootaan yhteen vastaavalla tavalla. Aktiivinen ostaja pyrkii siihen, että hänellä viivästyksen sattuessa oikeus käyttää suojakeinoja, kuten vaatia luontoissuoritusta, purkaa sopimus ja vaatia vahingonkorvauksia. Toimettomana pysyvä ostaja puolestaan ajan kulumisen myötä menettää oikeuksiaan.

1.4. Aiempi tutkimus ja lähdeaineisto

Virhevastuuseen verrattuna oikeuskäytäntöä on viivästyksistä vähänlaisesti. Oikeuskirjallisuudessa aihetta käsitellään usein kotimaista ja ulkomaista kauppaa käsittelevissä teoksissa. Samoin tietoa viivästyksestä ja viivästysseuraamuksista voi löytää useimmista sopimus-, varallisuus- ja velvoiteoikeuden teoksista. Oikeuskäytännön pienen määrän

---

¹⁴ Hoppu 1988: 52; Hemmo 2003: 230

vuoksi teoksissa lähinnä selitetään lakia. Puhtaasti viivästyistä käsittelevistä tutkimuksia on vähänlaisesti verrattuna esimerkiksi virhevastuuseen ja oikeuskirjallisuudessa viivästyistä on käsitelty yleisesti suoritushäiriöiden yhteydessä. Passiivisuusseuraamusten kannalta hyödyllisiä lähteitä ovat saatavien vanhentumista koskevat kirjat ja kirjoitukset.

Viivästyksiin liittyvät oikeustapaukset, joita tutkielmassa on käsitelty, on ratkaistu joko Suomen lain tai kansainvälisen kauppalain CISG:n perusteella. Varsinkin ulkomaisissa tapauksissa on useimmiten kyse viivästyksen olennaisuudesta ostajalle sekä kohtuullisesta ajasta vaatimusten esittämiselle. Tutkielmaan valittu suomalainen oikeuskäytäntö on varsin iäkästä, mutta siitä huolimatta ratkaisut vastaavat nykyistä käytäntöä. Kotimaisen kauppalain ja CISG:n samankaltaisuuden vuoksi tutkielman esimerkkitaupaukset soveltuvat Suomen oikeustilaan.

Tutkielman kannalta olennaisin kotimainen säädös on kauppalaki. Näiden lisäksi aiheen kannalta merkittävä on kansainvälinen CISG-yleissopimus¹⁵. Suomen kauppalaki perustuu osittain CISG-yleissopimukseen, mutta enemmän sen sisältöön on vaikuttanut 1960-luvulta alkanut pohjoismainen yhteistyö, jonka tuloksena useissa pohjoismaissa säädettiin kauppalait 1980- ja 1990-lukujen taitteessa. Suomessa kauppalaki tuli voimaan 1988. CISG-yleissopimus syntyi YK:n kansainvälisen kauppaoikeuden toimikunnan UNCITRAL:n työn tuloksena ja se tuli Suomessa voimaan 1989. CISG:tä sovelletaan kansainvälisessä kaupassa silloin, kun osapuolten liikepaikat ovat eri valtioissa ja silloin, kun kansainvälisen yksityisoikeuden lainvalintasäännöt johtavat jonkin sopimusvaltion lain soveltamiseen. Nykyisin CISG:n ovat ratifioineet 79 maata¹⁶. Useat maat ovat kuitenkin jättäneet osia sopimuksesta soveltamisalueen ulkopuolelle. Esimerkiksi Suomi, Ruotsi, Norja ja Tanska ovat sopineet, että pohjoismaiden välisessä kaupassa noudatetaan kansallisia lakeja CISG:n sijaan.¹⁷

Kauppalaki ja CISG noudattavat sopimusvapauden periaatetta. Kaupan osapuolet ovat vapaita sopimaan, millä ehdoilla he kaupaa tekevät. Kauppalaki ja CISG:tä sovelletaan, mikäli osapuolet eivät ole toisin sopineet.¹⁸ Yhtä lailla on osapuolten mahdollista

¹⁵ United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods eli yleissopimus kansainvälistä tavaran kauppaa koskevista sopimuksista. Kirjallisuudessa sopimuksesta on ajoittain käytetty myös nimiä Wienin konventio tai YK:n kauppalaki. Tässä tutkielmassa käytetään pääasiassa termiä CISG-yleissopimus.

¹⁶ Brasiliasta tuli konvention 79. maa, kun se ratifioi sopimuksen maaliskuussa 2013, ks. UNCITRAL 2013.

¹⁷ Routamo 1996: 1; Wilhelmsson ym. 2006: 19–23; UNCITRAL 2013

¹⁸ Wilhelmsson ym. 2006: 19

sopia, että KL:a ja CISG:tä noudatetaan vain tietyiltä osin ja muutoin noudatetaan sitä, mitä osapuolet ovat keskenään sopineet. Jonkin verran tutkielmassa tehdään vertailua kuluttajansuojalakiin. KSL eroaa kauppalaista ja CISG-yleissopimuksesta pakottavuutensa vuoksi, minkä vuoksi sen kuluttajakauppaa koskevia säännöksiä ei voida suurelta osin sopimuksin heikentää kuluttajan haitaksi (KSL 5:2). Aiheen kannalta merkittävä on niin ikään vanhentumislaki. VanhL:n vanhentumisaika asettaa takarajan, jonka jälkeen velvoite viimeistään on passiivisuuden vuoksi lakannut.

Säädösten lisäksi kauppaoikeuteen vaikuttaa kauppatapaa, eli *lex mercatoria*. *Lex mercatoria*lla tarkoitetaan kansallisista laeista riippumatonta periaatteiden ja sääntöjen järjestelmää, joka on yleisesti hyväksytty kansainvälisessä kaupassa. Ongelmana on, että vaikka monet periaatteet ja säännöt ovat laajasti hyväksytyjä, ne tosiasiallinen toteutuminen vaihtelee alueittain.¹⁹ *Lex mercatoria*n merkitys on kuitenkin kasvanut, sillä kauppatapaa ja elinkeinoelämän normistoa on pyritty kodifioimaan.²⁰

---

¹⁹ Ramberg 2000: 20–21

²⁰ Hemmo 2003: 458–459

2. VIIVÄSTYS TAVARAN LUOVUTUKSESSA

Viivästys määritellään kauppalain 22 §:ssä. Sen mukaan luovutus on myöhässä, jos tavaraa ei luovuteta tai se luovutetaan liian myöhään eikä tämä johdu ostajasta tai ostajan puolella olevasta seikasta. Käsite kattaa siis tilanteet, joissa myyjä ei luovuta tavaraa ollenkaan tai luovuttaa sen liian myöhään. Olennaista on, että sovittu luovutusajankohta on ohitettu²¹. Joissakin tapauksissa viivästys käsittää myös tilanteita, joissa ajankohtaa ei ole ohitettu. Ennakkoviivästyksessä on kyse siitä, että myyjän toiminnasta tai taloudellisesta tilanteesta on mahdollista päätellä, että hän ei kykene tekemään suorista ajallaan. Ostaja voi ennakkoidun viivästyksen olennaisuuden huomioon ottaen purkaa sopimuksen.²² Jos osapuolet ovat sopineet luovutuksen tapahtuvan määräajan kuluessa, esimerkiksi syyskuussa, ja ostaja tarjoaa tavaraa jo elokuussa, on tapauksessa viivästyksen piirteitä, sillä luovutus ei tapahdu silloin sovittuna ajankohtana. Ongelmana on tällöin, tuleeko ostajan ottaa tavarat vastaan liian aikaisesta toimituksesta huolimatta.

Viivästyskäsitteen kannalta olennaista on lisäksi huomioida, että merkitystä ei ole sillä, onko syy viivästykseen ostajan vai myyjän puolella. Jos syy viivästykseen on ostajan puolella, ostaja ei tällöin voi kohdistaa myyjään vaatimuksia.²³ Syyn oleminen ostajan puolella ei tarkoita pelkästään ostajan toimintaa tai laiminlyöntiä, vaan tällä tarkoitetaan laajemmin ostajan riskin piiriin kuuluvia syitä, joiden vuoksi ostaja ei kykene omasta puolestaan täyttämään sopimusta²⁴.

2.1. Myyjän suoritus

Irtaimen tavarankaupassa myyjän päävelvoite on tavarankorkeaan oikea-aikainen luovutus sovittussa luovutuspaikassa²⁵. Luovutus on viivästynyt, jos luovutusta ei tapahdu lainkaan tai se tehdään myöhässä. Tällöin on kyse viivästysvastuusta. Luovutettavan tavarankorkeaan ollessa laadultaan tai ominaisuuksiltaan heikompi, kuin mitä on sovittu, käsitellään suoritushäiriötä virhevastuun perusteella. Vaikka tavara olisikin luovutettu ostajalle oikea-aikaisesti ja ilman, että tavarankorkeaan ominaisuuksissa olisi virheitä, on mahdollista, että suori-

²¹ Routamo & Ramberg 1997: 182

²² Hemmo 2003: 119

²³ Routamo & Ramberg 1997: 182

²⁴ Wilhelmsson ym. 2006: 55

²⁵ Yleinen tapa on jakaa velvoitteet pää- ja sivuvelvoitteisiin. Ks. tarkemmin jaottelusta Norros 2012: 121–136.

tus on virheellinen oikeudellisen virheen perusteella. Tällöin ostaja ei saa tavaraan sovittunlaista oikeusasemaa.²⁶

Tavara katsotaan KL 6.2 §:n mukaisesti luovutetuksi, kun ostaja on ottanut tavaran hallintaansa. Kun ostaja noutokaupassa noutaa tavaran esimerkiksi myyjän myymälästä tai varastosta, ei luovutuksessa yleensä ole epäselvyyttä, olettaen että osapuolet eivät ole sopineet muista velvoitteista, kuten asentamisesta tai koekäytöstä. Jos kyseessä on kuljetuskauppa, merkitystä KL 7 §:n perusteella on sillä, tapahtuuko kuljetus myyjän toimialueella vai sen ulkopuolella. Kun myyjä huolehtii kuljetuksesta alueella, jossa hän tavallisestikin vastaavanlaisia kuljetuksia hoitaa, tilanne on sama kuin noutokaupassa, eli luovutus on tapahtunut, kun ostaja on saanut tavaran hallintaansa. Kaukokaupassa sen sijaan tavara annetaan kuljetettavaksi rahdinkuljettajalle, joka on sitoutunut kuljettamaan tavaran lähetyspaikkakunnalta, jolloin tavara katsotaan luovutetuksi, kun tavaran lähetyspaikkakunnalta kuljettava rahdinkuljettaja on saanut tavaran hallintaansa. Tavallista kuitenkin on, että tästä ehdosta sovitaan toisin käyttämällä toimituslausekkeita²⁷.

Myyjän suoritukseen sisältyessä luovutuksen ohella muitakin velvoitteita, kuten koonpano tai asentaminen, luovutus on tapahtunut oikea-aikaisesti vasta, kun nämä velvoitteet on suoritettu. Kuluttajansuojalakiin, toisin kuin kauppalakiin, tämä periaate on myös kirjattu (KSL 5:3.3). Wilhelmsson ym. katsovat kuitenkin, että myös kauppalain perusteella sopimuksia tulkitaan samalla tavalla.²⁸

Vaaranvastuun siirtyminen on tiiviisti yhteydessä luovutukseen. Jollei muuta ole sovittu, vaaranvastuu siirtyy, kun tavara luovutetaan ostajalle. On kuitenkin mahdollista, että vaaranvastuu siirtyy ostajalle jo ennen luovutusta. Näin on silloin kun luovutus viivästyy ostajan puolella olevasta syystä ja myyjä on tehnyt sen, mitä tavaran luovutus häneltä edellyttää. Samoin vaaranvastuu siirtyy jo ennen luovutusta, jos ostajan on noudettava tavara muualta kuin myyjän luota. Tällöin vaaranvastuu siirtyy, kun tavaran luovutuksen aika on tullut ja ostaja on saanut tietää, että tavara on noudettavissa.²⁹

---

²⁶ Routamo 1996: 53

²⁷ Wilhelmsson ym. 2006: 38

²⁸ Wilhelmsson ym. 2006: 35

²⁹ Wilhelmsson ym. 2006: 49–50

2.2. Luovutuspaikka

Luovutuspaikan valinta vaikuttaa olennaisesti siihen, miten kuljetuksesta aiheutuvat kustannukset jakautuvat ja kumpi osapuoli vastaa kuljetuksen viivästymisestä.³⁰ Lähtökohtaisesti luovutuspaikka on KL 6 §:n perusteella myyjän liikepaikka. Noutokaupan lähtökohtaisuutta voidaan perustella sillä, että myyjän on kyettävä määrittämään tavaramalle hinta, joka olisi mahdotonta kuljetustarpeen vaihdelta ostajittain.³¹ Kauppalaissa huomioidaan kuitenkin myös muut luovutuspaikat, kuten luovutus tavaran ollessa muualla kuin myyjän liikkeessä ja luovutus, kun on sovittu kuljetuskaupasta. Sopimusosapuolten käytäntö ja kauppatavat johtavat kuitenkin usein käytäntöihin, joita kauppalaissa ei ole huomioitu. Erityisesti luovutuspaikasta kuljetuskaupassa sovitaan yleisesti seikkaperäisesti toimituslausekkein.³²

Kun ostaja saa tavaran hallintaansa myyjän liikepaikassa, on kyse noutokaupasta. Jollei myyjällä ole kauppaan yhteydessä olevaa liikepaikkaa, luovutus tapahtuu myyjän kotipaikassa. Siinä tapauksessa, että osapuolet tiesivät kauppaa tehdessään kaupan kohteen olevan muualla, tapahtuu luovutus paikassa, josta ostaja tavaran noutaa. Kaikissa näissä kolmessa tapauksessa on kyse noutokaupasta, jossa myyjän on pidettävä tavara ostajan noudettavissa ja ostajan velvollisuutena on noutaa tavara myyjältä. Myyjän velvollisuus pitää tavara noudettavissa on olennainen, sillä luovutus viivästyy, jos tavara ei voida sovittuna aikana luovuttaa ostajalle, joka on sitä tullut noutamaan. Noutokauppa ei tarkoita, että ainoastaan ostaja olisi velvollinen ryhtymään toimiin, joita vaaditaan, että ostaja saa tavaran hallintaansa. Myyjältäkin vaaditaan tekoja, jotka mahdollistavat tavaran noutamisen. Myyjältä voidaan vaatia esimerkiksi tavaran pakkaamista ja siirtämistä varastosta lastauslaiturille, josta ostaja kuormaa sen ajoneuvoon.³³

Ensimmäinen poikkeus noutokaupasta on paikalliskauppa, jota koskee KL 7.1 §. Tavara on kuljetettava ostajalle samalla paikkakunnalla tai alueella, jolla myyjä yleensä huolehtii samankaltaisen tavaran kuljetuksesta ja luovutus tapahtuu ostajan saadessa tavaran hallintaansa. Säännös poikkeaa noutokaupasta, sillä myyjä vastaa kuljetuksesta paikkakunnallaan tai alueellaan ostajalle eikä ostaja nouda tavaraa myyjältä. Lisäksi säännös eroaa kaukokaupasta siten, että luovutus tapahtuu vasta ostajan saadessa tavaran haltuunsa. Noutokauppaa koskevassa säännöksessä mainittavat paikkakunta ja alue eivät ole yksiselitteisiä. Paikkakuntaa tai aluetta ei voida määrittää hallinnollisten rajojen pe-

³⁰ Norros 2012: 141

³¹ Routamo 1996: 55

³² Wilhelmsson ym. 2006: 38

³³ Wilhelmsson ym. 2006: 36

rusteella, sillä esimerkiksi pääkaupunkiseutua voidaan pitää alueena, jossa toimitaan samalla alueella hallinnollisista rajoista riippumatta. Paikalliskauppa edellyttää myyjän huolehtivan tavarankuljetuksesta, mutta se ei poista myyjän mahdollisuutta käyttää suoritusapulaista. Myyjällä on myös velvollisuus käyttää sivullista kuljettajaa, kun osapuolet ovat sopineet luovutuksen tapahtuvan paikalliskaupan ehdoin, mutta myyjä ei jostakin syystä itse kykene kuljetusta suorittamaan. Luovutus paikalliskaupassa tapahtuu ostajan saadessa tavarankuljetusta hallintaansa riippumatta siitä, onko myyjä suorittanut kuljetuksen itse vai käyttänyt suoritusapulaista.³⁴

Kaukokaupalla tarkoitetaan tavarankuljetusta ostajalle tapauksissa, joissa ostajan ja myyjän välimatka niin pitkä, että tavanomaisesti käytetään itsenäistä ammattimaista rahdinkuljettajaa. Luovutus tapahtuu, kun rahdinkuljettaja, joka on sitoutunut kuljettaamaan tavarankuljetusta lähetyspaikkakunnalta, saa tavarankuljetusta hallintaansa. Tämä on olennaista, kun kuljetuksessa käytetään useita rahdinkuljettajia, joten jos kuljetuksen esimerkiksi myyjän liikepaikasta tavara-asemalle hoitaa eri rahdinkuljettaja kuin se, joka kuljettaa tavarankuljetusta lähetyspaikkakunnalta, tapahtuu ensimmäinen osa kuljetuksesta myyjän vastuulla. Olennaista on siis tavarankuljetuksen siirtyminen sille rahdinkuljettajalle, joka kuljettaa tavarankuljetusta lähetyspaikkakunnalta³⁵. Jos kuljetuskauppaan sovelletaan CISG:tä, myyjä on luovuttanut tavarankuljetusta, kun hän on antanut sen ensimmäisen tavarankuljetusta asiakkaalle vievän rahdinkuljettajan hallintaan. Koska CISG koskee kauppaerityyppisiä maissa olevien osapuolten välillä, konventiossa ei ole säännöstä paikalliskaupasta. On tietysti mahdollista, että esimerkiksi ruotsalainen myyjä vastaa itse kuljetuksesta saksalaiselle ostajalle. Tällöin ei ole kyse kuitenkaan paikalliskaupasta, vaikka luovutus tapahtuisi vasta ostajan saadessa tavarankuljetusta hallintaansa.³⁶

Kauppalaista seuraava jaottelu nouto-, paikallis- ja kaukokauppaan voi olla hieman vanhanaikainen eikä vastaa vallitsevia käytäntöjä. Yksinkertaisempaa onkin monesti paikallis- ja kaukokaupan yhteydessä puhua kuljetuskaupasta. Kuljetuskaupassa luovutuspaikka ratkeaa KL 7 §:n sijaan usein osapuolten käytännöstä ja kauppatavasta. Yleisesti on käytössä Incoterms-toimituslausekkeet, joiden avulla voidaan määrittää paikka, jossa tavara siirtyy myyjältä ostajan hallintaan.

Sekä noutokauppa, paikalliskauppa että kaukokauppa vaativat luovutukseen johtavia toimenpiteitä sekä myyjältä että ostajalta. Vaikka noutokaupassa oletetaan ostajan nou-

---

³⁴ Routamo 1996: 59–61

³⁵ Wilhelmsson 2006: 41

³⁶ Ramberg & Herre 2009: 224–225

tavan tavaran myyjältä, edellytetään myyjältä toimia, kuten tavaran pakkaaminen tai noutaminen varastosta myymälään, jotka mahdollistavat tavaran siirtämisen ostajan hallintaan. Kun myyjä on tarvittavat toimenpiteet tehnyt, on hänen huolehdittava tavarasta ostajan lukuun, mistä hänellä on oikeus korvaukseen huolenpidosta, jos luovutus viivästyy ostajan puolella olevasta syystä.³⁷ Ostajan tehtävänä on noutaa tavara sovitusta paikasta ajallaan. Huomattavaa on, että noutopaikka voi olla muukin kuin myyjän liike- tai kotipaikka. Kuljetuskauppa, varsinkin myyjän vastatessa ainakin jostakin kuljetuksen osasta, vaati myyjältä noutokauppaa suurempaa aktiivisuutta. KL 8 § seuraa, että myyjän on tehtävä sopimus tavaran kuljettamisesta määräpaikkakunnalle tavanmukaisin ehdoin ja huolehdittava kuljetusvälineen sopivuudesta. Myyjän kuljetusjärjestelyvelvoitetta voi perustella sillä, että myyjällä, jolla tavara on hallussa, on paremmat edellytykset arvioida ja järjestää sopivin kuljetusmuoto ja antaa rahdinkuljettajalle ohjeet noutoa varten.

Routamo on pohtinut myyjälle koituvia seuraamuksia, jos hän ei noudata velvollisuuttaan järjestää kuljetusta. Seuraamukset noudattavat sopimusoikeuden yleisiä periaatteita ja ne ovat:

1. ostajan oikeus purkaa kauppa myyjän leveäperäisyyden vuoksi
2. myyjä vastaa ostajalle tavanomaisen tason ylittävistä kustannuksista
3. vaaranvastuun jääminen myyjälle sopimattoman kuljetusvälineen vuoksi
4. myyjän vahingonkorvausvelvollisuus ostajalle syntyneistä aiheettomista menoista.³⁸

Sekä kauppalaan mukaisessa kuljetuskaupassa (KL 8 §) että Incoterms-toimituslausekkeissa edellytetään tavaran kuljettamista nimetyille määräpaikkakunnalle. Hallituksen esityksessä kauppalaissa on erityisesti toimituslausekkeitä silmällä pitäen tähdennetty, että tavaraa ei katsota luovutetuksi pelkästään sillä perusteella, että se on ylittänyt määräpaikkakunnan rajan. Yleensä voidaan edellyttää tavaran olevan ostajan saatavilla esimerkiksi hänen liikepaikassaan, terminaalissa tai myyjän paikkakunnalla olevan edustajan luona.³⁹

---

³⁷ Wilhelmsson ym. 2006: 47

³⁸ Routamo 1996: 63

³⁹ HE 93/1986: 54. Ks. Incoterms 2010 -toimituslausekkeista esim. Ramberg 2011.

2.3. Luovutusaika

Luovutuksen ajankohta voi määräytyä kolmella eri tavalla riippuen siitä, mitä osapuolet ovat sopineet. Ensinnäkin tavara on luovutettava määrätyn ajankohtana, mikäli osapuolet ovat määräpäivästä sopineet. Toiseksi voidaan luovutuksen sopia tapahtuvan tietyn ajanjakson aikana, jolloin puhutaan määräajasta. Kolmantena vaihtoehtona on, että luovutus tapahtuu kohtuullisessa ajassa. Kansainvälinen CISG:n 33 artikla noudattaa näitä periaatteita. Suomen kauppalakiin luovutusajankohdan yleisiä periaatteita ei ole kirjattu yhtä yksiselitteisesti, mutta 9 §:stä voidaan johtaa samat säännönmukaisuudet, minkä lisäksi kotimaisessa laissa puhutaan luovuttamisesta vaadittaessa ja viipymättä.

Suoritus on tehtävä määräpäivänä tai määrätyn ajankohtana, jos sellainen on asetettu tai jos sopimuksesta muuten selviää suorituspäivä. Osapuolet voivat sopia luovutuksen tapahtuvan esimerkiksi 1. kesäkuuta tai seuraavana päivänä.⁴⁰ Mikään ei estä sopimasta tämän lisäksi esimerkiksi tarkasta kellonajasta. Hyvinkin tarkka ajankohta voi olla merkittävä, jos tavara myydään tuoreena tai jos tavara on tilattu tiettyä ainutkertaista tilaisuutta varten.

Osapuolten sopiessa suorituksen tapahtuvan määrätyn ajanjakson kuluessa, saa myyjä tehdä milloin tahansa sovittuna määräaikaan. Myyjän tulee tällöin myös valita suorituksen tarkka ajankohta, ellei olosuhteista ilmene, että se on ostajan tehtävä. Esimerkiksi jos luovutusajankohdaksi on sovittu kesäkuu, saa myyjä tehdä suorituksen haluamanaan ajankohtana kesäkuun ensimmäisen ja viimeisen päivän välissä⁴¹. Mahdollista on myös käyttää ilmaisia, joiden perusteella tavara on luovutettava tietyn kuukauden alussa, puolivälissä tai lopussa. Luovutusajankohdasta voidaan sopia käyttämällä epätäsmällisempiä ilmaisia kuten kuukauden tai vuoden kuluessa tai johonkin ajankohtaan mennessä.⁴² Luovutusajankohtaa rajoittaa luonnollisesti ostajan mahdollisuus ottaa suoritus vastaan. Lähtökohtaisesti suoritus on tehtävä sellaisena aikana, jolloin se on aukioloaikojen mukaan mahdollista.⁴³

Jos osapuolet eivät ole sopineet määräpäivästä tai määräajasta, tavara on luovutettava joko vaadittaessa, viipymättä tai kohtuullisessa ajassa. Jos sopimuksesta seuraa, että tavara luovutetaan vaadittaessa, on ostajan esitettävä myyjälle aloite tavaran luovuttami-

---

⁴⁰ Wilhelmsson 2006: 42

⁴¹ Routamo 1996: 59

⁴² Wilhelmsson ym. 2006: 42

⁴³ Norros 2012: 147

seksi ja myyjän on oltava valmis tavara luovuttamaan⁴⁴. Tämä ei välttämättä tarkoita, että luovutuksen tulisi tapahtua välittömästi, kun vaatimus esitetty, vaan myyjällä saattaa tämän jälkeen olla kohtuullinen aika luovuttaa tavara. Kun tavara on luovutettava viipymättä, ei ostajan tarvitse esittää erillistä vaatimusta tavarantoimitukseksi. KL 9.1 §:stä mukaan luovutus tulee tehdä kohtuullisessa ajassa, jos muusta ei ole sovittu. Kohtuullista aikaa luovutukselle ei ole kauppalaissa määritelty, mutta sen arvioinnissa huomioidaan tavallisesti tavarantoimitukseen tai tilaamiseen kuluva aika ja myös ostajan tavaralle asettamat vaatimukset⁴⁵.

Sovittu luovutusajankohta vaikuttaa oleellisesti siihen, kumman on oltava aloitteellinen luovutuksen tapahtumiseksi. Kun luovutuksen on sovittu tapahtuvan määräaikana tai määrätyn ajanjakson kuluessa, ei ostajalta yleensä edellytetä vaatimusta luovutuksen suorittamiseksi, vaan myyjän on oma-aloitteisesti toimittava sopimuksen mukaan. Poikkeuksena ovat tilanteet, joissa luovutuksen on sovittu tapahtuvan määrätyn ajanjakson kuluessa, jonka lisäksi on sovittu ostajan määräävän tarkemman ajankohdan. Sopimukseen voidaan tällöin kirjata luovutuksen tapahtuvan kesäkuussa ostajan myöhemmin tarkemmin määräämänä ajankohtana, jolloin ostajan on vaadittava luovutusta ja myyjän on oltava valmis luovutukseen milloin tahansa ajanjakson aikana.

Suorituksen ajankohdan määrääminen voidaan antaa kolmannen henkilön tehtäväksi, joka tekee päätöksen ajankohdasta joko oman harkintavaltansa tai sopimusosapuolten antamien ohjeiden perusteella. Jos kolmas voi määrätä suorituksesta vapaasti, on hänen kuitenkin noudatettava kohtuullisuutta ja hyvää tapaa. Osapuolten ei tarvitse alistua ratkaisuun, joka johtaisi kohtuuttomuuteen.⁴⁶ Tapauksia, joissa suoritusajankohta annetaan kolmannen tehtäväksi, voivat olla hankinnat, joissa ostajan asiakaan tarve määrittää luovutushetken. Ostaja esimerkiksi ei tiedä sopimusta tehdessä, milloin hänen asiakkaansa tavaraa tarvitsee, joten on hyödyllistä jättää ajankohdan määrääminen ostajan asiakkaalle.

Voi myös pohtia, minkä ajan kuluessa ostajan esitettävä luovutusvaatimuksensa. KL 23.3 §:n perusteella ostaja menettää oikeuden vaatia sopimuksen täyttämistä, jos hän viivyttää kohtuuttoman kauan vaatimuksen esittämisessä. Eli ostajan on kohtuullisessa ajassa vaadittava luovutusta ja, jos hän ei näin tee, menettää hän oikeutensa vaatia tava-

---

⁴⁴ Wilhelmsson ym. 2006: 43

⁴⁵ Wilhelmsson ym. 2006: 44

⁴⁶ Hakulinen 1965: 67–68

raa⁴⁷. Kun kohtuullinen aika on kulunut, myyjä voi olettaa, että ostaja ei tule luovutusta vaatimaan ja eikä sopimusta tarvitse täyttää.

Oma kysymyksensä on, milloin tavara katsotaan luovutetuksi. KL 3.2 §:n mukaan tavara on luovutettu, kun ostaja on ottanut sen hallintaansa. Sopimuksissa käytetään kuitenkin paljon täsmentäviä määräyksiä, joilla selvennetään velvoitteita, jotka osapuolten on täytettävä ennen kuin tavara katsotaan luovutetuksi. Esimerkiksi voidaan sopia, että tavara katsotaan luovutetuksi vasta hyväksytyin tarkastuksen jälkeen. Tämänlainen määräys on poikkeus siihen pääsääntöön, jonka mukaan viivästysvastuu lakkaa luovutus hetkeen, vaikka tavara tällä hetkellä olisikin laadultaan ja ominaisuuksiltaan sopimuksen vastainen, sillä viivästysvastuu jatkuu kunnes ostaja toteaa tavarahan olevan sovitunlainen. Ostaja ei kuitenkaan voi loputtomiin lykätä tarkastusta, sillä näin toimittaessa viivästykseen voidaan ajatella johtuvan ostajan puolella olevasta syystä. Jos on epäselvää, hyväksyykö ostajan tavarahan, viimeistään käyttöönottohetkellä tavara on yleensä katsottava luovutetuksi.⁴⁸

2.4. Suoritusten järjestys

Kauppalaisissa suoritusten järjestys noudattaa vastavuoroisuuden periaatetta. Omaa suoritusta ei ole velvollisuutta täyttää, ellei vastapuoli ole valmis tekemään omaa suoritustaan. Vastavuoroisuudesta käytetään usein myös nimitystä samanaikaisuus, mutta osapuolten suoritukset eivät läheskään aina ole samanaikaisia.⁴⁹ Periaatteesta käytetään myös nimeä Zug um Zug, jonka mukaan vastasuoritukset tulee tehdä samanaikaisesti, jos sen vain on mahdollista eikä toisin ole sovittu⁵⁰. Sopimus, lait, tavat ja käytännöt määrittävät tarkemmin osapuolten suoritusten ajankohdan ja järjestyksen.

KL 10 §:n myyjä ei ole velvollinen luopumaan tavarahan hallinnasta tai määräysvallasta ennen kuin kauppahinta maksetaan. Eli lähtökohtaisesti ostaja on ensisuoritusvelvollinen. Ostaja ei kuitenkaan tarvitse maksaa kauppahintaa ennen kuin tavara on asetettu hänen saatavilleen tai määräykseen, mistä seuraa, että myyjän ei ole luovuttava hallinnasta, ennen kuin ostaja maksaa kauppahinnan ja toisaalta ostaja ei ole velvollinen maksamaan, ellei myyjä ole valmis luovuttamaan tavaraa ostajan hallintaan. Lopulta kyse on siitä, että molempien on oltava valmis tekemään samanaikaiseksi tarkoitetut suoritukset.

⁴⁷ Routamo 1996: 58

⁴⁸ Routamo & Ramberg 1997: 54

⁴⁹ Routamo 1996: 63–64.

⁵⁰ Norros 2012: 152

Myyjän suoritus ei ole viivästynyt, ellei ostaja ole valmis tekemään omaa suoritustaan. Ostajalla ei ole oikeutta vaatia tavarantoimitusta hänen hallintaansa, ellei hän samalla itse ole valmis tekemään omaa suoritustaan⁵¹. Jos kuitenkin myyjä on antanut luottoa tai maksunlykkäystä tai osapuolet ovat sopineet kuljetuskaupasta, on ensisuoritusvelvollisuus usein myyjällä. Luotonanto tai maksunlykkäyksestä sopiminen johtaa tilanteeseen, jossa kauppahinnan maksu ei ole sidottu toimitukseen ja maksu tapahtuu yleensä vasta sen jälkeen kun ostaja on saanut tavarantoimituksensa.⁵² Kuljetuskaupassa on tavantoimitusta, että myyjän on lähetettävä tavara ennen kuin hän saanut kauppahinnan. Tätä käsittelee KL 10.2 §, jonka mukaan myyjä ei saa jättää tavaraa lähettämättä, vaikka kauppahintaa ei olisi maksettukaan. Sen sijaan myyjä voi estää tavarantoimituksen tai sitä koskevan asiakirjan toimituksen ostajan hallintaan ennen kuin kauppahinta maksetaan.

Vastavuoroisuudessa ja samanaikaisuudessa on kyse paitsi siitä, onko vastapuoli tehnyt sen, mitä hän on velvollinen tekemään ennen kuin on itse velvollinen tekemään oman suorituksensa, myös siitä, voiko vastapuolen olettaa olevan valmis täyttämään seuraavan velvollisuutensa. Kauppalain mukainen pysäyttämisoikeus (61 §) antaa osapuolille mahdollisuuden olla tekemättä omaa suoritustaan, jos on painavia syitä olettaa vastapuolen velvollisuuksien jäävän täyttämättä.

2.5. Toimituslausekkeet

Kansainvälisen kauppakamarin ICC:n laatimat Incoterms-toimituslausekkeet on suunniteltu erityisesti kansainväliseen kauppaan, mutta ne soveltuvat myös maan rajojen sisäpuolella tapahtuvaan kaupankäyntiin. Incoterms-ehtoihin voidaan viitata myyjän ja ostajan välillä tehtävässä sopimuksessa, ja ne määrittelevät velvollisuudet osapuolten välillä liittyen kuljetuksiin, vientiin, tuontiin ja vakuutuksiin. Ehtojen tarkoitus on jakaa kaupan osapuolten velvollisuudet, kustannukset ja vaaranvastuu. Incoterms-ehdot eivät sovellu kuljetussopimuksiin ja niillä ei voida sopia omistusoikeuden siirtymisestä tai vahingonkorvausvastuun laajentamisesta tai kaventamisesta. Ehdot liittyvät siis tavarantoimitukseen myyjältä ostajan hallintaan ja niiden laajentaminen käsittämään muita velvoitteita on ongelmallista.⁵³

---

⁵¹ Routamo 1996: 64

⁵² Routamo & Ramberg 1997: 79

⁵³ Ramberg 2011: 16–18

Nykyisin voimassa oleviin Incoterms 2010 -ehdot sisältyy 11 toimituslauseketta. Aikaisempiin Incoterms-lausekkeisiin verrattuna oleelliset muutokset ovat merkittävimpien ehtojen uudelleen muotoilu ja selventäminen helpommin ymmärrettäviksi. Näkyvin muutos lienee kuitenkin, että neljä vanhaa lauseketta on jätetty pois ja tilalle on otettu kaksi uutta korvaava lauseketta.⁵⁴ Koska kauppalaki on kokonaisuudessaan dispositiivista, syrjäyttävät toimituslausekkeet kauppalain säännökset eikä kauppalaissa ole otettu kantaa toimituslausekkeiden sisältöön tai tulkintaan yhtä poikkeusta lukuun ottamatta. KL 7.3 §:n mukaan tavaraa, jos se on myyty ”vapaasti”, ”toimitettuna” tai ”vapaasti toimitettuna” määrätylle paikkakunnalle, ei katsota luovutetuksi ennen kuin se on tullut perille tälle paikkakunnalle. Näitä termejä käytetään usein kotimaan kaupassa, joten kauppalaissa on määritelty näiden sisältö.

2.6. Viivästys tavarantoimituksessa tai vastaanotuksessa

Kauppalain 50 §:n mukaisesti ostajan velvollisuus on myötävaikuttaa tavarantoimitukseen joko noutamalla tai vastaanottamalla kaupan kohde. Mikäli ostaja ei noudata tai vastaanota tavaraa, mahdollisia seurauksia ovat kaupan purku ja vahingonkorvaus myötävaikuttamatta jättämisen seurauksista. Sen sijaan ostajaa ei voida pakottaa ottamaan tavaraa vastaan⁵⁵. Ostaja on myös velvollinen ilmoittamaan myyjälle esteestä, jonka vuoksi hän ei kykene ottamaan tavaraa vastaan. Ostajan myötävaikutusvelvollisuuden rikkomisen seurauksia käsittelee kauppalain 10 luku.

Ostajan velvollisuus myötävaikuttaa sopimuksen toteutumiseen noutamalla tai vastaanottamalla tavara liittyy laajemmin sopimusoikeudelliseen lojaliteettivelvollisuuteen. Ilman nimenomaista sääntelyäkin osapuolten on huomioitava vastapuolen edut.⁵⁶ Ostajan myötävaikutusvelvollisuus on kuitenkin kauppalaissa nostettu muiden sopimusrikkomusten rinnalle, kun sitä perinteisesti ei ole pidetty varsinaisena sopimusrikkomuksena ja sen oletettu olevan enemmän velkojan, eli luovutuksen viivästyessä ostajan, etuja palveleva tarkoitus.⁵⁷

Jotta myyjä voi purkaa kaupan sillä perusteella, että ostaja ei noudata tai vastaanota tavaraa, on myyjällä oltava erityinen merkitys sille, että tavara toimitetaan pois. Routamo & Ramberg kysyvät, miksi tämänlaisessa tapauksessa myyjän tulee purkaa kauppa, jolloin

⁵⁴ Market View: INCOTERMS 2010 - What you need to know (part 2) 2010

⁵⁵ Wilhelmsson ym. 2006: 176

⁵⁶ Rudanko 1988: 29–30

⁵⁷ Saarnilehto, Hemmo & Kartio 2001: 213

hän ei pääse tavarasta eroon. Luontevampaa olisi vaatia ostajaa noutamaan tai vastaanottamaan tavara.⁵⁸ Purkuoikeuden käytölle on lisäksi edellytyksenä, että ostaja tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää myyjän tarpeesta päästä eroon tavarasta. Vahingonkorvaus noutamatta tai vastaanottamatta jättämisen seurauksena edellyttää niin ikään myyjän tarvetta päästä tavarasta eroon. Kun vahingonkorvauksen edellytykset täyttyvät, vahinko lasketaan kontrollivastuun mukaisesti, eli välilliset vahingot korvataan ainoastaan tuotamuksen perusteella.⁵⁹

Ostajan sopimusrikkomuksen seuraamuksilla tavaran noutamatta tai vastaanottamatta jättämisen vuoksi ei ole samanlaista merkitystä kuin myyjästä johtuvan viivästyksen seuraamuksilla. Kauppalain säännökset tavaran huolenpidosta takaavat myyjälle korvauksen huolenpitokustannuksista ostajan jättäessä tavaran noutamatta, jolloin erillinen vahingonkorvaus ei yleensä ole tarpeen. Myyjällä on myös oikeus myydä tavara, jos ostaja kohtuuttoman kauan viivyttelee tavaran hallintaan ottamisessa. Purku- ja vahingonkorvausoikeus tulevat siten kyseen vain erityistapauksissa, joissa myyjällä on tarve päästä eroon tavarasta.⁶⁰

2.7. Viivästys vai virhe?

Vaikka tässä tutkielmassa ei tavaran virheitä käsitellä, voidaan viivästyistä joutua selvittämään eräissä tapauksissa virhevastuun perusteella. Näin on silloin, kun myyjä katsoo täyttäneensä sopimuksen kokonaisuudessaan, vaikka kaikkea tavaraa ei ole luovutettu.

Kun on epäselvyyttä, onko myyjä luovuttanut koko toimituksen, puhutaan vajauksesta. Olennaisin ero liittyy siihen, että viivästyksessä myyjä yleensä tietää suorituksen olevan viivästynyt eikä ostajalla ole tarvetta tehdä sen vuoksi reklamaatiota asiasta. Vajauksessa sen sijaan kyse virheestä, jolloin reklamaatiovelvollisuus on ankarampi.⁶¹ Reklamaatio on tehtävä, koska ilman sitä myyjä ei välttämättä edes tiedä vajauksesta. Vajaus, tai paljousvirhe, koskee tilanteita, joissa myyjän käsityksen mukaan tavaraa on toimitettu ajallaan oikea määrä, kun taas ostaja katsoo toimituksen olevan määrältään vajaa. Vajauksessa koskevassa riidassa ei ole kyse siitä, onko luovutus ajallisesti viivästynyt vaan erimielisyys koskee määrää.

⁵⁸ Routamo & Ramberg 1997: 396

⁵⁹ Routamo & Ramberg 1997: 411–412

⁶⁰ Wilhelmsson ym. 2006: 177–178

⁶¹ Wilhelmsson ym. 2006: 56

CISG:n artikla 35:ssä tavarán määrä on liitetty virhevastuuseen siten, että tavarán on oltava niin määrältään, laadultaan, ominaisuuksiltaan ja pakkaukseltaan sopimuksenmukaista. Tämä vastaa kauppalaín 17 §:ää. Vajausta käsitellään kummankin normiston siten virheenä. Myös kuluttajansuojalaissa tavarán määrä on osa yleistä virhevastuuta (KSL 5:12).

2.8. Osittainen viivästys ja perättäishankinta

Viivästyksen koskiessa vain osaa toimitusta, voi ostaja tavallisesti esittää vaatimuksia vain viivästynyttä osaa kohtaan. Tällä on erityisesti vaikutusta ostajan oikeuteen purkaa kauppa ja pidättäytyä kauppahinnan maksamisesta. Olettaen, että viivästyksen edellytykset muilta osin täyttyvät, sopimuksen voidaan osittaisen viivästyksen tapauksessa lähtökohtaisesti purkaa vain viivästyneen toimituksen osalta. Koko kauppa voidaan purkaa kuitenkin tilanteissa, joissa osittainen viivästys vaikuttaa olennaisesti koko kauppaan esimerkiksi siten, että myyjän ajoissa toimittaman tavarán käyttö ei ole mahdollista osan toimituksesta puuttuessa.⁶²

Osittaisessa viivästyksessä on siis kyettävä erottamaan tilanteet, joissa ostaja voi hyödyntää ajoissa luovutettua toimitusta ja joissa näin ei voi tehdä. Esimerkiksi jälleenmyyjän tilatessa kymmenen kappaletta laakereita tukkukauppiaalta, joka toimittaa ajallaan kuusi kappaletta loppuosan viivästyessä, voi ostaja hyvin myydä eteenpäin ajallaan toimitetun osan ja kohdistaa vaatimuksia viivästyneeseen toimituksen osaan. Sen sijaan ostajan tilatessa koneen, jonka osia toimitetaan ajallaan, mutta käytön kannalta oleellisia osia viivästyy, voisi ostaja purkaa kaupan kokonaan. Toisaalta asiaa käsittelevässä KL 43 §:ssä puhutaan koko kaupan kannalta olennaisesta sopimusrikkomuksesta, joten voisi ajatella, että koko kauppa olisi purettavissa, vaikka myyjä toimittaisi osan tavarasta ajallaan ja ostaja pystyisi tätä osaa hyödyntämään kaupan tarkoituksen kuitenkin jääden toteutumatta. Tämänkaltainen voi olla käsillä silloin, kun myyjä tekee vajaan suorituksen, joka olennaisesti poikkeaa sovitusta, jotta ostaja ei voisi purkaa kauppaa kokonaan.

Osittainen viivästys voi ulottua myös tavaraa koskevan asiakirjan luovuttamiseen, jos asiakirjan luovuttamatta jättäminen estää tavarán käytön. Esimerkiksi moottoriajoneu-

---

⁶² Wilhelmsson ym. 2006: 58

von rekisteröintiin vaadittavan asiakirjan luovutuksen viivästys voi johtaa korvausvastuuseen.

Osittaista viivästystä käsiteltiin tapauksessa **KKO 1986 II 143**. Oikeus katsoi, että konkurssipesän olisi tullut luovuttaa etukuormaan rekisteröimistä varten vaadittavat asiakirjat heti, kun kauppahinta oli maksettu. Koska asiakirjoja ei ollut luovutettu, ostaja ei voinut käyttää etukuormaa lumenajoon osittaisen viivästyksen jatkuessa. Konkurssipesä oli vastuussa vahingosta kauppahinnan maksamisen ja asiakirjojen luovuttamisen väliseltä ajalta. Korkeimman oikeuden eri mieltä olleen jäsenen mukaan omistusoikeus ostajalle oli siirtynyt jo silloin, kun etukuormaaja oli luovutettu hänen hallintaansa, joten osittaisesta viivästyksestä seurannut vastuu olisi pitänyt katsoa alkaneen, kun ostaja estyi käyttämästä kuormaajaa lumenajoon yleisellä tiellä.

Mainittu tapaus on kauppalakia edeltävältä ajalta, mutta se osoittaa, miten osittainen viivästys voi vaikuttaa tavaran tarkoituksen mukaiseen käyttöön. Kauppalaki ei aseta vahingonkorvausvastuulle samanlaista olennaisuusvaatimusta kuin purkamiselle, joten tapauksesta ei voi vetää johtopäätöksiä purkuedellytysten täyttymisen suhteen. Sen sijaan se kuvastaa myyjän velvollisuutta luovuttaa ajallaan kaupan kohde kokonaisuudessaan vahingonkorvauksen uhalla.

Kaupan purkamiselle osittaisen viivästyksen seurauksena, kuten purkamiselle yleensäkin, voidaan asettaa myyjän tietoisuusvaatimus. Routamon & Rambergin mukaan osittaisessa viivästyksessä koko kauppaa ei voida purkaa, ellei myyjä ollut tai pitänyt olla tietoinen erityisistä olosuhteista. Myyjän tietoisuusvaatimuksella on merkitystä silloin, kun vastaavanlaisen tavaran osittainen viivästys ei tavallisesti aiheuta koko kaupan kannalta olennaista haittaa. Ostajan on syytä tiedottaa myyjää kaupan erityisluonteesta ja varmistaa, että myyjä pystyy luovuttamana tavaraerän kokonaisuudessaan ajallaan.⁶³

Osittaista viivästystä läheisesti muistuttaa viivästys perättäishankinnassa. Perättäishankinta tai perättäisluovutustapaus, kuten KL 44 § asian ilmaisee, tarkoittaa hankintaa, jossa osapuolet ovat sopineet tavaran toimittamisesta useissa peräkkäisissä erissä. Pääsääntöisesti perättäishankinnassa kauppaa tarkastellaan useina erillisinä kauppoina. Yhden erän viivästyessä, myyjä voi kohdistaa vaatimuksia viivästyneeseen erään. Perättäishankinnassa on mahdollisuus vedota myös ennakkoviivästykseen, jos jo tapahtunut viivästys antaa aiheutta olettaa myöhempien toimituserien suhteen tapahtuvan purkuun oikeuttavan viivästyksen. Kauppa voidaan purkaa myös aiemmin toimitettujen erien osalta, jos viivästyneellä erällä on yhteys aiempiin eriin ja sopimuksessa pysyminen

---

⁶³ Routamo & Ramberg 1997: 318

aiheutuisi ostajalle merkittävää haittaa. Viivästys perättäishankinnassa ja purkuoikeuden käyttö edellyttää luonnollisesti myös, että muut edellytyksen täyttyvät.⁶⁴

Perättäishankinta oli esillä ratkaisussa **KKO 1951 I 2**. Myyjä oli sitoutunut toimittamaan koneturvetta vähintään vaunulastillisen päivässä kuuden kuukauden ajan. Koska myyjä ei ollut toimittanut turvetta päivittäin läheskään sovittua määrää, piti oikeus varmana, että myyjä ei tulisi toimittamaan sovittua määrää myöskään sopimuksen jäljellä olevana aikana. Ostaja saattoi näin ollen purkaa sopimuksen myös vastaisten hankintaerien osalta.

Tapaus on kauppalakia edeltävältä ajalta, mutta siitä huolimatta nykyistä oikeustilaa vastaava. Tämä tapaus, kuten myös kauppalain 44 §, koskevat vain kaupan purkua perättäishankinnassa. Muihin seuraamuksiin niissä ei oteta kantaa.

Myös muut seuraamukset voivat tulla kyseeseen tavaraerän viivästyessä perättäishankinnassa. Purku eroaa kuitenkin muista seuraamuksista siten, että lakiteksti antaa ostajalle oikeuden kaupan purkuun jo, kun aiheetta olettaa myöhempien toimituserien osalta purkuun oikeuttavaa sopimusrikkomusta. Muiden seuraamusten osalta sen sijaan on lakitekstin perusteella epäselvää, milloin ostajan on niitä vaadittava. Perustellumpaa on kuitenkin olettaa, että myös muita seuraamuksia on vaadittava kohtuullisessa ajassa lähtien siitä, kun vaatimusten esittäminen on mahdollista.⁶⁵

2.9. Viivästys erityisesineen kaupassa

Viivästyksen käsite ei erityisesineen kaupassa muutu yleisesineen kauppaan nähden. Sen sijaan seuraamusvaatimusten esittämiseen, erityisesti purkuoikeuden käyttöön, erityisesine vaikuttaa. KL 26 § antaa varsin tarkan määritelmän erityisesineelle. Erityisesine on tavara, joka valmistetaan tai hankitaan erityisesti ostajaa varten hänen ohjeidensa ja toivomustensa mukaisesti eikä myyjä voi ilman huomattavaa tappiota käyttää tavaraa hyväkseen muulla tavoin.

Erityisesineen kaupassa purkuoikeutta rajoitetaan siten, että ostaja voi viivästyksestä johtuen purkaa kaupan vain, jos kaupan tarkoitus jää olennaisesti saavuttamatta. Säännös suojaa myyjää kohtuuttomuudelta, sillä erityisesineen hyödyntäminen muulla kuin

⁶⁴ Routamo 1996: 75

⁶⁵ Routamo & Ramberg 1997: 323–324

alkuperäisen ostajan tarkoittamalla tavalla on usein ilman huomattavaa tappiota mahdollonta. Lisäksi korkeampaa purkukynnystä voidaan perustella sillä, että ostajalla ei yleensä ole tarvetta purkaa kauppaa, koska vastaavan tavaran hankkiminen muualta ei onnistu nopeasti. Lisäksi erityisesineet hankitaan useimmiten pitkäaikaiseen käyttöön, mikä entisestään johtaa siihen, että ostajalla ei ole tarvetta purkaa kauppaa nopeasti. Purkuoikeutta ei kuitenkaan ole tarpeen rajoittaa erityisesineen kaupassa, jos myyjä ei ole ryhtynyt toimenpiteisiin, jotka tekisivät hyödyntämisen muulla tavoin kohtuuttomaksi.⁶⁶

2.10. Myyjän tiedustelu ja lisäaika

Myyjän tiedustelulla (KL 24 §) yhtäläisyyksiä ostajan antamaan lisäaikaan (KL 25.2 §), mutta aloitteentekijänä on myyjä. Myyjän, joka tietää myöhästyvänsä suorituksensa tekemisessä, saattaa olla aiheellista tiedustella ostajalta, miten tämä tulee viivästyksen suhtautumaan. Jos ostaja kieltäytyy vastaanottamasta viivästynyttä toimitusta, voi myyjä säästää kustannuksissa lopettamalla tarpeettoman tuotannon tai jättämällä tekemättä tavaran valmistukseen vaadittavia hankintoja.⁶⁷ Lisäajassa tarkoituksen puolestaan on, että ostaja antaa myyjälle mahdollisuuden tehdä suorituksen viivästyneenä ja samalla varmistua purkuedellytysten täyttyvän, mikäli myyjä ei täytä sopimusta lisäajankaan kuluessa.⁶⁸

Ostajan on vastattava myyjän tiedusteluun kohtuullisessa ajassa sillä uhalla, että hän menettää oikeutensa kaupan purkuun ja joutuu ottamaan vastaan viivästyneen suorituksen.⁶⁹ Myyjän tiedustelun perusteella tehdyn toimituksen tulee tapahtua määrättyssä ajassa, joten ostajan on kyettävä kertomaan, milloin hän tulee suorituksen tekemään. Ostajan on puolestaan hyödyllistä vastata tiedusteluun selkeästi ja samalla tehdä selväksi, että vaikka hän hyväksyy viivästyneen toimituksen, hän ei menetä viivästyksen perustuvaa oikeuttaan vahingonkorvaukseen tai mahdolliseen sopimussakkoon.⁷⁰ Ennen kaikkea myyjän tiedustelu on keino välttää tarpeettomasta suorituksesta aiheutuvia kustannuksia ja keino varmistaa ostajan pysyvän sopimuksessa myyjän suoritusvirheestä huolimatta. Tiedustelusäännös on kuitenkin ostajan kannalta varsin ankara, sillä passiivisuus tulkitaan myyjän ilmoituksen hyväksymiseksi. Yksinään tiedusteluun vastaamat-

---

⁶⁶ Wilhelmsson ym. 2006: 72–73

⁶⁷ Routamo 1996: 77

⁶⁸ HE 93/1986: 72

⁶⁹ Wilhelmsson ym. 2006: 65

⁷⁰ Routamo & Ramberg 1997: 195

ta jättäminen ei kuitenkaan tarkoita vielä vahingonkorvausvaatimuksesta luopumista. Sen menettämiseen tarkoitettua kohtuullista aikaa voi pitää selvästi pidempänä kuin aikaa, jossa tiedusteluun on vastattava.

Tavarantoimituksen viivästyessä ostaja voi asettaa myyjälle lisäajan, jonka aikana suoritus on tehtävä. Lisäajan aikana sopimusta ei voi purkaa, ellei myyjä ilmoita, että ei tule sopimusta lisäajan aikana täyttämään (KL 25.3 §). Kun lisäaika on kulunut, ostaja voi purkaa sopimuksen olettaen, että annettu lisäaika ei ole kohtuuttoman lyhyt. Lisäajan asettamalla ostaja voi varmistaa, että viivästys on niin olennainen, että sopimuksen purkamiselle on edellytykset ja myyjä tietää, että hänen on tehtävä suoritus kohtuullisessa ajassa sopimuksen purkamisen uhalla.⁷¹

2.11. Viivästyksen olennaisuus

Viivästyksen olennaisuudella on merkitystä erityisesti silloin, kun ostaja haluaa purkaa sopimuksen. Sekä KL 25 §:ssä että CISG 25 artiklassa edellytetään viivästyksellä olevan ostajalle olennainen merkitys ja, että myyjä oli tietoinen olennaisuudesta tai että vähintään hänen olisi pitänyt olla tietoinen.⁷² Myyjän tietoisuus ei edellytä, että ostaja erikseen olennaisuudesta myyjää tiedottaisi, vaan myös muuten olosuhteet voi olla sen kaltaiset, että myyjän on täytynyt se käsittää. Kuitenkaan kovin suurta selonottovelvollisuutta myyjälle ei voida asettaa⁷³. Olennaisuutta tulee arvioida kunkin tapauksen olosuhteiden mukaan erikseen. Huomioitava on muun muassa ostajan tarve tavaralle, tavarantoimituksen hinnantarkkuudelle sekä valmistetun tavaran sopimuksen perusteella vai toimittamiseksi se varastosta. Myöskään viivästyksen pituus ei kerro yksinään olennaisuudesta riittävästi. Lyhytkin viivästys voi olla olennainen, kun tarve tavaralle on tietty ajankohtana eikä tavaraa voida enää myöhemmin hyödyntää. Tällöin ostajan on kuitenkin edullista varmistaa, että myyjä on tietoinen lyhyenkin viivästyksen olevan olennainen ostajan kannalta.⁷⁴

Viivästyksen olennaisuuden kannalta erotettava tilanteet, joissa ostajan tavarasta saama hyöty menetetään kokonaan ja tilanteet, joissa tavarasta on edelleen hyötyä, vaikka saa-

⁷¹ Wilhelmsson ym. 2006: 70

⁷² Routamo & Ramberg 1997: 197

⁷³ Ns. perusteltu vilpittömän mielen kuvataan usein lauseella ”henkilö ei tiennyt eikä pitänyt tietää”, jolloin hänellä on normaali selonottovelvollisuus. Tätä suppeampi selonottovelvollisuus voi käsittää tilanteet, joissa tietämättömyys johtuu törkeästä huolimattomuudesta, ks. Zitting 1975: 37–38.

⁷⁴ Wilhelmsson 2006: 70

vutettu hyöty olisikin tavoiteltua pienempi⁷⁵. Ostajalle voi koitua viivästyksestä huolimatta tavarasta hyötyä, joten olennaisuusvaatimus ei välttämättä täyty. Turun hovioikeudessa käsitellyssä tapauksessa suomalainen ostaja oli tilannut saksalaiselta myyjältä eläintenruokapaketteja. Osapuolet eivät olleet sopineet tarkasta luovutusajankohdasta, mutta kauppatapa huomioon ottaen luovutus oli tapahtunut selvästi myöhässä. Oikeus katsoi kuitenkin, että koska ostajalla oli edelleen tarvetta tavaralle, sai hän edelleen sopimuksella tavoitellun hyödyn. Näin ollen viivästys ei aiheuttanut olennaista sopimusrikkomusta.⁷⁶

Kahdessa Saksassa käsitellyssä tapauksessa, joissa on sovellettu CISG-sopimusta, lyhyitä viivästyksiä ei pidetty olennaisena. Tapauksessa, jossa ranskalainen myyjä toimitti vaatteita saksalaiselle ostajalle, kahden päivän viivästystä ei pidetty olennaisena ja myöhästyneellä toimituksella oli vain vähäinen merkitys ostajalle⁷⁷. Samoin italialaisen myyjän ja saksalaisen ostajan välisessä riidassa yhden päivän viivästystä ei pidetty olennaisena sillä perusteella, että ostaja oli kuitenkin ottanut tavarat vastaan⁷⁸. Sen sijaan englantilaisen ostajan ja saksalaisen myyjän tapauksessa katsottiin käytetyn toimitusehdon (CIF Rotterdam) perusteella, että toimituksen tulee tapahtua sovittuna ajankohtana. Kaupan kohteena ollutta tavaraa ei kuitenkaan milloinkaan luovutettu ostajalle, joten tapauksessa ei kunnolla arvioitu, olisiko lyhytkin viivästys ollut olennainen sopimusrikkomus.⁷⁹

Ostajan hyvä varmistua, että myyjä on tietoinen luovutuksen oikea-aikaisuuden olennaisuudesta, sillä, kuten oikeuskäytäntö osoittaa, lyhyttä viivästystä ei pidetä ilman erityistä syytä olennaisena sopimusrikkomuksena. Toimituslausekkeet ovat yksi keino osoittaa tarkan luovutusajankohdan sovittuna, mutta silloinkin on epävarmaa, onko vastapuoli ymmärtänyt ehdon sisällön ja lyhyen viivästyksen olennaisuuden. Ostajan on omien etujen turvaamiseksi hyödyllistä käyttää myös muita keinoja tehdäkseen myyjän tietoiseksi, että tavara tarvitaan sovittuna ajankohtana eikä sille ole myöhempänä ajankohtana enää tarvetta.

---

⁷⁵ Tiainen 2006: 38

⁷⁶ Turun hovioikeus 18.2.1997

⁷⁷ Landgericht Stuttgart 13 August 1991

⁷⁸ Landgericht Oldenburg 27 March 1996

⁷⁹ Oberlandesgericht Hamburg 28 February 1997

3. PASSIIVISUUS MYYJÄN PUOLELLA

Tavaran luovutuksessa myyjän velvollisuuksia ovat luovuttaa tavara ostajalle tai pitää tavara ostajan noudettavissa sovitusti, järjestää kuljetus, jos se on sovittu myyjän tehtäväksi sekä tarvittaessa määrätä luovutusajankohta ja ilmoittaa ostajalle, milloin tavara on noudettavissa. Luovutuksen viivästyessä myyjän on ilmoitettava esteestä ja sen vaikutuksista ostajalle. Myyjän oikeutena on olla luopumatta tavarasta, jos kauppahintaa ei makseta eivätkä osapuolet ole sopineet luotosta. Myyjällä myös oikeus tiedustella, hyväksyykö ostaja luovutuksen viivästyksestä huolimatta ja myyjä voi tarvittaessa keskeyttää sopimuksen täyttämisen ostajan ennakoitun sopimusrikkomuksen perusteella.

3.1. Tavaran luovuttamatta jättäminen

Myyjän velvollisuutena on luovuttaa tavara sopimuksen mukaisesti ostajalle. Tätä voidaan pitää myyjän päävelvoitteena, johon kuuluu sekä omistusoikeuden että hallinaan luovutus⁸⁰. Pelkkä tavaran luovutus ostajan hallintaa ei siten riitä, vaan ostajan on saatava myös tavaran käyttämiseen vaadittava omistusoikeus, mikä voi edellyttää esimerkiksi tarpeellisten asiakirjojen luovutusta. Tämä tuli esille jo aiemmin mainitussa tapauksessa KKO 1986 II 143, jossa ostaja pystyi käyttämään ajoneuvoa ainoastaan rajoitettusti, koska hän ei ollut saanut rekisteröintiin vaadittavia asiakirjoja myyjältä.

Hyväksytty luovutus voi edellyttää myös muita toimia myyjältä. Kuluttajansuojalain 5:3.3 kohdassa on huomioitu tapaukset, joissa myyjän on asennettava tai kokoonpantava tavara ostajan luona. Jos osapuolet ovat sopineet tällaisesta, luovutuksen katsotaan tapahtuneen vasta, kun asennus tai kokoonpano on suoritettu. Ostajalla on tällöin mahdollisuus vaatia viivästyseuraamuksia myöhästyneen asennus- tai kokoonpanotyön perusteella. Vaaranvastuu tavarasta ostajalla on kuitenkin jo silloin, kun tavara on luovutettu.⁸¹ Kauppalaissa vastaava säännöstä ei ole, mutta myös kahden tasavertaisen osapuolen kaupassa on sopimuksia tulkittava siten, että tavaraa ei ole luovutettu ennen kuin sovittu asennus- tai kokoonpanotyö on tehty⁸².

---

⁸⁰ Hakulinen 1965: 58

⁸¹ Herler 2011: 119

⁸² Wilhelmsson ym. 2006: 34–35. Ks. myös Valtionvarainministeriön julkaisemat JYSE 2009 TAVARAT -ehdot, jotka käsittelevät julkisten hankintojen yleisiä sopimusehtoja tavarahankinnoissa. Ehtojen 12.3 -kohdan mukaan viivästyminen rinnastetaan asentamisen ja käyttöönoton viivästyminen.

Jos myyjällä on velvollisuus järjestää kuljetus, on hänen tehtävä se kauppalaain 8 §:n mukaisesti sopivaa kuljetusvälinettä käyttäen ja tällaisessa kuljetuksessa käytettävien tavanmukaisin ehdoin. Kauppalaissa ei oteta kantaa, mitä kuljetusjärjestelyvelvollisuuden rikkomisesta seuraa.⁸³ Jos velvollisuuden rikkominen ei johda viivästykseen, ei seurauksia kuitenkaan voida käsitellä viivästysvastuun perusteella. Tilanne on toinen, jos myyjä on järjestänyt kuljetuksen sopimattomalla kulkuneuvolla tai poikkeuksellisin ehdoin ja tästä on seurauksena viivästys. Tällöin viivästyksen syy on myyjän puolella ja tapahtunutta voidaan käsitellä viivästysvastuun mukaisesti. Kauppalaain mukaisessa kaupassa lain kuljetusta koskevat säännökset jäävät usein syrjään, sillä niiden sijasta kuljetusvastuusta on tapana sopia Incoterms-toimituslausekkein⁸⁴. Kuluttajakaupassa KSL:n 5:3 kohta on käytännön kannalta merkittävämpi, sillä luovutuksen ostajalle katsotaan tapahtuvan vasta kun ostaja saa tavaran hallintaansa rahdinkuljettajalta. Myyjän on kuluttajakaupassa järjestettävä kuljetus, jos hänellä ei ole kauppaan liittyvää liikepaikkaa eivätkä osapuolet ole sopineet ostajan noutavan tavaraa.⁸⁵

Velvollisuus määrätä luovutusajankohta on myyjällä, jos osapuolet ovat sopineet luovutuksen tapahtuvan tietyn ajanjakson kuluessa eikä olosuhteista käy ilmi, että valintaoikeus olisi ostajalla. Olosuhteet voivat myös muuten olla sellaiset, että myyjän on oltava aloitteellinen luovutuksen ajankohdan määrittämisessä. Määrittämisvelvollisuuden ollessa myyjällä, hänen on ilmoitettava ostajalle, milloin tavara on noudettavissa. Säännöksen tarkoituksen on, että ostaja voi valmistautua tavaran noutamiseen. Jos luovutus viivästyy ilmoituksen tekemättä jättämisen vuoksi, on syy myyjän puolella. Velvollisuus tehdä ilmoitus koskee vain noutokauppaa, mutta myös kuljetuskaupassa ostajaa on hyvä tiedottaa, jotta hän olisi valmis ottamaan tavaran vastaan.⁸⁶

Jos luovutuksen on sovittu tapahtuvan määrätyn ajanjakson kuluessa ja myyjän on määrättävä ajankohta, voidaan ajankohdaksi valita mikä tahansa ajanjakson aika ja tätä voi yleensä pitää myös kohtuullisena. Poikkeuksina ajankohdat, kuten yöaika ja viikonloput, jolloin tavaran vastaanottaminen ei tavallisesti onnistu. Tähän on toki runsaasti poikkeuksia, joten voisi myös sanoa, että ajankohta on valittava siten, että tavaran luovuttaminen myös käytännössä on mahdollista. Määrittämis-oikeus ei siten koskaan ole ehdoton, vaan sitä rajoittaa kohtuullisuuden vaatimus⁸⁷.

⁸³ Routamo & Ramberg 1997: 71–72

⁸⁴ Wilhelmsson ym. 2006: 38–39

⁸⁵ Herler 2011: 132. Kauppalaain mukaisesti luovutus tapahtuu ja vaaranvastuu siirtyy, kun myyjän paikakunnalta tavara kuljettava rahdinkuljettaja saa tavaran hallintaansa. Kuluttajansuojalaissa edellytetään aina, että ostaja saa tavaran hallintaansa ennen vastuun siirtymistä.

⁸⁶ Routamo & Ramberg 1997: 75

⁸⁷ Hakulinen 1965: 62

Myyjän passiivisuus tavaran luovutuksessa johtaa yksinkertaisuudessaan viivästykseen, jonka perusteella ostaja voi esittää myyjälle vaatimuksia. Suoritusta ostaja voi vaatia heti, kun luovutuksen ajankohta on ohitettu. Vahingonkorvausta ja purkamista vastaan myyjällä on parempi suoja. Saadaksean vahingonkorvausta ostajan on osoitettava korvattavaksi tuleva vahinko. Purkuoikeuden käyttö taas edellyttää viivästyksen olennaisuutta. Myyjän passiivisuus johtaa herkästi myös sopimusperusteisiin seuraamuksiin, kuten viivästyssakkoon.

3.2. Esteestä ilmoittamatta jättäminen

Myyjän suorituksen estyessä, on hänen vahingonkorvausvastuun uhalla ilmoitettava esteestä ja sen vaikutuksista ostajalle. Ostajalla on oikeus vahingonkorvaukseen vahingosta, joka olisi ollut vältettävissä, jos myyjä olisi esteestä ilmoittanut. Hallituksen esityksen mukaan ostaja tarvitsee ilmoituksen voidakseen rajoittaa viivästyksestä aiheutuvaa vahinkoa⁸⁸. Ilmoittamisen tekemättä jättämisen aiheuttamia vahinkoja voivat olla muun muassa tarpeettomaksi käyvän kuljetuksen tai varastoinnin järjestäminen⁸⁹.

Ilmoituksen tekemättä jättämisellä ei ole mahdollisen vahingonkorvauksen ohella muita seuraamuksia. Se ei siten tuo ostajalle oikeutta purkaa sopimusta ja toisaalta oikeus vaatia suoritusta ostajalla on jo viivästyksen perusteella. Ilmoitusvelvollisuus eroaa yleisestä KL:n vahingonkorvausvastuusta siten, että merkitystä ei ole sillä, onko este myyjän vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella. Ilmoituksen laiminlyönti johtaa korvausvastuuseen siitä huolimatta, onko este sellainen, että se muuten vapauttaisi myyjän vastuusta. Tällöin toki vastuu rajoittuu vain niihin vahinkoihin, jotka ilmoituksella olisi ollut vältettävissä. Poikkeukselliset olosuhteet voivat kuitenkin vapauttaa myyjän myös velvollisuudesta tehdä ilmoitus. Näin on lähinnä silloin, kun este estää myös ilmoituksen tekemisen.⁹⁰

3.3. Tiedustelun tekemättä jättäminen

Jos myyjä huomaa, että hän ei kykene tekemään suoritustaan sovitussa ajassa tai suorituksen ajankohta on jo ohitettu, myyjä voi tiedustella ostajalta, hyväksyykö tämä viiväs-

---

⁸⁸ HE 93/1986: 81

⁸⁹ Wilhelmsson ym. 2006: 87

⁹⁰ Routamo & Ramberg 1997: 231–232

tyneenä tehtävän suorituksen. Tiedustelun tekeminen on myyjälle hyödyllistä, sillä selkeän lakitekstin (KL 24 §) mukaan ostaja ei voi purkaa kauppaa, jos myyjä luovuttaa tavaran tiedustelussa ilmoitetussa ajassa. Tiedustelu voi myös olla pelkkä ilmoitus tulevasta suorituksesta määrättyssä ajassa tai vastaus ostajan antamaan lisäaikaan, missä myyjä ilmoittaa milloin hän kykenee täyttämään sopimuksen. Myyjän tiedustelun ainoana vaatimuksena on määrätyn ajankohdan tai määräajan ilmoittaminen viivästyneelle suoritukselle. Hallituksen esityksessä ei oteta suoraan kantaa siihen, kuinka pitkä määrätty aika voi olla. Esityksessä kuitenkin mainitaan, että myyjä ilmoittama aika vaikuttaa siihen, kuinka nopeasti ostajalta voi edellyttää vastausta tiedusteluun.⁹¹ Jättämällä tiedustelun tekemättä myyjä ei varsinaisesti menetä mitään. Tiedustelu onkin usein hyödyllinen, sillä sen tekemällä myyjä saa tietää, kuinka suuria ponnistuksia suorituksen tekemiseksi on syytä tehdä. Vaarana tiedustelussa on toisaalta ostajan havahduttaminen, jolloin hän saattaa vaatia myyjältä nopeampaa suoritusta ja vahingonkorvausta viivästyksen aiheuttamista vahingoista.

Koska säännöksen yhtenä tarkoituksena on selvittää, onko ostajan tarkoituksena purkaa kauppa viivästyksen vedoten, on aiheellista miettiä, tarkoittaako tiedustelu samalla myyjän hyväksyvän kaupan purkamisen. Säännöksen tarkoituksena on ainoastaan turvata myyjän asema tilanteissa, joissa ostaja hyväksyy uuden luovutusajankohdan tai jättää tiedusteluun vastaamatta. Myyjän tiedustelu ei yksinään tarkoita, että myyjä myöntäisi viivästyksen olevan niin olennainen, että ostajalla olisi oikeus purkaa kauppa. Jos näin olisi, koituisi myyjälle haitallisia seurauksia siitä, että hän pyrkinyt viivästyksestä huolimatta olemaan lojaali ostajaa kohtaan. Jotta ostaja voisi purkaa kaupan, tulee viivästyksellä edelleen olla ostajalle olennainen merkitys ja myyjän tulee joko tietää olennaisuudesta tai objektiivisesti harkiten olennaisuus käsittää.

CISG-yleissopimuksessa myyjän tiedustelua käsittelee artikla 48.2-4. Myös CISG:ssä myyjän tiedustelussa tai ilmoituksessa vaaditaan aika, jolloin sopimus tullaan täyttämään eikä yleinen ilmoitus riitä. Samoin ostajalta vaaditaan vastausta kohtuullisessa ajassa. Ilmoitukseen vastaamatta jättäminen merkitsee, että ostaja ei voi vaatia mitään seuraamusta, joka on ristiriidassa myyjän suorituksen kanssa.⁹²

---

⁹¹ HE 93/1986: 70–71

⁹² Ramberg & Herre 2009: 343–345

3.4. Pysäyttämisoikeuden käyttämättä jättäminen

Myyjän on mahdollista jättää tavara luovuttamatta, mikäli hänellä on painavia syitä olettaa ostajan velvollisuuksien jäävän olennaisilta osin täyttämättä. Myyjällä on siten ennakoitun sopimusrikkomuksen nojalla oikeus joko keskeyttää toistaiseksi sopimuksen täyttäminen tai tulevan sopimusrikkomuksen käydessä selväksi oikeus myös purkaa kauppa. Myyjän pysäyttämisoikeus vastaa ostajan mahdollisuutta vedota ennakkoviivästykseen, koska molemmissa on kyse varautumisesta sopijapuolen ennakoituun sopimusrikkomukseen. Kauppalain 11 luvun säännökset ennakoitusta sopimusrikkomuksesta koskevatkin sekä ostajaa että myyjää. CISG-sopimuksen pysäyttämisoikeusosuutta ja ennakoitua sopimusrikkomusta koskevat säännökset on muotoiltu, kuten tavallista, eri tavalla kuin kauppalaissa, mutta ne kuitenkin turvaavat sopijapuolille samat oikeudet. Kuluttajakaupassa noudatetaan pääasiassa kauppalain säännöksiä ennakoitun sopimusrikkomuksen osalta, jonka lisäksi tulee huomioida KSL:n 7 luvun kuluttajaluottoja koskevat säännökset.

KL 61 § mukaan ainakin vastapuolen toiminta ja taloudellinen tilanne voivat antaa merkkejä mahdollisuudesta käyttää pysäyttämisoikeutta. Hallituksen esityksessä on kiinnitetty erityisesti huomiota ostajan maksukykyyn. Muun muassa ostajan maksuhalttomuus, menossa oleva konkurssimenettely, epäonnistunut perintä ja tulokseton ulosmittaus voivat olla riittäviä syitä pysäyttämisoikeuden käyttöön. Mikään näistä yksinään ei kuitenkaan anna ehdotonta oikeutta myyjälle pysäyttää sopimuksen täyttämistä, sillä yksittäisen tapauksen olosuhteet voivat olla sen kaltaiset, että myyjä voi olettaa saavansa kauppahinnan ostajan taloudellisesta tilanteesta huolimatta.⁹³ Kynnystä olla tekemättä sovittua suoritusta ei tule kuitenkaan asettaa turha korkealle, sillä tavaran luovuttamien johtaa pääsäännön mukaan myyjän purkioikeuden menettämiseen ja mahdollisesti saatavan valvomiseen konkurssimenettelyssä.⁹⁴ Kuten yleensäkin, kaupan purkamisen on suojakeinona erittäin voimakas, joten sille voidaan asettaa myös korkeat vaatimukset. Tämän vuoksi purkuun oikeuttavalta ennakoitulta sopimusrikkomukselta vaaditaan huomattavasti suurempaa varmuutta kuin pelkän pysäyttämisoikeuden käyttöön. Myyjän kannattaneekin ensin keskeyttää sopimuksen täyttäminen, jos hänellä on painavia syitä olettaa ostajan sopimusvelvollisuuksien jäävän täyttämättä ja sen jälkeen ostajan toiminnan perusteella joko täyttää tai purkaa sopimus.

---

⁹³ HE 93/1986: 115

⁹⁴ Routamo & Ramberg 1997:434

Myyjä voi estää luovutuksen, vaikka hän olisi jo lähettänyt tavarahan ostajalle. Säännös tulee kyseeseen tapauksissa, joissa tavara on jo luovutettu rahdinkuljettajan haltuun, mutta ostaja ei ole vielä vastaanottanut tavaraa. KL 62.2 § mukaan edes kuljetusasiakirjan luovuttaminen ei estä suorituksen pysäyttämistä. Säännös tarkoittaa, että myyjä estää tavarahan luovutuksen rahdinkuljettajalta ostajan hallintaan, vaikka myyjä on jo luopunut tavarahan hallinnasta.

Myyjän oikeutta estää tavarahan luovutus rahdinkuljettajalta ostajan hallintaan käsiteltiin ratkaisussa **KKO 1991:99**. Oikeus katsoi, että tavarahan kuljetuksesta vastannut ostajan valitsema huolitsija ei ollut ottanut tavaraa vastaan myyjän puolesta, minkä vuoksi myyjällä oli pysäyttämisoikeus. Tapauksen lopputulos olisi todennäköisesti ollut erilainen, mikäli huolitsijan oli katsottu ostajan asiamiehenä ottaneen tavarahan vastaan hänen puolestaan. Ratkaisussa todettiin myös, että huolitsijan ja ostajan välinen pantausehto ei estänyt myyjää käyttämästä pysäyttämisoikeuttaan.

Mainitun korkeimman oikeuden ratkaisun tapahtumat sijoittuvat aikaan ennen kauppalaia ja CISG-sopimuksen voimaantuloa. Tästä huolimatta tapaus selventää, että tavarahan tulo rahdinkuljettajan, tai tässä tapauksessa huolitsijan, hallintaan ei estä käyttämästä pysäyttämisoikeutta. Myöskään ostajan ja rahdinkuljettajan välisillä sopimusehdoilla ei tavallisesti voida rajoittaa oikeutta estää luovutusta.

Irtaimen esineen haltija on lähtökohtaisesti myös sen omistaja⁹⁵. Tämä omistajaolettama suojaa ostajaa myös myyjän vaatimukselta saada tavara takaisin. Jos myyjä on jo saanut tavarahan hallintaansa, pysäyttämisoikeutta ei ole ja tavarahan saaminen takaisin voi tulla kyseeseen lähinnä omistuksenpidätysehdon perusteella, jolloin ostajan hallintaan luovutettu tavara on vakuutena maksamattomasta kauppahinnasta tai sen osasta⁹⁶. KL 61.4 § tehdään lisäksi selväksi, että ostajan asettaman hyväksyttävä vakuus estää pysäyttämisoikeuden käytön. Mahdollisuus purkaa kauppa ennakoitun sopimusrikkomuksen perusteella estyy myös KL 62 §:n mukaan sopijapuolen asettaman riittävän vakuuden myötä. Myyjän käyttäessä pysäyttämisoikeuttaan konkurssipesää kohtaa, tulee hänen varmistaa, haluaako konkurssipesä sitoutua kauppaan. Myyjän on täytettävä sopimus, mikäli konkurssipesä haluaa pysyä kaupassa ja asettaa hyväksyttävän vakuuden. Konkurssimenettely kuitenkin antaa myyjälle mahdollisuuden joissakin tilanteissa vaatia tavarahan luovutusta takaisin, jos tavara on luovutettu ostajan konkurssipesän hallintaan ja ennen sitä ostajan omaisuus on asetettu konkurssiin. Ehdoton tämä oikeus ei siten ole. Lain esitöis-

---

⁹⁵ Zitting 1975: 64

⁹⁶ Routamo 1996: 174, 238

tä saa käsityksen, että konkurssipesältä voi vaatia tavaraa takaisin lähinnä silloin, kun myyjällä ei jostakin syystä ole ollut mahdollisuutta estää tavarantoimitusta⁹⁷.

Pysäyttämisoikeuden käyttämättä jättämisellä myyjä vaarantaa saatavansa, sillä ilman omistuksenpidätysehtoa kaupan kohteen takaisin saaminen ei tule yleensä kyseeseen. KL 62 ja 54.4 §:llä on näin ollen yhteys toisiinsa. 54.4 §:n mukaan ostaja ei voi purkaa kauppaa tavarantoimituksen jälkeen, ellei hän ole pidättänyt itsellään omistusoikeutta. Vastaavasti 62 § oikeuttaa kaupan purkuun ennakkoidun sopimusrikkomuksen käydessä selväksi ennen kuin sopimuksen täyttämisen aika on käsillä. Yhdessä nämä johtavat siihen, että kun ostaja on vastaanottanut tavarantoimituksen, ilman omistuksenpidätysehtoa myyjä menettää kaupan kohteen ja hän joutuu valvomaan saatavansa muulla tavalla, esimerkiksi konkurssimenettelyssä. Omistuksenpidätysehdosta huolimatta myyjän on edullista käyttää pysäyttämisoikeuttaan, jotta hän ei joutuisi vaatimaan takaisin jo toimitettua tavaraa. Sama koskee tavarantoimituksen konkurssipesälle. Myyjän on huomattavasti helpompaa turvata asemansa pidättäytymällä suorituksesta kuin vaatia takaisin jo kertaalleen toimitettua tavaraa. Ilmoitus pysäyttämisoikeuden käytöstä on annettava ostajalle, sillä uhalla, että myyjän tulee korvata vahingot, jotka olisi voitu välttää ajoissa tehdyllä ilmoituksella. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös pysäyttämisoikeuden käyttöä jo lähetettyjen tavarantoimitusten osalta⁹⁸.

3.5. Muiden myyjän oikeuksien ja velvoitteiden laiminlyönti

Myyjällä voi olla toimitukseen ja viivästykseen liittyen myös muita, lähinnä sopimusperusteisiä, velvoitteita. Sopimusperusteisilla velvoitteilla voidaan esimerkiksi tarkentaa toimituksen ajankohdan määräämistä tai velvoittaa raporttoimaan ostajalle mahdollisista esteistä, jotka toteutuessaan aiheuttaisivat viivästyksen.

Osapuolten välisestä sopimuksesta on myös kiinni, mitä tällaisten velvoitteiden laiminlyönnistä seuraa. Kun tavara viivästyy, voi ostaja vaatia luontoissuoritusta, eli tavarantoimitusta. Sen sijaan ilmoitusvelvollisuuden tapaisiin apuvelvoitteisiin luontoissuoritus soveltuu huonosti. Ostaja ei voi kanteella vaatia myyjää täyttämään apuvelvoitteita, joten jäljelle jäävät sopimuksen purkaminen ja vahingonkorvaus.⁹⁹ Ostajan halutessa purkaa sopimuksen viivästyksen sattuessa on pohdittava, onko viivästyksellä ja

---

⁹⁷ HE 93/1986: 118

⁹⁸ Bernstein & Lookofsky 2003: 162

⁹⁹ Hakulinen 1965: 58

ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnillä yhdessä ostajalle olennainen merkitys, jonka myyjän olisi tullut käsittää. On kuitenkin vaikea kuvitella tilannetta, jossa viivästys itsessään ei olisi purkuun oikeuttava, mutta sivuvelvoitteen laiminlyönti sen ohella johtaisi oikeuteen purkaa sopimus. Muiden myyjän velvoitteiden laiminlyönnistä aiheutuvaan vahingonkorvausvastuuseen voidaan soveltaa analogisesti KL 28 §:ää, jolloin korvattavaksi tulevat vahingot, jotka velvoitteen asianmukaisella täyttämällä olisi ollut vältettävissä.

4. PASSIIVISUUS OSTAJAN PUOLELLA

Passiivisuus ostajan puolella tavarantoimituksessa ja viivästyksessä puolella näkyy useammin ostajan oikeuksien menetyksenä, mutta ne voivat johtaa myös myyjän oikeuteen purkaa kauppa ja ostajan vahingonkorvausvelvollisuuteen. Routamo on katsonut, että epälojaali käytös kauppalaissa säännösten mukaan vähentää omia oikeuksia ja puolestaan lisää vastapuolen oikeuksia¹⁰⁰. Erityisen hyvin tämä näkyy ostajan passiivisuudessa tavarantoimituksessa. Ostaja, joka ei vaadi luontoissuoritusta, kaupan purkua tai vahingonkorvausta, menettää ajan myötä oikeutensa vaatia seuraamuksia.

4.1. Tavarantoimitusta tai vastaanottamista jättäminen

Ostajan jättäessä tavarantoimitusta tai vastaanottamista sovittuun, hänelle siirtyy vaaranvastuu jo ennen, kuin hän on saanut tavarantoimituksensa. Ostaja tulee niin ikään korvausvelvolliseksi kustannuksista, joita myyjälle syntyy hänen pitäessään huolta tavarantoimituksesta ostajan lukuun. Ostaja ei myöskään voi vaatia myyjältä viivästysseuraamuksia, jos viivästys johtuu ostajan puolella olevasta syystä.¹⁰¹

Kun myyjä on tehnyt kaiken, mitä tavarantoimituksen vaatimukset, on ostajan velvollisuutena ottaa tavara vastaan. Vaaranvastuu tavarantoimituksesta on ostajalla, jos tavarantoimitus viivästyy ostajan puolella olevasta syystä. Myyjä ei siten voi siirtää myöhemmäksi vaaranvastuun siirtymistä jättämällä tavarantoimitusta. Tämä koskee niin nouto- kuin kuljetuskauppaakin. Kuitenkin, jos tavara on noudettava määrätyn ajanjakson kuluessa, vaara siirtyy ostajalle vasta ajan umpeuduttua.¹⁰² CISG:ssä vaaranvastuun siirtyy ostajalle, kun tavara on asetettu hänen määrättäväkseen myyjän liikepaikassa (art. 69.1). Jos tavarantoimituksen on sovittu tapahtuvan muualla kuin myyjän liikepaikassa, vastuu siirtyy, kun tavarantoimituksen on määrä tapahtua ja ostaja tietää tavarantoimituksen olevan noudettavissa (art 69.2). Kuljetuskaupassa CISG:n artikla 67.1 mukaan vaaranvastuu siirtyy ostajalle, kun ensimmäinen rahdinkuljettaja saa tavarantoimituksensa hallintaansa. Ensimmäiselle rahdinkuljettajalle tarkoitetaan kuljettajaa, joka vie tavarantoimitusta ostajalle. Vaaranvastuu on edelleen myyjällä hänen siirtäessään esimerkiksi tavarantoimitusta terminaaliin.¹⁰³ CISG:n perusteella ostaja ei voi välttää vaaranvastuun siirtämistä kuljetuskaupassa sillä perusteella, että hänelle ei luovuteta tavarantoimituksen määräämiseen oikeuttavia asiakirjoja. Tavarantoimituksen on kuitenkin oltava niin nouto-

¹⁰⁰ Routamo 1988: 22

¹⁰¹ Wilhelmsson ym. 2006: 37

¹⁰² Routamo & Ramberg 1997: 111–112

¹⁰³ Ramberg & Herre 2009: 452

kuin kuljetuskaupassa yksilöity tarkoitettavaksi ostajalle, jolle vaara siirtyy (art. 67.2 ja 69.3).

Jos ostaja ei nouda tavaraa sovitusti, tulee myyjän velvollisuudeksi huolehtia tavarasta ostaja lukuun. Ostaja puolestaan tulee korvausvastuulliseksi myyjälle huolenpidosta aiheutuneista tarpeellisista kustannuksista. Ostajan korvausvelvollisuuden kannalta ei ole merkitystä sillä, mistä syystä ostaja ei ole voinut ottaa tavaraa hallintaansa. Korvausvelvollisuuden perustaksi riittää, että syy viivästyksen on ostajan puolella ja myyjälle on aiheutunut kustannuksia huolenpidosta (KL 75 §).¹⁰⁴ Korvausvastuulla ei tarkoiteta vahingonkorvausvastuuta, joten siitä ei voi vapautua kauppalaain vahingonkorvaussäännösten perusteella. Korvauksen on kuitenkin oltava seurausta huolellisesta ja tarpeellisesta huolenpidosta. Tavallisimmat huolenpitokustannukset liittyvät tavarantoimitukseen ja varastointiin. Myyjä voi myös pidättää tavarantoimituksen itsellään kunnes korvaus on maksettu.¹⁰⁵ CISG:n artikla 85 vastaa kauppalaain 75 §:ää. CISG:ssä, kuten myös kauppalaissa, on huomioitu myös tilanteet, joissa ostajan tulee huolehtia tavarasta myyjän lukuun. Näin tapahtuu myös silloin, kun ostajan aikomuksena on torjua luovutus. Olosuhteista riippuen ostajan velvollisuutena voi tällöin olla jopa myydä tavara alkuperäisen myyjän lukuun¹⁰⁶. Näin on erityisesti, jos tavara on vaarassa pilaantua tai huolenpito aiheuttaisi kohtuuttomia kustannuksia (CISG art. 88.2).

Kun ostaja ei nouda tai vastaanota tavaraa sovitusti, aiheutuu viivästys, jonka syyt ovat ostajan puolella. Tällöin ostaja ei luonnollisestikaan voi vaatia myyjältä sopimuksen täyttämistä, purkua tai vahingonkorvausta. Toisaalta ostajan velvollisuus myötävaikuttaa kaupan toteutumiseen ottamalla tavara vastaan ei ole sen tyyppinen sopimusrikkomus, joka suoraan aiheuttaisi seuraamuksia. Myyjä ei voi saada oikeudelta päätöstä, joka velvoittaisi ostajan ottamaan tavarantoimituksen vastaan. Myyjän asema ostajan myötävaikutusvelvollisuuden laiminlyönnin seurauksena tulee kuitenkin turvatuksi maksuviivästysseuraamusten ja huolenpitokustannusten korvausvelvollisuuden perusteella.¹⁰⁷

---

¹⁰⁴ Wilhelmsson ym. 2006: 177

¹⁰⁵ Routamo & Ramberg 1997: 556–557

¹⁰⁶ Bernstein & Lookofsky 2003: 135

¹⁰⁷ Wilhelmsson ym. 2006: 176–177

4.2. Luovutusaatimuksen esittämättä jättäminen

Sekä kauppalain että kuluttajansuojalain mukaan ostajalla on oikeus pysyä sopimuksessa ja vaatia myyjältä luontoissuoritusta.¹⁰⁸ Myös CISG-sopimukseen sisältyy ostajan oikeus vaatia myyjää täyttämään velvollisuutensa (art. 46). CISG luontoissuoritusvelvollisuus on kuitenkin riippuvainen kansallisesta lainsäädännöstä (art. 28). Jos luontoissuoritusta ei määrättäisi kansallisen lainsäädännön perusteella, asiaa ratkaiseva oikeus ei ole velvollinen sitä määräämään myöskään soveltaessaan CISG-yleissopimusta. CISG:ssä oleva myönnytys on tehty silmällä pitäen niitä maita, joissa luontoissuorituksen määrääminen ei ole mahdollista tai sitä käytetään vain poikkeustapauksissa.¹⁰⁹

Ostajan on vaadittava viivästynyttä suoritusta myyjältä kohtuullisessa ajassa. Kohtuulliseen ajan arviointiin vaikuttaa sopimuksen laatu, sopimuskäytäntö ja mahdollisesti käytetyt vakiosopimukset. Aikaa voidaan kuitenkin pitää selvästi pidempänä kuin aikaa, jota tarvitaan purkuoikeuden menettämiseen. Merkitystä on myös sillä, onko koko toimitus viivästynyt vain osa siitä. Jälkimmäisessä tapauksessa aikaa voidaan pitää lyhyempänä, sillä myyjän on saatava nopeammin tietoonsa, mitä vaatimuksia ostaja esittää.¹¹⁰ Myyjän tarve saada nopeammin tietoa suorituksen vajauksesta voi perustella sillä, että myyjä välttämättä tiedä ostajan olevan tyytymätön määrällisesti vajaaseen suoritukseen.

Myyjä ei ole velvollinen täyttämään sopimusta, jos sille on olemassa este, jota myyjä ei voi voittaa tai jos sopimuksen täyttäminen edellyttäisi kohtuuttomia uhrauksia (KL 23.1 §). Esteen lakatessa kohtuullisessa ajassa ostaja voi kuitenkin jälleen vaatia suoritusta (KL 23.2 §). Ostajan oikeus vaatia myyjältä luontoissuoritusta ei ole siten, edes kotimaisten lakien kohdalla, ehdoton. Ehtoa rajoittaa paitsi kohtuullisuusvaatimus, mutta myös ostajan mahdollisuus saada vastaava suoritus muualta on otettava huomioon. Eri-tyisesineen kohdalla saaminen muualta ei yleensä onnistu, mutta lajiesineen, kuten puutavaran, korvaaminen vastaavalla onnistuu useimmiten helpommin eikä ostajalle tavallisesti ole merkitystä kuka suorituksen tekee.¹¹¹

Passiivisuuden kannalta olennaisinta on, milloin ostaja menettää oikeuden vaatia luontoissuoritusta. KL ja sen esityöt puhuvat ainoastaan kohtuullisesta ajasta, eli vaatimuksen esittämistä kohtuuttoman kauan viivyttävä ostaja menettää tämän oikeuden. Tätä

¹⁰⁸Wilhelmsson ym. 2006: 64; Ämmälä 2006: 154

¹⁰⁹Bernstein & Lookofsky 2003: 119–120

¹¹⁰Routamo & Ramberg 1997: 188

¹¹¹Ämmälä 2006: 154

passiivisuusseuraamusta voi perustella sillä, että vaikka alun perin vaatimukselle olisi-kin ollut peruste, ajan kulumisen myötä vastapuoli olettaa olotilan pysyvän muuttumattomana¹¹². Takarajan suorituksen vaatimiselle ja samalla kohtuulliselle ajalle asettaa vanhettumislaki, jonka mukaan velka, joihin velvoite luovuttaa tavaraa kuuluu, vanhenee kolmessa vuodessa. Tämä kolmen vuoden yleinen vanhentumisaika alkaa yleensä siitä hetkestä, jolloin velallinen olisi voinut vaatia suoritusta velalliselta. Yleensä tämä hetki on sovittu eräpäivä eli luovutuksen viivästyessä silloin, kun myyjä olisi pitänyt tavara luovuttaa. Lisäksi on mahdollista, että velvoitteeseen noudatetaan toissijaista kymmenen vuoden vanhentumisaikaa, jos eräpäivästä ei ole velallista kohtaan sitovasti määrätty¹¹³. Tämä soveltaminen on kuitenkin irtaimen kaupassa epätodennäköistä, sillä esimerkiksi KL:n mukaan tavara on luovutettava viipymättä ja kohtuullisessa ajassa silloin, kun muuta ajankohtaa ei ole sovittu. Kymmenen vuoden vanhentumisaika saattaa tulla kyseeseen, jos tavara on sovittu luovutettavaksi vaadittaessa. Kohtuullisen ajan ja vanhentumislain yhteensovittamisessa ongelmana on, voiko kohtuullinen aika umpeutua ennen yleistä vanhentumisaikaa. Yksivaihtoehto on rinnastaa kohtuullinen aika yleiseen vanhentumisaikaan. Tätä voi perustella sillä, että nykyinen lyhyt yleinen vanhentumisaika poistaa tarpeen muilta nopeammin aktualisoituvilta ajoilta, jotka johtaisivat passiivisuusseuraamuksiin¹¹⁴. Toisaalta VanhL:n esitöissä, tehdään selväksi, että osapuolet voivat sopia velvoitteen nopeammasta vanhentumisesta, olettaen, että tällainen sopimusehto ei ole yllättävä ja ankara tai kohtuuton.¹¹⁵ Se, että kauppaan tulee sovellettavaksi kauppalaki tai CISG-yleissopimus, ei vielä yksinään tarkoita vanhentumisajan lyhentymistä yleisestä kolmesta vuodesta johonkin epämääräiseen kohtuulliseen aikaan. Kuitenkin kaupan kohde tai muut olosuhteet voivat olla luonteeltaan sellaisia, että ostajan voidaan olettaa vaativan myyjältä suoritusta nopeammin.

4.3. Myyjään tiedusteluun vastaamatta jättäminen

Myyjän on mahdollista KL 24 §:n mukaisesti tiedustella ostajalta, miten tämä tulee viivästyneeseen suoritukseen suhtautumaan. Myyjän voi samoin myös ilmoittaa täyttävängsä sopimuksen määrätyn ajan kuluessa. Ostajan on tarpeellista kohtuullisessa ajassa vastata tämänlaiseen tiedusteluun tai ilmoitukseen, sillä vastaamatta jättäminen merkitsee purkuoikeuden menettämistä, mikäli myyjä täyttää sopimuksen ilmoittamassaan

¹¹² Norros 2012: 316–317

¹¹³ Ks. vanhentumislaita esim. Saarnilehto 2004.

¹¹⁴ Norros 2012: 332

¹¹⁵ HE 187/2002: 42

ajassa. Pysymällä passiivisena ostaja hyväksyy myyjän ilmoittaman uuden luovutusajankohdan.

Kauppalain valmisteluvaiheessa ostajan velvollisuutta vastata myyjän tiedusteluun perusteltiin siten, että myyjälle on varattava mahdollisuus varmistua, tuleeko ostaja vaatimaan kaupan purkua tai tavaran luovutusta. Myyjälle on myös epäedullista tehdä sopimukseen täyttämiseen vaadittavia hankintoja ja valmistaa tavaraa, joita ostaja ei viivästyksen vedoten tulekaan ottamaan tavaraa vastaan. Ehdotuksen mukaan myyjän on voitava ostajan passiivisuudesta päätellä, että hän ei vaadi kaupan purkua ja ottaa vastaan viivästyneen luovutuksen.¹¹⁶ Lopulliseen kauppalakiin ehdotuksen tavoitteet säännökselle ovat toteutuneet sillä erotuksella, että toteutuneessa lakitekstissä passiivisuudesta seuraa purkuoikeuden menetys, kun taas ehdotuksessa ostaja menetti oikeuden vaatia tavaran luovuttamista. Koska luontoissuoritusoikeuden menettämiseen vaadittava aikaa pidetään pidempänä kuin mitä vaaditaan purkuoikeuden menettämiseen¹¹⁷, on ajateltavissa, että ostaja tiedusteluun vastaamatta jätettyään voi edelleen vaatia luontoissuoritusta.

Myyjän tulee tiedustelussaan ilmoittaa määrätty aika, jolloin hän tulee suorituksen tekemään. Pelkkä epämääräinen ilmoitus, jossa myyjä ainoastaan kertoo tekevänsä viivästyneen suorituksen tulevaisuudessa, ei ole säännöksen mukainen tiedustelu. Myyjän on aina pystyttävä kertomaan, milloin suoritus tehdään, ja jos ajankohtaa ei ilmoiteta, ostaja ei myöskään menetä purkuoikeuttaan reagoimatta jättämisellä.¹¹⁸ Hallituksen esityksessä on hieman epämääräisesti viitattu lakitekstin pykälisiin 23.3 ja 29, jotka tulisivat sovellettavaksi, mikäli myyjä ei tiedustelussaan ilmoita luovutukselle uutta ajankohtaa tai määräaikaa¹¹⁹. Tarkoituksena viittauksissa on, että jos tiedustelu tai ilmoitus ei täytä sille asetettuja vaatimuksia, ostaja saattaa edelleen vaatia myyjältä suoritusta ja ostaja ei myöskään menetä purkuoikeuttaan myyjän tehdessä viivästyneen suorituksen. Tällöin ostajan on vaadittava suoritusta tai purkua 23.3 tai 29 §:ien mukaisesti kohtuullisessa ajassa eikä tiedustelu vaikuta kohtuullisen ajan arviointiin. Selvää on, että tiedusteluun vastaamiseen annettu kohtuullinen aika on huomattavasti lyhyempi, kuin mitä muuten vaadittaisiin kaupan purkamiseen.

Myyjän tiedustelulla on tiivis yhteys ostajan antamaan lisäaikaan. Säännösten välinen ristiriita tulee esille tilanteissa, joissa ostaja on antanut myyjälle lisäaikaa sopimuksen

¹¹⁶ Routamo & Sevón 1977: 52

¹¹⁷ Routamo & Ramberg 1997: 188

¹¹⁸ HE 93/1986: 71

¹¹⁹ HE 93/1986: 71

täyttämiseen, johon myyjä vastaa kyllä kykenevänsä täyttämään sopimuksen, mutta ei annetussa lisäajassa antaen samalla ajankohdan, jolloin hän pystyy sopimuksen täyttämään. KL 25 §:n mukaisesti ostajalla on oikeus kaupan purkuun, mikäli myyjä ilmoittaa, että hän ei tule täyttämään sopimusta annetussa lisäajassa. Koska myyjän vastausta voidaan pitää KL 24 §:n mukaisena ilmoituksena, johon ostajan on vastattava purkuoikeuden menettämisen uhalla, on epäselvää, miten ostajan tulee ilmoitukseen reagoida. Toisaalta ostajalla on oikeus purkaa kauppa, koska myyjä ei ole lisäaikaa hyväksynyt, toisaalta hänen on vastattava myyjän ilmoitukseen uudesta luovutusajankohdasta. Hallituksen esityksen perusteella ratkaisevaa on, mitä tietoja ostaja on myyjälle lisäaikaa antaessaan antanut. Jos lisäaikaa on annettu siten, että on tullut selväksi, ettei tätä myöhempää toimitusta oteta vastaa, ei ostajan enää tarvitse vastata myyjän tiedusteluun. Sen sijaan muissa tapauksissa vastausvelvollisuus on.¹²⁰

Kuluttajansuojalaissa ei ole säännelty ostajan velvollisuutta vastata myyjän tiedusteluun viivästyvästä toimituksesta. KSL 5:29 mukaisen pääsäännön mukaan KSL:n kuluttaja-kauppaa koskevaan viidenteen lukuun sovelletaan kauppalakia siltä osin, kuin asiaa ei luvussa ole käsitelty. Saman säännöksen mukaan tähän on kuitenkin useita poikkeuksia, joista yksi kauppalain 24 §. Kuluttajakaupassa ostaja ei siten menetä purkuoikeuttaan jättämällä reagoimatta myyjän tiedusteluun tai ilmoitukseen.

4.4. Lisäajan antamatta jättäminen

Ostajan mahdollisuudella antaa myyjälle lisäaikaa on tarkoitus selventää yleisluonteista purkuun vaadittavaa olennaisuusvaatimusta. Olosuhteet tavaran viivästyessä ovat usein sen kaltaiset, että sopijapuolten on vaikea arvioida ja ennakoida, milloin sopimuksen purkamisen edellytykset ovat käsillä. Tämän vuoksi kauppalakiin on sisällytetty lisäaikamenettely¹²¹.

KL 25.2–3 §:ien mukaan ostaja voi asettamalla myyjälle lisäajan sopimuksen täyttämiseen varmistaa, että hänellä on purkuoikeus. Antamansa lisäajan aikana ostaja ei kuitenkaan voi purkaa kuin siinä tapauksessa, että myyjä ilmoittaa jättävänsä sopimuksen täyttämättä annetun ajan kuluessa. Lisäajalta vaaditaan, että se on määrätty eikä se ole kohtuuttoman lyhyt, joten epämääräinen vaatimus suorituksesta mahdollisimman pian tai välittömästi ei täytä vaatimuksia. Lisäaikaan kuuluvalta purkuoikeudelta ei edellytetä,

¹²⁰ Routamo & Ramberg 1997: 192–193; HE 93/1986: 71

¹²¹ Wilhelmsson ym. 2006: 70

että ostaja ilmoittaisi käyttävänsä purkuoikeuttaan, mikäli suoritusta ei annetun ajan kuluessa tehdä, mutta ostajan silti usein omankin etunsa vuoksi hyvä kertoa aikomuksestaan¹²². Tavallisesti lisäaika on mahdollista antaa vasta, kun myyjän suoritus on viivästynyt. Kuitenkin, jos jo ennen sovittua luovutusajankohtaa on selvää, että myyjä ei tule täyttämään sopimusta ajallaan, voi ostaja myöntää lisäaikaa aiemminkin¹²³.

Jättämällä hyödyntämättä lisäaikamenettelyn ostaja vaarantaa oikeutensa purkaa sopimus viivästyksen perusteella. Oikeuskäytäntö varsinkin CISG-sopimuksen soveltamisen osalta osoittaa, että lyhyehköjä viivästyksiä ei pidetä yksinään olennaisina sopimusrikkomuksina¹²⁴. Kun myyjä jättää luovutuksen tekemättä annetun kohtuullisen lisäajan kuluessa, ostaja voi purkaa sopimuksen ilman, että kaupan purkamiselta edellytetään enää muita vaatimuksia. Hallituksen esityksen mukaan tavaran luovuttamatta jättäminen lisäajan jälkeen on olennainen sopimusrikkomus, joka ei vaadi enää muuta selvitystä¹²⁵.

Ostajan antaessa lisäaikaa on ostajan kannalta kiinnostavaa, miten myyjä siihen reagoi. Laissa ei anneta selvää vastausta kysymykseen, tuleeko myyjän antaa vastaus lisäaikailmoitukseen. KL 25.3 §:n perusteella on selvää, että myyjän ilmoittaessa, että hän ei tule sopimusta täyttämään lisäajan kuluessa, voi ostaja purkaa sopimuksen. Tällöin myös oletetaan annetun lisäajan olevan määrätty eikä se ole kohtuuttoman lyhyt. Sen sijaan myyjä ei lakitekstin perusteella ole velvoitettu vastaamaan ilmoitukseen esimerkiksi protestoimalla liian lyhyttä lisäaikaa. Routamo & Ramberg ovat tulleet johtopäätökseen, jonka mukaan myyjän passiivisuus ei merkitse kohtuuttoman lyhyen lisäajan hyväksymistä ja myyjällä voi jopa olla aihetta jättää protestoimatta, mutta he muistuttavat kuitenkin, että käytännössä myyjä ilmaisee tyytymättömyytensä annettuun liian lyhyeen aikaan¹²⁶. Mielestäni paremmin perusteltavissa on kuitenkin kanta, jonka mukaan protestin tekemättä jättäminen merkitsee lisäajan hyväksymistä. Periaate olisi siten sama kuin myyjän tiedustelussa, jossa ostajan passiivisuus johtaa myyjän tahdon hyväksymiseen. Ostajan olisi kuitenkin muistettava vaatimus kohtuullisesta ajasta; kohtuuttoman lyhyen lisäaikaan ei voi odottaa kohtuuttoman nopeaa vastausta.

---

¹²² Wilhelmsson ym. 2006: 71

¹²³ HE 93/1986: 72

¹²⁴ Turun hovioikeus 18.2.1997; Landgericht Stuttgart 13 August 1991; Landgericht Oldenburg 27 March 1996. Turun hovioikeudessa ratkaistussa tapauksessa luovutus oli selvästi viivästynyt, mutta ostaja hyötyi edelleen tavarasta, joten sopimusrikkomus ei ollut oleellinen. Kahdessa Saksassa käsitellyssä tapauksessa lyhyitä viivästyksiä ei yksiselitteisesti pidetty siinä määrin oleellisina, että ostaja olisi voinut purkaa kaupan.

¹²⁵ HE 93/1986: 72

¹²⁶ Routamo & Ramberg 1997: 203

4.5. Ennakkoviivästyksen käyttämättä jättäminen

Ostajalla saattaa olla mahdollisuus purkaa sopimus jo ennen kuin luovutuksen sovittu ajankohta on käsillä, jolloin kyseessä on ennakkoviivästys. Edellytyksenä ennakkoviivästyksen käytölle on, että sopimuspuolen toiminta tai hänen taloudelliset olosuhteet osoittautuvat kaupanteon jälkeen sellaisiksi, että on painavia syitä olettaa hänen sopimusvelvoitteidensa jäävän olennaisilta osin täyttämättä. Tällöin vastapuoli voi keskeyttää sopimuksen täyttämisen ja pidättäytyä omasta suorituksestaan. Viivästys on ennakoitavissa esimerkiksi, jos myyjä ei ole aloittanut suorituksen oikea-aikaiseen tekemiseen vaadittavia valmisteluja. Kauppa on purettavissa ennakkoviivästyksen perusteella edellyttäen paitsi suoritushäiriön ennakoitavuuden, myös purkuun vaadittavan yleisen olennaisuusvaatimuksen täyttymisen. Velallinen voi puolestaan torjua kaupan puron ennakkoviivästyksen perusteella asettamalla hyväksyttävän vakuuden sopimuksen täyttämistä. Kauppalaissa ennakoitua sopimusrikkomusta ja ennakkoviivästystä käsittelevät pykälät 61–62.¹²⁷

CISG-sopimuksessa ennakkoviivästystä koskee artikla 72 ja ennakoitua sopimusrikkomusta yleisemmin artikla 71. CISG:ssä korostetaan vastapuolen huomioimista siten, että sopimuksen purkamiseen pyrkivän on ajan salliessa ilmoitettava aikomuksestaan, jotta vastapuolella olisi mahdollisuus asettaa hyväksyttävä vakuus. Kauppalaissa vakuudesta todetaan ainoastaan, että kaupan purku jää ilman vaikutusta, jos vastapuoli asettaa vakuuden, mutta laissa ei oteta kantaa, millainen mahdollisuus vakuuden asettamiseen on annettava.¹²⁸ Lakitekstin ilmaisu ”*käynyt selväksi*” tekee selväksi ennakoitua viivästykseltä vaadittavan korkean varmuuden. Vaikka säännöksen tarkoituksena onkin turvata velkojan mahdollisuus rajata toimittamatta jättämisestä aiheutuvia vahinkoja, kuluja ja tappioita, ei sopimusta tule purkaa ennakolta tapauksissa, joissa vastapuoli on valmis sopimuksen osaltaan täyttämään¹²⁹.

Ostaja hyötyy ennakkoviivästysperusteisesta kaupan purkamisesta rajoittamalla viivästyksistä syntyviä vahinkoja. Mahdollisimman ajoissa purettu kauppa antaa paremmat edellytykset tehdä korvaava hankinta muualta ja siten kenties kokonaan välttää kalliimmat seuraamukset kuten tuotannon pysähtyminen ja omien toimitusten viivästyminen. Passiivisuus tilanteissa, joissa vastapuolen tuleva sopimusrikkomus on käynyt selväksi,

¹²⁷ Hemmo 2003: 119

¹²⁸ Ramberg & Herre 2009: 474

¹²⁹ Routamo & Ramberg 1997: 430

voi aiheuttaa vahinkoa, joista myyjä ei ole korvausvelvollinen. KL 70 §:n perusteella vahingonkärsijä vastaa itse vahingoista, jotka olisi ollut vältettävissä rajaustoimenpiteillä. Lojaliteettivelvollisuuden mukaisesti ostajan on hyvä purkaa ajoissa myös myyjän etu huomioiden. Ennakkoon tehdyn kaupan purun perusteella myyjä tietää olla tekemättä luovutukseen vaadittavia toimia kuten hankintoja tai käynnistämistä tuotantoa.

Osaltaan ennakkoviivästys koskee myös peräkkäisluovutuskauppaa ja osatoimituksia. Kauppalain 44 §:ssä ja CISG:n 73 artiklassa on osatoimitusten vaikutus johdonmukaisesti jaettu kolmeen luokkaan. Kauppalain säännös koskee myyjän viivästys- ja virhevastuuta perättäisluovutuksissa ja CISG:n artikla koskee kaikkia rikkomuksia sopimuksissa, joissa suoritukset tehdään osissa, kummankin osapuolen osalta, mutta tässä on selitetty vain niiden vaikutus myyjän viivästyksen. Ensimmäisen kohdan mukaan ostaja osatoimituksen suorituksen viivästyessä purkaa kaupan kyseisen erän osalta, jos viivästys aiheuttaa olennaisen sopimusrikkomuksen, eikä purulla ole vaikutusta kaupan muihin eriin. Toisen kohdan mukaan taas ostaja voi purkaa kaupan myös tulevien erien osalta, jos on aihetta olettaa tulevien osatoimitusten suhteen tapahtuvan olennaisen sopimusrikkomuksen. Kolmas kohta antaa ostajalle mahdollisuuden purkaa sopimus sekä jo tehtyjen että tulevien osatoimitusten osalta, jos niitä ei voida käyttää sopimuksen mukaiseen tarkoitukseen erien keskinäisen riippuvuuden vuoksi. Ostajan purkioikeus siten riippuvainen siitä, antaako viivästys aihetta olettaa myös tulevien erien viivästyvän ja, toisaalta, onko viivästyneellä erällä yhteys aiempiin toimituksiin.

4.6. Vahingon rajoittamatta jättäminen

Viivästyksen vuoksi vahinkoa kärsivän ostajan velvollisuutena on rajoittaa vahinkoa. KL 70 § ja CISG:n 77 artikla edellyttävät vahingonkärsijän ryhtyvän olosuhteisiin nähden kohtuullisiin toimiin vahingon rajoittamiseksi. Myös kuluttajansuojalain mukaan kuluttajan on rajoitettava vahinkoa (KSL 5:30). Ostaja, joka ei täytä rajoittamisvelvollisuuttaan, joutuu itse kärsimään vahingon, joka olisi ollut rajoitettavissa.

Arviointi tapahtuu sen mukaa, miten järkevä henkilö olisi toiminut tilanteessa, jolloin hyvänä vertailukohtana toimii, miten henkilö olisi toiminut, jossa hän ei olisi voinut esittää korvausvaatimusta kenellekään¹³⁰. Rajoittamisvelvollisuus tavarain viivästyessä voi edellyttää esimerkiksi kaupan purkamista, korvaavan suorituksen hankkimista muu-

---

¹³⁰ Ramberg & Herre 2009: 527

alta tai vastaavan tavaran vuokraamista¹³¹. Ostaja ei siten voi viivästyksen sattuessa pysyä passiivisena, vaan hänen kohtuullisuuden rajoissa rajoitettava vahinkoa. Velvollisuus rajoittaa vahinkoa ulottuu myös ennakoituun sopimusrikkomukseen. Rajoittamien saattaa tällöin edellyttää esimerkiksi pysäyttämisoikeuden käyttöä, kun on selvää, että myyjä ei tule tekemään suoritustaan ajoissa, jolloin myyjä voi hyvissä ajoin pysäyttää toimituksen valmistelun¹³².

Rajoittamisvelvoitteen sisältöön vaikuttaa jossakin määrin ostajan asema ja taloudellinen tilanne. Kun ostaja ja myyjä ovat tasavertaisia elinkeinonharjoittajia, ei ostajan asiantuntemuksen puute pääsääntöisesti vaikuta rajoitusvelvollisuuteen, sillä alalla toimivan ostajan voi olettaa ymmärtävän syntyvien vahinkojen vaikutuksen ja edellytykset niiden rajoittamiseen. Tilanne saattaa olla toinen kuluttajakaupassa, jossa ostaja maallikkona ei välttämättä tiedä, miten hän voi vahinkoa rajoittaa. Tämä ei tarkoita, että kuluttajan ei edellytettäisi rajoittavan vahinkoa, vaan arvioinnin tapahtuvan kuluttajan asemassa olevan henkilön mukaan. Myös ostajan taloudelliset edellytykset, niin liikekuin kuluttajakaupassa, voivat olla esteenä vahinkojen rajoittamiselle. Myös, tällöin varsinkin elinkeinonharjoittajien välillä, voidaan ajatella ostajan olevan vastuussa omasta taloudellisesta tilanteestaan. Tilanne voi kuitenkin muuttua, jos ostajan huonot taloudelliset edellytykset rajoittaa vahinkoa johtuvat juuri kyseisen myyjän sopimusrikkomuksesta.¹³³

Kauppalaissa vahingot on jaettu välittömiin ja välillisiin vahinkoihin, joista välittömät tulevat korvattavaksi kontrollivastuun ja välilliset tuottamusvastuun perusteella. Lisäksi laissa on säännös (67.3 §), jonka mukaa välittömien vahinkojen rajoittamista ei pidetä välillisenä vahinkoa. Rajoittamisesta syntyvät välilliset vahingot tulevat näin korvattavaksi samoin perustein, kuin olisi korvattu alkuperäinen välitön vahinko¹³⁴. Tavaran viivästyessä tämä suojaa ostajaa ja kannustaa aktiivisuuteen vahinkojen rajoittamisessa, sillä hän ei joudu huonompaan asemaan rajoittamistoimiensa vuoksi.

Ostajan velvollisuus rajoittaa vahinko viivästyksen sattuessa noudattaa pitkälti samaa systematiikkaa kuin myyjä velvollisuus ilmoittaa suoritusesteestä ostajalle. Molempien velvollisuuksien kohdalla passiivisena pysyminen johtaa korvausvastuuseen vahingoista, jotka olisi asianmukaisella toiminnalla ollut vältettävissä.

---

¹³¹ HE 93/1986: 129; Hemmo 2005b: 318

¹³² Routamo & Ramberg 1997: 533

¹³³ Hemmo 2005b: 318–319

¹³⁴ Hoppu 1988: 56

4.7. Maksusta pidättymättä jättäminen

Maksusta pidättyminen eroaa olennaisesti muista ostajan passiivisuusmuodoista, sillä sen seurauksena ostaja ei yleensä menetä oikeuksiaan tai kasvata vastuutaan. Pidättymällä tekemästä omaa rahasuoritustaan, ostajan tarkoituksena on välttää tekemästä vastikkeeton suoritus, kun on epävarmaa tuleeko myyjä tekemään luontoissuorituksen. Kun ostaja ei tee omaa suoritustaan, menettää hän korkeintaan sopimuksen mukaisen hyödyn, kun taas tekemällä suorituksen, saattaa ostaja kokonaan menettää oman suorituksensa saamatta lainkaan vastasuoritusta¹³⁵.

Maksusta pidättymisellä on yhtymiä ennakkoviivästyksen ja laajemminkin ennakoituun sopimusrikkomukseen, mutta pidättymällä tekemästä omaa suoritustaan, ostaja yleensä reagoi vastapuolen jo tapahtuneeseen suoritushäiriöön, eikä niinkään ennakoimaa mahdollista tulevaa sopimusrikkomusta. Toki ostajalla on oikeus olla tekemättä oma suoritus myös ennakkoviivästyksen perusteella. Kun maksusta pidättymisen edellytykset täyttyvät, ei myyjä voi kohdistaa ostajaan vaatimuksia maksuviivästyksen perusteella eikä ostajan myöskään tarvitse maksaa viivästyskorkoa suoritukselleen¹³⁶.

KL 42 §:n mukaan viivästyksen perusteella ostaja voi pidättäytyä maksusta, mikäli hänellä on viivästyksen perustuva vaatimus, ja pidättäytyä voi vain vaatimusta vastaavalta osalta. Hallituksen esityksessä tähdennetään tämän tarkoittavan, että ostajalla olisi mahdollisuus esittää vaatimuksia. Ostajan kannalta siis riittää, että hänellä olisi oikeus esittää vaatimuksia, mutta vaatimusten varsinaista esittämistä ei edellytetä. Tästä johtuen maksusta pidättäytymisen edellytysten arviointi kuuluu kokonaisuudessaan ostajalle ja hänen tulee myös arvioida, miltä osin hän voi pidättäytyä suorituksestaan. Ostaja vastaa väärän arvionsa seuraamuksista, mikä voi tarkoittaa muun muassa viivästyskoron suorittamista myyjälle.¹³⁷

Kuluttajansuojalaissa on myös säännelty oikeudesta pidättäytyä maksusta (KSL 5:7). KSL:n säännöksen KL:n nähden erilaisesta ilmaisusta huolimatta periaate on sama, eli ostaja voi pidättäytyä maksusta siltä osin, kuin viivästys siihen antaa syytä. Eroa sen sijaan voi nähdä siinä, mitä ostajalle seuraa, jos hän on arvioinut väärin pidätettävän määrän. Kuluttajalla ei usein ole edellytyksiä arvioida määrän suuruutta, joten esimer-

---

¹³⁵ Hemmo 2003: 178.

¹³⁶ HE 93/1986: 78

¹³⁷ HE 93/1986: 79

kiksi viivästyskorkoa kuluttaja ei joutuisi maksamaan, vaikka hänen pidättämä määrä olisikin jonkin verran suurempi, kuin mihin hän todellisuudessa olisi oikeutettu¹³⁸. CISG-yleissopimuksessa ei ole säännelty oikeudesta pidättäytyä maksusta myyjän sopimusrikkomuksen seurauksena. Yleissopimuksen mukaan, jos muuta ei ole sovittu, kauppahinta tulee maksaa, kun tavara tai siihen oikeuttava asiakirja on asetettu myyjän määrättäväksi. Sen sijaan yleissopimus ei kerro, millä edellytyksillä tai miltä osin ostaja voisi pidättäytyä kauppahinnan maksusta.

4.8. Purku- ja vahingonkorvausvaatimuksen tekemättä jättäminen

Kaupan purkamisvaatimuksen esittämisestä säännellään KL 29 §:ssä. Sen mukaan ostaja menettää oikeuden vaatia kaupan purkua, jollei hän tee sitä kohtuullisessa ajassa siitä, kun hän on saanut tiedon luovutuksesta. Säännös koskee vain tilanteita, joissa tavara on luovutettu viivästyneenä. Viivästyksen yhä jatkuessa ostaja ei sen sijaan voi passiivisuutensa vuoksi menettää purkuoikeuttaan¹³⁹. Kohtuullisen ajan vaatimus koskee myös vahingonkorvausvaatimuksen esittämistä, kuitenkin sillä erolla, että kaupan purkamisvaatimuksen lisäksi ostajan ei ole tarpeen erikseen vaatia vahingonkorvausta. Purkuvaatimus sisältää siten vahingonkorvausvaatimuksen. Tästä voi tehdä vastakohtaispäätelmän, jonka mukaan purkuvaatimus on puolestaan aina tehtävä nimenomaisesti.

Sopimuksen purkamisen seurauksena osapuolten välinen sopimussidonnaisuus lakkaa molemmin puolin eivätkä osapuolet ole enää velvollisia tekemään sopimuksen mukaisia suorituksia ja tehdyt suoritukset voi vaatia palautettavaksi.¹⁴⁰ Purkamatta jättäminen tilanteessa, jossa siihen on edellytykset, tarkoittaa sopimuksen sitovuuden jatkumista. Myyjä voi tällöin edelleen tehdä viivästyneen suorituksen ja ostaja puolestaan ei voi vaatia omaa suoritustaan takaisin. Suorituksen tekeminen ei kuitenkaan yksinään poista ostajan purkuoikeutta, sillä ostaja voi edelleen kohtuullisessa ajassa purkaa sopimuksen myyjän tehtyä viivästyneen suorituksen, mikäli purun muut edellytykset täyttyvät.

Purkaminen perustuu tahdonilmaisuuksiin, joten sopimus ei voi purkautua itsestään vaikka osapuolet pysyisivätkin passiivisena. Purkautumisen sijaan sopimus voi tällöin raueta.¹⁴¹ Raukeaminen tarkoittaa osapuolten välisen sidonnaisuuden lakkaamista muuten kuin suoritukseen tai osapuolialoitteeseen päättämistoimeen. Esimerkiksi osapuolten

¹³⁸ Herler 2011: 132–133

¹³⁹ HE 93/1986: 81

¹⁴⁰ Saarnilehto ym. 2001: 450

¹⁴¹ Aurejärvi 1988: 94

passiivisuus tai pitkään jatkunut suorituseste voi johtaa raukeamiseen. Vanhentumislaki asettaa takarajan, jolloin sopimus viimeistään lakkaa, eikä ole olemassa mitään yleistä sääntöä, jonka vuoksi raukeaminen tapahtuisi aikaisemmin. Kuitenkin passiivisuuden vuoksi sopimus saattaa menettää merkityksensä, jolloin raukeaminen voi tulla kyseeseen jo aikaisemmin. Toisaalta Norros on esittänyt, että yleisen vanhentumisajan lasketta kolmeen vuoteen, raukeaminen passiivisuuden seurauksena on menettänyt merkityksensä¹⁴². Raukeamiselle voi kuitenkin edelleen nähdä tarvetta kaupan kohteen ollessa altis pilaantumiselle, kausivaihteluille tai hinnanmuutoksille. Tällöin osapuolilta voi odottaa nopeampaa reagointia, kuin mihin VanhL edellyttää. Raukeamisen oikeusvaikutukset ovat pitkälti samat, kuin osapuolen purkaessa sopimuksen, joten tehtyjä suorituksia voi vaatia palautettavaksi, eikä raukeaminen myöskään poista vahingonkorvausvastuuta¹⁴³.

Viivästymisen seuraamuksena vahingonkorvauksella kyetään korvaamaan hyvin monenlaisia vahinkoja. Kaikki asian selvittämisestä aiheutuneet kulut ovat yleensä vahingonkorvauksen alaisia.¹⁴⁴ Korvausvaatimuksen esittämättä jättäminen aiheuttaa siten viivästyksestä aiheutuneiden vahinkojen jäävän korvaamatta. Erityisen aktiivinen ostajan kannattaa olla silloin, kun myyjä on toiminut tuottamuksellisesti. Tällöin ostaja on oikeutettu korvaukseen myös välillisistä vahingoista, jotka pelkän kontrollivastuun perusteella jäisivät korvaamatta. Ostajan mahdollisuutta vaatia vahingonkorvausta viivästyssurmaamuksena on saatettu myös rajoittaa kauppasopimuksessa. Viivästyssakko saattaa sulkea pois vahingonkorvauksen käytön kokonaan tai toimia korvauksen ylärajana¹⁴⁵. Myös vastuunrajoituslausekkeet tai Force Majeure -tyyppiset ehdot rajoittavat ostajan mahdollisuuksia vaatia ostajalta korvausta vahingosta.

Purku- ja vahingonkorvausvaatimuksen esittämättä jättämisellä on yhteys myös prosessioikeudelliseen preklusiosääntöön, josta säädetään oikeudenkäymiskaassa (OK 5:22). Preklusiolla tarkoitetaan sitä, että asianosainen menettää oikeuden esittää uusia asioita koskevia väitteitä tai todisteita menettelyn tietyn vaiheen jälkeen. Preklusiouhka on olemassa viimeistään pääkäsittelyn alkaessa, mutta tuomari saattaa jo käsittelyn valmisteluvaiheessa asettaa määräajan, jonka jälkeen uusia väitteitä ja todisteita ei oteta vastaan.¹⁴⁶ Mikäli viivästyistä käsitellään oikeudenkäynnissä, ostaja on siten vaadittava kaupan purkamista tai vahingonkorvausta viimeistään asian valmistelussa. Esimerkiksi

---

¹⁴² Norros 2012: 332

¹⁴³ Hemmo 2003: 401–404

¹⁴⁴ Hemmo 2003: 220

¹⁴⁵ Saarnilehto 2001: 886

¹⁴⁶ Frände ym. 2012: 197

ostajan vaatiessa vahingonkorvausta viivästyksen vuoksi, ei hän voi käsittelyn edetessä vaatia enää kaupan purkua.

4.9. Reklamoimatta jättäminen

Reklamaatiot voidaan jakaa neutraaleihin ja yksilöityihin reklamaatioihin. Neutraalilla reklamaatiolla ostaja ilmoittaa myyjälle, että tehty suoritus ei ole sopimuksen mukainen. Yksilöidyn reklamaation tarkoituksena on täsmentää myyjälle, mitä ostaja myyjän sopimusrikkomuksen seurauksena vaatii.¹⁴⁷ Ostajan esittäessä vaatimuksia viivästyksen seuraamuksena, kyse ei yleensä ole reklamaatiosta siinä mielessä, että myyjälle ilmoitettaisiin sopimusrikkomuksesta, sillä myyjän oletetaan itsekkin olevan tietoinen viivästyksestä.¹⁴⁸ Laajassa mielessä myös vaatimusten esittämisessä on kuitenkin kyse reklamaatiosta, mutta neutraalia ei silti viivästyksen vuoksi tarvitse antaa.¹⁴⁹ Vaatimuksensa ostajan on esitettävä kohtuullisessa ajassa sillä uhalla, että hän menettää oikeutensa viivästyssuraamukseen (KL 23.3 ja 29 §). Kuluttajansuojalaki noudattaa tässä samaa systematiikkaa kuin kauppalakikin (KSL 5:8 ja 5:11).

Kun kysymyksessä on vajuus, on reklamaatiolle sen sijaan yleensä tarve. Vajauksen ollessa kyseessä ostaja katsoo, ettei myyjä ole toimittanut tavaraa sopimuksen mukaista määrää ja myyjä puolestaan mieltää sopimuksen tulleen täytetyksi¹⁵⁰. Rajanveto viivästyksen ja virheen välillä ratkeaa yleensä sen mukaan, oliko myyjä suoritusta tehdessään tietoinen toimituksen epätäydellisyydestä¹⁵¹. Jos myyjä ei ollut tietoinen, on kyseessä vajuus, ei esimerkiksi osittainen viivästys. Tällöin myyjän sopimusrikkomusta käsitellään virhevastuun mukaan, mikä asettaa puolestaan ostajalle reklamaatiovelvollisuuden.

Reklamoinnille on niin KL:n esitöissä kuin oikeuskirjallisuudessa esitetty eripituisia aikarajoja, jotka ovat kestoltaan muutamasta päivästä pariin viikkoon¹⁵². Kun arvioidaan aikaa, jossa ostajan on esitettävä viivästyksestä seuraavat vaatimuksensa, voidaan lähtö-

¹⁴⁷ Ämmälä 2003: 261

¹⁴⁸ Wilhelmsson ym. 2006: 59. Myös Hemmo näkee, että reklamointi ei ole tarpeen sitä kohtaan, joka tietää muutenkin tehneensä virheellisen suorituksen. Ks. Hemmo 2003: 164.

¹⁴⁹ Ämmälä 2003: 261–262

¹⁵⁰ Wilhelmsson ym. 2006: 56

¹⁵¹ Routamo & Ramberg 1997: 320

¹⁵² Hallituksen esityksessä kauppalaiksi esitetään, että reklamointi pitäisi tehdä niinkin nopeasti kuin muutamassa päivässä ostajan ollessa elinkeinoharjoittaja. Toisaalta esityksessä myös korostetaan, että virheen arviointiin on varattava aikaa ja lisäksi on huomioitava, minkälaisesta tavarasta on kyse, ks. HE 93/1986: 84. Oikeuskirjallisuudessa Hemmo on esittänyt, että reklamointi olisi tehtävä 1–2 viikossa, ks. Hemmo 2005a: 213.

kohtaisesti ajatella ajan olevan pidempi, kuin mitä vaaditaan neutraaliin reklamaatioon. Kohtuuttoman kauan ei kuitenkaan voi viivytellä, sillä asioiden selvittäminen vaikeutuu, mitä pidempi aika tapahtumista on kulunut ja liiketoiminnan sujuvuuden kannalta on tärkeää, että epäselvyydet selvitetään viipymättä¹⁵³.

---

¹⁵³ Norros 2012: 317

5. VIIVÄSTYKSEEN VARAUTUMINEN SOPIMUKSIN

Viivästyksen voidaan tehokkaasti varautua jo kauppasopimusta tehtäessä. Viivästyksen seuraamuksista sovitaan tavallisesti viivästyssakko- ja vastuunrajoitusehdoilla. Tämänlaisia ehtoja käytettäessä on osapuolten huomioitava, miten ne vaikuttavat kauppalaimeen mukaisiin viivästysseuraamuksiin eli lähinnä oikeuteen vaatia luontoissuoritusta, purkuoikeuteen ja vahingonkorvaukseen. Passiivinen toiminta sopimusneuvotteluissa ja vastapuolen ehtojen hyväksyminen voi johtaa omalta kannalta epäedulliseen tulokseen tavarain viivästyessä. Esimerkiksi ostajan hyväksyessä myyjän vastuunrajoitusehdon, ei tämä välttämättä ole oikeutettu edes kauppalaimeen tai CISG-konvention mukaiseen korvaukseen kärsimästään vahingosta. Tässä luvussa käsitellään suppeasti, miten mahdolliset viivästystilanteet voidaan huomioida kauppasopimuksessa ja mikä on niiden vaikutus passiivisuusseuraamuksiin.

Sopimuksin voidaan pyrkiä ennaltaehkäisemään viivästyksen syntymistä, siitä aiheutuvia ongelmia ja myyjän vastuuta Oikea-aikaisen suorituksen tärkeyden korostaminen nimenomaisella ehdolla voi olla tarpeen, jotta vastapuoli on ajoissa tietoinen viivästyksen olennaisuudesta. Force majeure -ehdolla voidaan määrittää esteitä, jotka vapauttavat myyjän suoritusvelvollisuudesta. Myös muunlaisilla vastuunrajoitusehdoilla voidaan pyrkiä rajoittamaan myyjän korvausvastuuta. Viivästyksen tiedottamisesta sopimalla voidaan tarkentaa lakiin (KL 28 §) perustuvaa suoritusesteen tiedotusvelvollisuutta.

5.1. Sopimussakko

Sopimussakko tai viivästyssakko on viivästysseuraamus, jonka myyjä joutuu maksamaan laiminlyötyään suoritusvelvoitteensa. Sopimussakon käyttö on ostajan kannalta hyödyllistä, sillä sen käyttö ei yleensä edellytä näyttöä aiheutuneesta vahingosta tai sen määrästä. Myöskään tuottamusta ei edellytetä. Koska sopimussakon suuruus on etukäteen määritelty, tietää myyjä hyvissä ajoin vastuunsa enimmäismäärän.¹⁵⁴ Sopimussakon tarkoitus on varmistaa osapuolten sopimuksenmukainen toiminta sekä varautua sopimusrikkomuksesta aiheutuviin kustannuksiin¹⁵⁵. Sopimussakko ei siten ainoastaan suojaa ostajaa myyjän viivästykseltä, vaan myös myyjä hyötyy sakosta, jonka suuruuden hän tietää hyvissä ajoin etukäteen. Näin on erityisesti, jos sopimussakko korvaa mahdollisen vahingonkorvauksen. Jos taas sopimussakon ohella on mahdollisuus myös

¹⁵⁴ Hemmo 1994: 14, 2005: 233

¹⁵⁵ Leivonen 2009: 96

vahingonkorvaukseen, toimii sakko rangaistusluonteisena seuraamuksena sopimusrikkomuksesta ja se samalla korostaa oikea-aikaisen toimituksen tekemistä. Kansainvälisessä kaupassa yleisenä periaatteena on, että sopimussakon on oltava oikeassa suhteessa vahinkoon eivätkä kohtuuttomat rangaistusluonteiset seuraamukset ole toimeenpantavissa¹⁵⁶.

Viivästyksissä sopimussakko määräytyy tavallisesti viivästyksen keston mukaan, niin että sakko on prosenttiosuus kauppahinnasta aikayksikköä kohti. Tämän lisäksi määritetään yleensä sopimussakon enimmäismäärä, joka niin ikään on tavallisesti prosenttiosuuskauppahinnasta.¹⁵⁷

Viivästyssakon käyttöön liittyy ongelmia, joista varsinkin ostajan on hyvä olla tietoinen. Viivästyssakko saattaa kannustaa myyjää toimintaan, joka on ostajan kannalta epäedullista, sillä myyjä saattaa pyrkiä välttämään viivästyssakon tekemällä näennäisen ja laadultaan heikon suorituksen. Tämänlainen toiminta voi olla myyjän kannalta kannattavaa, jos virheseuraamuksista ei ole sovittu yksiselitteisesti tai virheen korjaaminen on viivästyssakon maksamista edullisempaa. Tähän ongelmaan voidaan varautua sopimalla viivästyssakon tulevan maksettavaksi siinäkin tapauksessa, että virhe aiheuttaa viivästyksen tavaran käyttöönotossa. Viivästyssakkoon liittyy siten olennaisesti tulkinta siitä, milloin tavara katsotaan luovutetuksi. Osapuolethan voivat sopia tavaran sopimuksen mukaisen luovutuksen edellyttävän ostajan hyväksyntää tarkastuksen jälkeen.¹⁵⁸

Toinen viivästyssakkoon liittyvä ongelma on sen vaikutus muihin viivästyseuraamuksiin. Erityisesti vahingonkorvausten suhteen on tarpeen tarkasti määrittää, sulkeeko viivästyssakko pois vahingonkorvauksen vai onko rikutulla osapuolella oikeus molempien seuraamusten käyttöön. Viivästyssakon ja vahingonkorvauksen suhde voidaan jakaa kolmeen luokkaan: 1) viivästyssakon ohella ei ole oikeutta vahingonkorvaukseen, 2) vahingonkorvaukseen on oikeus viivästyssakon määrän ylittävältä osalta ja 3) on oikeus sekä viivästyssakkoon että vahingonkorvaukseen eikä viivästyssakon määrää huomioida vahingonkorvausta laskettaessa.¹⁵⁹ Vähintään osapuolten tulisi sopimuksessa ottaa kantaa siihen, onko sopimussakko viivästyksen korvausvastuun ylä- vai alaraja. Todennäköisempää lienee kuitenkin sopimussakon osoittavan vastuun ylärajan, jota korkeammaksi korvaus ei voi nousta.¹⁶⁰ Viivästyssakon täytäntöönpanon kannalta ostajan voi

¹⁵⁶ Fox 1998: 67

¹⁵⁷ Hemmo 2005a: 233

¹⁵⁸ Hemmo 2005a: 235; Routamo & Ramberg 1997: 54

¹⁵⁹ Hemmo 2005a: 236–237

¹⁶⁰ Leivonen 2009: 96–97

olla helpompaa käyttää viivästyssakkoa, joka sulkee pois vahingonkorvauksen. Varsinkin rangaistusluonteinen sakko, joka on selvässä epäsuhteessa vahinkoon, voi olla vaikeasti toimeenpantavissa. Tosin, jos ostaja joutuu tyytymään pelkkään sopimussakkoon ilman vahingonkorvausta, on mahdollista, että korvaus on vahinkoa pienempi. Poikkeuksena tähän on myyjän tahallisuus tai törkeä huolimattomuus, jolloin ostaja on yleensä aina oikeutettu täyteen korvaukseen.¹⁶¹

5.2. Hold Harmless

Hold harmless -ehto viivästyssuraamuksena tarkoittaa, että myyjän tulee korvata kaikki viivästyksestä aiheutuneet vahingot, joista ostaja on korvausvelvollinen sen omille asiakkaille. Ehto kiristää olennaisesti myyjän vastuuta, joten sen käyttö vaatii yleensä vahvaa neuvotteluasemaa. Myyjän intresseissä puolestaan on vastuunrajoitusehdot, joiden perusteella hän ei korvaa ostajan tulon menetyksiä tai kolmatta kohtaan syntyneitä vahingonkorvausvelvollisuuksia.¹⁶² Ehtoa käytettäessä ostaja joutuu pohtimaan, kuinka tärkeää on laajentaa myyjän vastuuta. Ehdon vaatiminen yleensä nostaa kauppahintaa tai voi jopa estää kaupan syntymisen, sillä myyjä voi kieltäytyä sopimuksesta, jossa vastuuta ei ole lainkaan rajoitettu¹⁶³. Vastuulausekkeilla, kuten hold harmless -ehdolla, myyjän korvausvelvollisuus voidaan määrätä tuottamuksesta riippumattomaksi tai ottaa korvattavien vahinkojen piiriin sellaisia eriä, jotka tavallisesti eivät tulisi korvattavaksi.¹⁶⁴

5.3. Time of Essence

KL 25 §:n mukainen purkuoikeus edellyttää, että myyjä tietää tai hänen olisi pitänyt tietää viivästyksen olennaisuudesta. Time of essence -ehdolla voidaan varmistaa myyjän tietoisuus oikea-aikaisen toimituksen olennaisuudesta ja näin taata oikeus purkaa kauppa jo lyhyen viivästyksen perusteella. Ehtoon voidaan viitata sopimuksessa lausumalla, jonka mukaan vähäinkin viivästys on olennainen ja myyjällä on valmius noudattaa sovittua aikataulua.¹⁶⁵ Time of essence -ehdolla ostaja voi tehokkaasti varmistaa, että myyjällä on tieto ostajan tarpeesta saada tavara tiettyä ajankohtana. Oikea-aikainen

---

¹⁶¹ Kurkela 2003: 157

¹⁶² Hemmo 2005a: 173

¹⁶³ Kurkela 2003: 183

¹⁶⁴ Aurejärvi 1988: 154

¹⁶⁵ Hemmo 2005a: 171, 181

toimitus edellyttää, että tieto kulkee myyjän organisaatiossa ja myös myyjän käyttämät suoritusapulaiset saavat tiedon. Myyjä vastaa siitä, että hänen lukuunsa toimiva kolmas osapuoli saa tiedon¹⁶⁶.

5.4. Force majeure -lauseke

Force majeure -esteellä viitataan ankaran vastuun poistavaan ulkoiseen ja ennakoimattomaan esteeseen, joka tekee suorituksesta mahdottoman.¹⁶⁷ Force majeure -lauseke toimii yleensä vain luontoissuoritusvelvollisen eduksi, sillä ostajan rahasuorituksen estävät tapahtumat ovat harvinaisia. Ehto voidaan myös muotoilla siten, että ainoastaan myyjän on siihen mahdollista vedota.¹⁶⁸ Tavallisimpia force majeure -esteitä ovat luonnonkatastrofit, sodat ja muut poliittiset häiriöt, lakot, tulipalot ja muut vastaavat syyt, jotka ovat joko ennakoimattomia tai niitä ei voitu olettaa otettavan huomioon sopimusta tehdessä eikä niitä myöskään voitu estää tai voittaa. Sopimusvapauden osapuolet voivat liittää käytännössä mitä tahansa esteitä force majeure -ehtoihin, mutta tavallisesti ne rajataan ennakoimattomiin esteisiin, jotka estävät sopimusten mukaisten suoritusten teon. Koska force majeure -ehtojen tarkoitus on, että ostaja hyväksyy myyjän suoritushäiriön esteen olemassa olon ajan, on myyjän yleensä tehtävä suorituksensa esteen lakattua.¹⁶⁹

Viivästyksen johtuessa force majeure -esteestä, ostaja ei voi vaatia vahingonkorvausta, koska, kuten edellä todettiin, ostaja hyväksyy suoritushäiriön. Toisaalta force majeure ei vapauta myyjä suoritusvelvollisuudesta lopullisesti, sillä esteen lakattua myyjä on jälleen suoritusvelvollinen. Kuitenkin, kuten kauppalain mukaisen esteen kohdallakin, voi kauppa olla jo menettänyt merkityksensä esteen lakattua. Force majeure -ehto saattaa olla hyödyllistä rajoittaa siten, että se koskee ainoastaan fyysistä mahdottomuutta tehdä suoritus eikä se koske esteitä, jotka tekevät suorituksesta taloudellisesti epäkäytännöllisiä¹⁷⁰. Koska kauppalaki ja CISG-sopimus jo itsessään sisältävät kontrollivastuun mukaisen hyväksyttävän suorituseseen, voi erillinen force majeure -ehto joko todeta saman kuin lakitekstikin, laajentaa myyjän vastuuta tai kaventaa sitä. Joka tapauksessa osapuolten on hyvä tarkentaa ehdon sisältöä, sillä esimerkiksi Saarnilehto ym. ovat sitä

---

¹⁶⁶ Kurkela 2003: 125

¹⁶⁷ Saarnilehto ym. 2001: 77

¹⁶⁸ Ramberg 2000: 50

¹⁶⁹ Fox 1998: 166–167

¹⁷⁰ Fox 1998: 168

mieltä, että force majeure ei rinnastu kontrollivastuuseen, mutta ulkoinen, ennakoimaton ja voittamaton tapahtuma olisi kuitenkin lievempi kuin force majeure -este.¹⁷¹

5.5. Vastuunrajoitusehto

Lähtökohtana sopimusperusteisessa vastuussa on, että vahingot korvataan positiivisen sopimusedun mukaan. Tämä tarkoittaa, että sopimusvelkoja pääsee asemaan, jossa hän olisi ollut, mikäli sopimus olisi täytetty virheettömästi. Vaihtoehtoinen määrittelytapa on negatiivinen sopimusetu, jonka mukaan velkoja saatetaan asemaan, jossa hän olisi ollut, mikäli sopimukseen ei olisi ryhdytty lainkaan. Negatiivisen sopimusedun mukainen korvaus tulee kyseeseen lähinnä sopimuksen valmistelun tai pätemättömyyden vastuuna.¹⁷² Sopimusrikkomuksissa, kuten viivästyksissä, vastuu lasketaan siten positiivisen laskentatavan mukaan. Kauppalaain kontrollivastuu johtaa kuitenkin siihen, että ostaja ei saa ilman myyjän tuottamusta usein täyttä korvausta vahingostaan. Lisäksi korvausta saattaa alentaa myyjän vastuunrajoitusehto. Vastuunrajoitusehdot ovat periaatteessa sallittuja, ja ne ovat yleisiä erityisesti vakiosopimuksissa mutta yksittäisissä tapauksissa niiden käyttöä rajoittavat vastapuolta suojaavat säännöt¹⁷³.

Sopimusehtona vastuunrajoitus on hyvin monimuotoinen. Viivästystilanteissa ehdolla voidaan esimerkiksi määritellä suoritusesteet, joiden seurauksena myyjä vapautuu suoritusvelvollisuudestaan. Samoin ehdolla voidaan rajoittaa korvattavia vahinkoja siten, että tietyt vahinkoerät eivät tule korvattavaksi. Ehdolla voidaan myös asettaa korvausvelvollisuudelle rahallinen enimmäismäärä, jolloin myyjä voi hallita korvausvastuutaan jo sopimusta tehtäessä. Erityisesti käytettäessä vakiosopimuksia myyjän on huomattava, että vastuunrajoitusehtoa pidetään yllättävänä ja ankara, ja niitä tulkitaan yleensä suppeasti. Myös pakottava lainsäädäntö, erityisesti kuluttajakaupassa, voi estää vastuunrajoitusehdon käyttöä. Vastuunrajoitusehto ei suojaa myyjä täysin kaikissa tilanteissa. Tahallisuus ja törkeä huolimattomuus saattavat estää vetoamista vastuuta rajoittaviin ehtoihin. Ehtoa voidaan myös joutua sovittelemaan Oikeustoimilain 36 §:n mukaisesti, jos rajoitus kohdistuu ostajan keskeisiin intresseihin eikä soviteltu vastuu ole epäsuhdassa ostajan vastasuoritukseen nähden.¹⁷⁴

---

¹⁷¹ Saarnilehto ym. 2001: 77

¹⁷² Saarnilehto ym. 2001: 597

¹⁷³ Aurejärvi 1988: 153.

¹⁷⁴ Saarnilehto ym. 2001: 605–606

Myyjän vastuunrajoitusehtoa lähellä on rikkojaisraha. Rikkojaisrahan mukaisella välipuheella myyjä varaa itselleen oikeuden irtaantua sopimuksesta maksamalla rikkojaisrahasuorituksen. Se myös tarjoaa myyjälle mahdollisuuden valita luontoissuorituksen ja rikkojaisrahan välillä. Vastapuolena oleva ostaja ei puolestaan voi vedota rikkojaisrahaan lainkaan, vaan sen käyttö on kokonaan kiinni myyjästä. Jos myyjä ei tee luontoissuoritusta tai maksa rikkojaisrahaa, on ostajan käytettävissä normaalit suojakeinot.¹⁷⁵

5.6. Viivästyksestä tiedottaminen

KL 28 §:n mukaan myyjän on ilmoitettava ostajalle esteestä ja sen vaikutuksesta sopimuksen täyttämismahdollisuuksiin, jos hän ei voi täyttää sopimusta ajoissa. Jollei ilmoitusta tehdä, ostajalla on oikeus korvaukseen vahingosta, jotka olisi voitu välttää, jos ilmoitus olisi tehty. CISG:ssä esteestä ilmoittamista käsitellään artiklassa 79.4.

Lain sanamuoto viittaa ilmoittamisvelvollisuuteen vain esteistä, joiden tuloksena suoritusta viivästys. Sillä ei ole merkitystä, onko este jo olemassa vai onko vasta odotettavissa este, joka jonkinlaisella varmuudella häiritsee suoritusta. Sen sijaan esteistä, jotka mahdollisesti vaikuttavat suoritukseen ja voivat aiheuttaa viivästyksen, ei pelkästään lain mukaan ole velvollisuutta ilmoittaa. Toisaalta on ajateltavissa, että lojaliteettivelvoitteen perusteella myyjän olisi tiedotettava myös odotettavissa olevista esteistä myyjän tietäessä ostajan olevan riippuvainen tästä tiedosta.¹⁷⁶ Vastapuolelle annettavalta ilmoitukselta vaaditaan tietoa myös esteen vaikutuksista suoritushäiriöihin. Pelkkä yleisluonteinen ilmoitus esteen ilmaantumisesta ei siis ole riittävä. Ostajalle on tärkeää saada tietoa esteen kestosta, kykeneekö myyjä tekemään suorituksen myöhempänä ajankohtana tai estykö suoritusta kokonaan.¹⁷⁷

Jotta osapuolilla ei olisi epäselvyyttä millaisen ilmoittamisvelvollisuuden kauppalaki tai CISG luovat, on aiheellista sopia viivästyksestä tiedottamisesta tarkemmin. Erityisen hyödyllistä on sopia velvollisuudesta tehdä ennakoilmoitus syistä, jotka todennäköisesti aiheuttavat esteen. Vaikka tiedottamisesta olisikin merkintä sopimuksessa, ei sen noudattamatta jättäminen aiheuta yleensä johda muihin kuin mahdollisista viivästyksistä johtuviin seuraamuksiin.¹⁷⁸

¹⁷⁵ Aurejärvi 1988: 153

¹⁷⁶ Routamo & Ramberg 1997: 230-231

¹⁷⁷ Routamo & Ramberg 1997: 231

¹⁷⁸ Hemmo 2005a: 181

Viivästyksestä tiedottamisella ja ilmoitusvelvollisuudella on merkitystä vahingonkorvauksen ja vahinkojen rajaamisen kannalta. Sekä kauppalaissa, CISG:ssä ja sopimusperusteisessa tiedottamisvelvollisuudessa lähtökohtana on, että viivästyksen aiheuttavasta esteestä tietoinen myyjä on vastuussa vahingosta, joka aiheutuu tiedottamatta jäämisestä. Ajoissa tehdyn ilmoituksen perusteella ostajalla on enemmän aikaa tiedottaa omia asiakkaitaan, tehdä kateosto ja ryhtyä muihin toimiin, joilla hän pystyy rajaamaan vahinkoa. Ostajan tarvitsee riittävän tarkkaa tietoa esteen syistä ja kestosta, sillä este saattaa vaikeuttaa myös ostajan mahdollisuuksia hankkia tavara toista kautta. Esimerkiksi lakko, laajuudestaan riippuen, voi tehdä mahdottomaksi myös muiden toimittajien käytön.

Myyjän on hyödyllistä ilmoittaa myös esteistä, joista ostajan voi olettaa olevan tietoinen. Esimerkiksi liikennealan lakko tai luonnonkatastrofi ovat esteitä, joiden olemassaolon ostaja todennäköisesti tietää, mutta kaipaa silti tietoa, miten myyjä tulee vaikeutu-neissa olosuhteissa toimimaan. Tällöin voi olla tarpeen tiedottaa myös, että esteestä huolimatta toimitukset tehdään ajallaan. Tämänlainen tiedottaminen ja sopimuskumppanin ajan tasalla pitäminen perustuu kuitenkin enemmän lojaliteettivelvoitteeseen kuin kirjattuihin sopimusehtoihin. Lojaliteettivelvoitteen mukaan sopijapuolen on huomioitava sopimussuhteessa myös vastapuolen intressi ja myös valvoa sitä¹⁷⁹.

Huolimatta siitä, mitä tiedottamisesta on sovittu, jää ostajalle varsin paljon liikkumavaraa sen suhteen, millaisista esteistä ostajalle annetaan tietoa ja toisaalta kuinka nopeasti se tehdään. Vahinkojen rajaamiseksi ilmoitus kannattaa tehdä pikaisesti, mutta myyjälle tulee varata myös aikaa arvioida esteen seuraamukset¹⁸⁰. Mitättömistä ongelmista, jotka ovat voitettavissa, ei useimmiten ole tarpeen vastapuolta informoida.

KL 28 §:n ilmoitusvelvollisuutta on tarkasteltava yhdessä muiden viivästystä käsittelevien säännösten kanssa. Koska myyjä ei ole velvollinen täyttämään sopimusta, jos sille on olemassa voittamaton este tai se vaatii kohtuuttomia uhrauksia, ei esteestä ilmoittaminen poista velvollisuutta pysyä sopimuksessa. Myyjän on siis edelleen esteestä ilmoittamisesta huolimatta pysyttävä sopimuksessa, jos este on voitettavissa ilman kohtuuttomia uhrauksia. Laajennettu ilmoitusvelvollisuus ei vaikuta yleisesti suoritusvelvollisuuteen. Sen merkittävin tehtävä on korostaa osapuolten lojaliteettia, mikä ehdon käytöllä ilmenee myyjän velvollisuutena ilmoittaa myös mahdollisista tulevista esteistä,

---

¹⁷⁹ Muukkonen 1993: 1046

¹⁸⁰ Routamo & Ramberg 1997: 231

jotka voivat toteutuessaan estää suorituksen. Samalla ilmoitusvelvollisuuden voi katsoa merkitsevän, että myyjä tietää ostajan tarpeesta saada suoritus ajallaan.

5.7. Hinnanalennus

Hinnanalennuksen käyttö viivästysseuraamuksena on ongelmallista sillä kauppalaisissa ja CISG:ssä hinnanalennus on liitetty vain virhetilanteisiin. Muun muassa Hemmo sanoo, ettei hinnanalennus tule kyseeseen viivästyksissä, mutta huomauttaa samalla asiasta olevan toisenlaisiakin tulkintoja¹⁸¹. Principles of European Contract Law, johon Hemmokin viittaa, ei rajoita hinnanrajoituksen käyttöä vain tiettyihin suoritushäiriöihin, vaan hinnanalennusta on mahdollista käyttää aina, kun osapuoli hyväksyy vastapuolelta suorituksen, joka ei vastaa sovittua.¹⁸²

Hinnanalennus viivästyksissä sopii sekä vaihtoehdoksi vahingonkorvauksille että tapauksiin, joissa velallinen muuten vapautuisi vastuusta suoritusesteen perusteella. Hinnanalennuksen määrä lasketaan vähentämällä sopimuksenmukaisesta arvosta toteutuneen suorituksen arvo¹⁸³. Syitä, miksi hinnanalennusta ei ole otettu kauppalaisissa ja kuluttajansuojalaissa viivästysseuraamukseksi, voi hakea hinnanalennuksen perusteista. Hinnanalennusta tavataan pitää seuraamuksena virheellisen tavaran arvonalennuksesta ja hinnanalennuksen suuruus lasketaan suhteellisena arvonalennuksena sopimuksen mukaiseen arvoon¹⁸⁴. Kuitenkin myös viivästyksissä voidaan nähdä suhteellista arvonalenemista, sillä ostaja joka ottaa vastaa viivästyneen toimituksen, ei välttämättä saa ostamastaan tavarasta samaa hyötyä kuin minkä hän olisi saanut, jos luovutus olisi tehty ajallaan.

Hinnanalennusta käytettäessä sopimuksissa viivästysseuraamuksena on syytä pohtia sen vaikutuksia luontoissuoritusvelvollisuuteen, oikeuteen pidättäytyä kauppahinnan maksusta ja vahingonkorvaukseen. Suorituksen ollessa osittain viivästynyt ja myyjän toimitaessa esimerkiksi vain kolme neljäsosaa sovitusta määrästä, on olennaista tietää tarkoitako hinnanalennus samalla luontoissuoritusvelvollisuuden lakkaamista. Hinnanalennuksen hyväksyminen tarkoittaa yleensä samalla myös sopimuksesta poikkeavan suori-

¹⁸¹ Hemmo 2003: 323

¹⁸² Lando & Beale 2000: 430. Kokoelman artikkeli 9:401 (Right to Reduce Price) ensimmäisen kohdan mukaan ”A party who accepts a tender of performance not conforming to the contract may reduce the price. This reduction shall be proportionate to the decrease in the value of the performance at the time this was tendered compared to the value which a conforming tender would have had at that time”.

¹⁸³ Lando & Beale 2000: 430–431

¹⁸⁴ Sisula-Tulokas 1992: 41

tuksen hyväksymistä, joten ostaja saattaa alemman hinnan hyväksytyään joutua luopumaan muista vaatimuksista. Tällä tavoin hinnanalennus yhdistyy maksusta pidättäytymiseen. Ei voida olettaa, että ostajan tulisi maksaa suorituksen tekemättömästä osasta. Hinnanalennus eroaa kuitenkin oikeudesta pidättäytyä kauppahinnan maksusta siten, että maksusta pidättäytyminen ei poista luontoissuoritusvelvollisuutta. Esimerkiksi neljäsosan toimituksesta ollessa viivästynyt, voi ostaja vaatia loppuosaa luovutettavaksi ja pidättäytyä kauppahinnan maksusta samalta osalta kunnes myös loppuosasta on tehty suoritus.

Toisin kuin vahingonkorvauksen, ei hinnanalennuksen käyttö edellytä lainkaan kontrollivastuuta tai eikä siitä voi vapautua suoritusesteen perusteella¹⁸⁵. Hinnanalennus sopii siten myös vaihtoehdoksi vahingonkorvaukselle, ja sen käyttö voi ainakin ostajan kannalta olla helpompaa. Vahingonkorvauksen käyttö viivästyksissä ei tarkoita sopimuksesta poikkeavan suorituksen hyväksymistä ja ostaja voi edelleen vaatia myyjältä suoritusta, mutta koska hinnanalennus tarkoittaa poikkeavan suorituksen hyväksymistä, oikeus vaatia puuttuvan tavaran luovutusta lakkaa.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että hinnanalennus systemaattisesti syrjäyttäisi vahingonkorvauksen. Hinnanalennusta voidaan kyllä käyttää vahingonkorvauksen korvikkeena, mutta se voi olla myös itsenäinen seuraamus vahingonkorvauksen ohella. Hinnanalennuksen ja vahingonkorvauksen välillä voidaan nähdä kaksi poikkeavuutta, jotka erottavat nämä seuraamukset toisistaan. Ensinnäkin hinnanalennus ei edellytä vahingonkorvauksen tapaista kontrollivastuuta, minkä vuoksi hinnanalennusta voisi käyttää myös silloin, kun vahingonkorvausedellytykset eivät täyty. Toiseksi, hinnanalennuksen käyttö rajoittuu tilanteisiin, joissa virhe vaikuttaa kaupan kohteen arvoon.¹⁸⁶

Syy sille, että hinnanalennusta ei ole kauppalaissa liitetty viivästysseuraamuksiin löytyy todennäköisesti oikeudesta pidättäytyä kauppahinnan maksamisesta (KL 42§), jonka mukaan ostajan ei tarvitse maksaa kauppahintaa ennen kuin tavara asetettu hänen saatavilleen. Hinnanalennuksella ja maksusta pidättäytymisellä on kuitenkin oleellisia eroja. Viivästyksessä maksusta voi pidättäytyä vain viivästyneen erän osalta, eli maksusta voi pidättäytyä vain siltä osin kuin luovutus on viivästynyt, kun taas hinnanalennus laskeaan virheellisen ja virheettömän suorituksen arvojen erosta, joka ei välttämättä ole sama kuin viivästyneen erän suhde kauppahintaa. Toinen ero liittyy poikkeavan suorituksen hyväksymiseen. Maksusta pidättäytyvä ostaja saattaa edelleen olettaa myyjän täyt-

¹⁸⁵ Hemmo 2003: 324

¹⁸⁶ Sisula-Tulokas 1992: 276

tävän sopimuksen ja vaatia luontoissuoritusta, mikä ei hinnanalennuksen hyväksytyä ole mahdollista. Toisaalta maksusta pidättäytyvä ostaja menettää myös oikeutensa luontoissuoritukseen, jos hän viivyttelee kohtuuttoman kauan vaatimuksen esittämisessä (KL 23.3).

Koska hinnanalennus ei ole kauppalain CISG-yleissopimuksen mukainen viivästysseuraamus, voi se viivästyksissä tulla kyseeseen vain sopimuksen, kauppatavan tai muun käytännön perusteella. Hinnanalennus kuitenkin soveltuisi tapauksiin, joissa myyjä on luovuttanut tavaran myöhässä ja ostaja on ottanut tavaran viivästyksestä huolimatta vastaan, mutta vahingonkorvauksen edellytykset eivät täyty. Tämä perustuu ajatukseen, jonka mukaan ostaja voi edelleen hyötyä tavarasta viivästyksestä huolimatta, mutta ajallisesti hän on menettänyt osan hyödystä¹⁸⁷. Tämä hyödyn aleneminen voitaisiin korvata hinnanalennuksena ilman, että joudutaan selvittämään vahingonkorvauksen edellytyksiä. Käytännössä hinnanalennus voi toimia myös myyjän hyvän tahdon eleenä ostajaa kohtaan silloin, kun luovutus on tapahtunut myöhässä eikä korvattavaa vahinkoa ole syntynyt tai jotta ostaja ei käyttäisi purkuoikeuttaan¹⁸⁸.

---

¹⁸⁷ Tiainen 2006: 33. Tiaisen tutkielmassa on esitetty malli, jossa kuvataan sopimushyödyn menettämistä ajallisesti joko kokonaan tai osittain. Ostaja voi siis menettää osan sopimuksenmukaisesta hyödystä ilman, että kyseessä sopimuksen purkuun oikeuttava sopimusrikkomus.

¹⁸⁸ Kuluttajavirasto 2011. Kuluttajavirasto kehottaa neuvottelemaan hinnanalennuksesta viivästyksen sattuessa vaikka kuluttajasuojalain mukainen viivästysseuraamus se ei olekaan.

6. OSTAJAN SUOJAKEINOT

Ostajan suojakeinoina myyjän viivästyksen seurauksena on luontoissuorituksen vaatiminen, kaupan purku ja vahingonkorvaus, jonka lisäksi ostaja voi pidättäytyä omasta suorituksestaan, jos hän on esittänyt vaatimuksia viivästyksen perustuen. Luontoissuoritus ja kaupan purku ovat toistensa vaihtoehtoja siten, että molempia ei voi vaatia samanaikaisesti. Vahingonkorvausta ostaja voi sen sijaan voi vaatia riippumatta muiden suojakeinojen käytöstä.

6.1. Luontoissuorituksen vaatiminen

Kun luovutuksen ajankohta on ohitettu eikä tavaraa ole luovutettu, on ostajalla oikeus vaatia myyjältä sopimuksen täyttämistä. Viivästystilanteessa vaatimus sopimuksen täyttämistä tarkoittaa käytännössä myyjän pakottamista luovuttamaan sovittu tavara¹⁸⁹. Luontoissuoritusvelvollisuuden kohdalla voidaan puhua pakottamisesta sopimuksen täyttämiseen koska tavarasuoritus on pantavissa täytäntöön ulosottoaaren mukaisin täytäntöönpanokeinoin¹⁹⁰. Pohjoismaissa ja Saksassa luontoissuoritusvaade on ensisijainen seuraus viivästyksessä, mutta maailmanlaajuisesti sen asema ei ole yhtä poikkeukseton, sillä esimerkiksi yhdysvalloissa vahingonkorvaus on ensisijainen viivästysseuraamus, jota tarvittaessa tehostetaan velvollisuudella tehdä luontoissuoritus¹⁹¹. Oikeusjärjestelmien vaihteleva suhtautuminen vaatimukseen täyttää sopimus näkyy myös CISG:ssä, jonka artikla 28:n mukaan tuomioistuinten ei tarvitse velvoittaa velallista luontoissuoritukseen, jos se ei tekisi niin kansallisen lakinsa mukaan. Kauppalaissa ei ole tarvetta vastaavalle säännökselle¹⁹².

Ostajalle luontoissuorituksen vaatiminen on tärkeää erityisesti kaupan kohteen ollessa sen luonteinen, että vastaavan esineen hankkiminen muualta on mahdotonta¹⁹³. Sen sijaan, jos on mahdollista hankkia vastaava tavara muualta, ei ostajalla välttämättä ole tarvetta vaatia sopimuksen täyttämistä, sillä hän voi tehdä kateoston ja saada korvauksen hinnanerosta ja muista aiheutuneista kustannuksista ensimmäisen sopimuksen rikkoneelta osapuolelta¹⁹⁴. Lähtökohtaisesti viivästyksen syyllä tai olennaisuudella ei ole

---

¹⁸⁹ Routamo 1996: 68

¹⁹⁰ Hemmo 2003: 193

¹⁹¹ Rautio 2002: 35; Hemmo 2003: 193

¹⁹² Sevón 1988: 11

¹⁹³ Routamo & Ramberg 1997: 185

¹⁹⁴ Hemmo 2003: 194

merkitystä ja ostaja voi vedota viivästykseen ja vaatia suoritusta. Myyjä voi kuitenkin joissakin tapauksissa välttää suoritusvelvollisuuden. Velvollisuutta tehdä suoritus ei ole, jos sopimuksen täyttämiseksi on olemassa voittamaton este tai suoritus vaatisi kohtuuttomia uhrauksia. (KL 23.1 §). Myyjältä ei siis voida vaatia suoritusta, jonka toteuttaminen on mahdotonta, mutta ongelmallisempaa on määrittää, milloin tällainen este on olemassa. Yleensä esimerkiksi luovutettavaksi tarkoitetun tavaran tuhoutuminen ei ole voittamaton este.¹⁹⁵ Myöskään sitä, että myyjän toimittaja ei tehnyt omaa suoritustaan ei katsottu voittamattomaksi esteeksi Saksassa käsitellyssä tapauksessa, sillä markkinoilla vastaavaa tavaraa oli tarjolla. Myöskään hinnan nousua ei pidetty voittamattomana esteenä samassa tapauksessa markkinahinnan kolminkertaistumisesta huolimatta ja riski korvaavan tavaran hinnasta oli myyjällä. Estettä olisi voitu pitää sellaisena, jota myyjä ei voi voittaa, jos vastaavaa tavaraa ei olisi enää ollut markkinoilla tarjolla.¹⁹⁶ Tulkinta perustui CISG 79(1) artiklaan, joka vastaa KL 23.1 §:n sisältöä myyjän vastuusta vapautumisen osalta.

Voittamatonta estettä voidaan tulkita joustavammin, jos ostajalla on mahdollisuus saada korvaava suoritus muualta. Tällöin tarpeen on huomioida, mitä vaikeuksia suorituksen teko tuottaa myyjälle ja toisaalta, mitä hyötyä ostajalle on, että suorituksen tekee juuri kyseinen myyjä. Tätä voidaan perusteella osapuolten velvollisuudella rajoittaa vahinkoa. Esimerkiksi, jos ostajan tekemä kateosto tuottaa vähemmän vahinkoa kuin, mitä myyjän tekemä suoritus aiheuttaisi myyjälle, myyjä saattaa vapautua luontoissuoritusvastuusta.¹⁹⁷ Voittamaton este ei edellytä absoluuttista mahdottomuutta tehdä suoritus, vaan esteen on oltava sellainen, että, sen voittamiseen vaadittavat uhraukset ovat selvässä epäsuhteessa ja kohtuuttomia ostajalle koituvaan hyötyyn nähden, mikä on kirjattu KL 23.1 §:ään. Ostaja ei voi tyydyttyä siihen, että myyjällä on mahdollisuus tehdä suoritus vaikeuksista ja kalliista hinnasta huolimatta, jos hänellä on mahdollisuus rajoittaa vahinkoa hankkimalla korvaava suoritus muualta. Monesti tilanne on toki sellainen, että korvaavan suorituksen hankkiminen on yhtä vaikeaa niin myyjälle kuin ostajalle. Edelleen tilanne vaikeutuu, jos vain myyjä on kykenevä tekemään suorituksen ja vaihtoehtoisia toimittajia ei tavaran erityisluonteen vuoksi ole tarjolla. Tällöin myyjältä voi odottaa suurempia uhrauksia suorituksen tekemiseksi.

Esteen lakkaaminen yleensä palauttaa suoritusvelvollisuuden olettaen, että este poistuu kohtuullisessa ajassa. Esteen lakkaaminen jälkeen vallitsevat olosuhteet saattavat olla

---

¹⁹⁵ Routamo & Ramberg 1997: 186

¹⁹⁶ Oberlandesgericht Hamburg 28 February 1997

¹⁹⁷ Hemmo 2003: 198; Routamo & Ramberg 1997: 187

sellaiset, että sopimuksen täyttäminen hinnanmuutoksen tai muiden syiden vuoksi ole enää mielekästä ainakaan toiselle osapuolelle, jolloin on epäselvää, onko sopimuksessa aina pysyttädyttävä. Hallituksen esityksessä on sanottu esteen lakkaamisen jälkeen ostajalla olevan oikeus vaatia sopimuksen täyttämistä, eli ostajalla olisi myös oikeus olla vaatimatta suoritusta¹⁹⁸. Jos ostaja kuitenkin vaatii myyjältä suoritusta, suojaa myyjä se, että esteen on poistuttava kohtuullisessa ajassa ja ostajan on tehtävä vaatimuksensa kohtuullisessa ajassa (KL 23.1 § ja 23.2 §).

Kohtuuttomien uhrauksien arviointi on huomattavasti monimuotoisempaa, sillä myös tällöin suoritukselle on este, mutta sen voittaminen ainakin periaatteessa on mahdollista. Ratkaisevaa myyjän suoritusvelvollisuuden kannalta on, vaatiiko esteen voittaminen uhrauksia, jotka ovat kohtuuttomia ostajan etuun nähden. Kyse on siis etujen vertailusta, jossa ei kuitenkaan riitä, että myyjän edut olisivat suuremmat, vaan etujen tasapaino on oltava kohtuuttomia myyjän vahingoksi. Myyjän on pysyttävä sopimuksessa vaikka se osoittautuisikin oletettua kalliimmaksi tai hankalammaksi. Kuitenkin erityisesti silloin, kun suorituksella on ostajalle vain vähäinen merkitys tai vastaava tavara on saatavissa muualta, kohtuuttomien rasitusten vaatimus täyttyy helpommin.¹⁹⁹

KL 23.3 § koskee luontoissuoritusvaatimuksen tekemistä kohtuullisessa ajassa. Ostaja menettää oikeutensa vaatia luontoissuoritus, jos hän viivyttelee kohtuuttoman kauan vaatimuksensa tekemisessä. Tämä koskee sekä vaatimuksen esittämistä luovutuksen viivästyessä että vaatimuksen tekemistä esteen tai epäsuhteen lakatessa. On kuitenkin mahdollista katsoa, että esteen tai epäsuhteen lakatessa vaatimus tulee tehdä nopeammin, sillä ostajalla on tällöin ollut jo aikaa harkita vaihtoehtoisia keinoja hankkia tarvitsemansa suoritus. Joka tapauksessa ostajan ei tule turhan pitkään viivytellä vaatimuksensa esittämisessä, sillä pitkään jatkuva passiivisuus johtaa luontoissuoritusoikeuden menettämiseen. Kohtuutonta aikaa sopimuksen täyttämisen vaatimisessa voidaan verrat muihin kauppalaain säännöksiin, joissa ostajan edellytetään toimimista kohtuullisessa ajassa. Vaatimuksen esittämiseen varattavaa aikaa KL 23 §:n perusteella voidaan pitää merkittävästi pidempänä aikana kuin mitä KL 29 §:ssä tarvitaan purku- ja vahingonkorvausoikeuden menettämiseen. Syynä tähän on se, että luontoissuorituksen vaatimisella ostaja ainoastaan vaatii sopimuksen täyttämistä. Sen sijaan muiden vaatimusten esittäminen edellyttää nopeampaa reaktiota.²⁰⁰

¹⁹⁸ HE 93/1986: 70

¹⁹⁹ Wilhelmsson ym. 2006: 68

²⁰⁰ Routamo & Ramberg 1997: 188; Wilhelmsson ym. 2006: 65

Oman takarajansa vaatimuksen esittämiselle antaa laki velan vanhentumisesta, jonka mukaan velka vanhenee joko kolmessa vuodessa (yleinen vanhentumisaika) tai kymmenessä vuodessa (toissijainen vanhentumisaika). Vanhentumislaisissa 1 §:n mukaan velalla tarkoitetaan rahavelan lisäksi myös muita velvoitteita, joten se soveltuu myös myyjän velvoitteeseen luovuttaa tavara ostajan hallintaa.

Jos kaupan osapuolet ovat sopineet luovutuksen ajankohdasta, alkaa vanhentuminen tästä ajankohdasta, jolloin noudatetaan yleistä kolmen vuoden vanhentumisaikaa. Jos taas suorituksen ajankohtaa ei voida katsoa sovitun velallista sitovasti, alkaa vanhentuminen veloitteen oikeusperusteen syntymisestä ja vanhentumisaika on kymmenen vuotta. Kymmenen vuoden vanhentumisajasta siirrytään kuitenkin yleiseen kolmen vuoden vanhentumisaikaan, kun velka erääntyy maksettavaksi esimerkiksi tehdyn vaatimuksen perusteella.²⁰¹

Epäselvää sen sijaan on, voiko kauppalaissa tarkoitettu kohtuuton aika täyttyä jo aiemmin. Pelkästään kauppalakiin tukeutumalla on ajateltavissa, että ostajan passiivisuus johtaisi kaupan luonteen ja olosuhteiden vuoksi jo ennen kolmen vuoden vanhentumisajan kulumista tilanteeseen, jossa ostaja menettää oikeuden vaatia luontoissuoritusta. Vanhentumislaki asettaa kauppalaissa kohtuuttomalle ajalle eräänlaisen takarajan, jolloin viimeistään ostaja menettää oikeuden vaatia luontoissuoritusta.

6.2. Maksusta pidättäytyminen

Ostajan oikeutta pidättäytyä kauppahinnan maksusta käsitellään KL 42 §:ssä. Sen mukaan ostaja voi pidättäytyä kauppahinnan maksamisesta, jos hänellä on myyjän viivästykseen tai tavaran virheeseen perustuva vaatimus. Maksusta voi pidättäytyä vaatimusta vastaavalta osalta. Viivästyksen kannalta tämä tarkoittaa, että ostaja, joka on tehnyt vahingonkorvaus tai sopimussakkovaatimuksen, voi vähentää kauppahinnasta vaatimuksia vastaavan määrän. Ostaja voi pidättäytyä koko kauppahinnan maksusta, jos tavaraa ei maksun erääntyessä ole luovutettu.²⁰²

Oikeus kauppahinnan maksusta pidättäytymiseen näkyy myös muualla kauppalaissa. KL 49 § käsittelee kauppahinnan maksua silloin, kun maksun ajankohtaa ei ole sovittu. Sen perusteella ostaja ei ole velvollinen maksamaan kauppahintaa ennen kuin tavara on

²⁰¹ Saarnilehto 2004: 21–27

²⁰² Wilhelmsson ym. 2006: 96

sopimuksen mukaisesti asetettu ostajan saataville. Ostaja ei siis ole maksuvelvollinen ellei myyjä täytä omaa osuuttaan kaupasta. Tässä on kuitenkin huomioitava, mitä osapuolet ovat sopineet suoritusten järjestyksestä²⁰³.

Ostaja hyötyy maksusta pidättäytymisestä ensinnäkin siten, että se toimii painostuskeinona myyjää kohtaan, sillä hän ei saa maksua ennen kuin on täyttänyt oman suoritusvelvollisuutensa. Toiseksi maksusta pidättäytyminen toimii vakuutena siltä varalta, että vastapuoli tulee maksukyvyttömäksi.²⁰⁴

6.3. Kaupan purku

Kaupan purku on muihin ostajan suojakeinoihin verrattuna huomattavasti voimakkaampi toimenpide, sillä kaikki sopimusosapuolten velvollisuudet lakkaavat ja jo tehdyt suoritukset palautetaan. Tämän vuoksi kaupan purkamiselle on asetettu edellytyksiä, joiden on täytyttävä, jotta ostaja voi käyttää purkuoikeutta viivästystilanteessa. KL 25 § edellyttää, että viivästyksellä on ostajalle olennainen merkitys ja myyjä käsitti tämän tai hänen olisi pitänyt se käsittää. Pelkkä viivästys ei siten oikeuta purkuun vaan myös olennaisuuden edellytysten on täytyttävä.²⁰⁵

CISG:n 25 artiklassa on avattu, mitä olennaisella sopimusrikkomuksella tarkoitetaan. Ensinnäkin olennainen sopimusrikkomus edellyttää osapuolen menettävän olennaisilta osin sen, mitä hänellä oli aihetta olettaa sopimuksella saavuttavansa. Toiseksi vaaditaan, että seuraamus sopimusrikkomuksesta oli ennakoitavissa. Olennaisuusvaatimus ei siten täyty, jos rikkomuksesta seurannut haitta oli sattumanvaraista. Ennakoitavuutta arvioidaan objektiivisesti samassa asemassa olevan järkevän ja huolellisen henkilön näkökulmasta. Eli olennaisuuden edellytykset täytyvät, kun objektiivisesti katsoen rikkomuksen seuraamukset olivat ennakoitavissa vaikka rikkonut osapuoli ei haittaa ennakoitakaan. Sopimusrikkomuksen subjektiivinen arviointi ohittaa objektiivisen harkinnan siten, että objektiivinen harkinta ei ole vapauttava tekijä, jos sopimusta rikkonut osapuoli on henkilökohtaisen erityistietämyksen vuoksi ollut tietoinen seuraamuksista. Subjektiivinen arviointi tapahtuu pitkälti sopimustekstin perusteella mutta myös kaikki muu tiedonvaihto otetaan mukaan arviointiin.²⁰⁶

---

²⁰³ Routamo 1996: 134–135

²⁰⁴ Routamo & Ramberg 1997: 311

²⁰⁵ Wilhelmsson ym. 2006: 69

²⁰⁶ Tiainen 2006: 25–27

Koska purkuoikeus perustuu sopimusrikkomuksen olennaisuuteen ja sen ennakointiin, ei olemissa mitään aikarajaa, jonka jälkeen kauppa olisi purettavissa. Viivästys voi olla olennainen muun muassa sen perusteella, minkälainen tarve ostajalla on tavaramalle, tavaran alttius hinnanvaihteluille tai valmistetaanko tavara tilauksesta vai toimitetaanko varastosta. Hyvinkin lyhyt viivästys voi olla olennainen, jos tarve ajoittuu tiettyyn ajankohtaan eikä tavaraa pystytä jälkeempään hyödyntämään. Toisaalta ostajan on kestävä huomattavasti pidempi viivästys, jos tavara on tarkoitettu omaan pitkäaikaiseen käyttöön.²⁰⁷

Kaupan purkamisen ennakkoviivästyksen perusteella suojaa ostajaa siten, että hän vapautuu omien velvoitteidensa suorittamisesta, kun on perustellusti syytä olettaa vastapuolen velvoitteiden jäävän toteutumatta²⁰⁸. Ennakkoviivästyksellä tarkoitetaan tilanteita, joissa myyjän toiminnan tai taloudellisen tilanteen perusteella on käynyt selväksi, että sovittua suoritusta ei tule tapahtumaan. Syytä ennakkoviivästykselle voivat olla muun muassa toimituksen valmistelun laiminlyönti tai kohtuuttomien lisäehtojen asettaminen ajoissa tapahtuvalle suoritukselle.²⁰⁹ Ennakkoviivästykseltä odotetaan tietynasteista todennäköisyyttä, jossa pelkkä mahdollisuus viivästykselle ei vielä täytä vaatimuksia, vaan suoritushäiriön pitää olla lähellä varmuutta tai kuten lakitekstissä (KL 62 §) sanotaan ”käynyt selväksi”. Odotettavissa olevan sopimusrikkomuksen on oltava purkuun oikeuttava.²¹⁰ Näin ollen ennakkoviivästyksellä on samat olennaisuusvaatimukset kuin viivästyksellä yleensäkin.

Kaupan kohteen ollessa erityisesti myyjän tarpeisiin hänen vaatimustensa ja toivomustensa mukaan valmistettu, eikä myyjä voi ilman huomattavaa tappiota käyttää tavaraa hyväkseen muilla tavoin, on purkuoikeuden käytöllä korkeammat vaatimukset. Tällöin kaupan saa purkaa vain, jos kaupan tarkoitus jää ostajan osalta olennaisesti saavuttamatta (KL 26 §). Erityisesineen tiukempia purkuedellytyksiä voidaan perustella sekä ostajan hyödyllä että myyjän haitalla. Kun tavara on joka tapauksessa valmistettava erikseen ostajan toiveiden mukaan, ei ostajalla siten yleensä ole kovin herkkää tarvetta purkaa kauppaa. Toisaalta kaupan purku aiheuttaa myyjälle tavanomaiseen tavaraan verrattuna enemmän haittaa, sillä erityisesineen hyödyntäminen muilla keinoin on vaikeampaa.²¹¹

²⁰⁷ Wilhelmsson ym. 2006: 69–70

²⁰⁸ Routamo & Ramberg 1997: 443

²⁰⁹ Hemmo 2003: 119; Routamo 1996: 74

²¹⁰ Routamo & Ramberg 1997: 444

²¹¹ Wilhelmsson ym. 2006: 72

Velvoiteoikeudellisten oppien mukaan kaupan purkamisesta seuraa osapuolten välisen sopimussidonnaisuuden lakkaaminen. Kun sopimus on purettu, sopimusta ei tarvitse eikä edes saa täyttää ja vastapuoli voi torjua purkamisen jälkeen tehdyn suorituksen. Ostajan ei ole velvollinen ottamaan myyjän suoritusta vastaa, vaikka myyjä olisi valmis luovutukseen ilman vastasuoritusta. Ostaja voi torjua tämänlaisen suorituksen, sillä myös velvollisuus ottaa tavara vastaan lakkaa sopimuksen purkautumisen myötä. Läh-
tökohtaisesti purkamisen seurauksena jo tehdyt suoritukset tulee palauttaa alkuperäisen määrän ja laadun mukaisesti²¹². Kuitenkin, jos vain osa toimituksesta on viivästynyt, purkautuu kauppa vain viivästyneen toimituksen osalta. Ostaja on silloin maksuvelvol-
linen ajallaan toimitetuista eristä eikä hänellä ole mahdollisuutta palauttaa näitä tavaroita. Kauppa voidaan kuitenkin purkaa myös jo toimitettujen erien osalta, jos viivästys on olennainen koko kaupan kannalta. Tällöin ajallaan toimitetut tavarat puolestaan on palautettava myyjälle.

6.4. Vahingonkorvaus

Viivästyksestä seuraava vahingonkorvausvastuu perustuu kauppalaissa ja CISG-sopimuksessa kontrollivastuuseen, jonka perusteella tulee korvattavaksi välitön vahinko. Kontrollivastuusta, ja siten vahingon korvaamisesta, myyjän on mahdollista vapautua poikkeuksellisissa olosuhteissa, ja toisaalta kontrollivastuu voi laajentua myyjän huolimattomuuden vuoksi tuottamusperusteiseksi vastuuksi käsittäen myös välilliset vahingot.²¹³

Kontrollivastuun mukaisesti myyjä on viivästyksessä vastuussa oman kontrollipiiriinsä kuuluvista tekijöistä. Vastuusta vapautuminen edellyttää esteen olevan tämän piirin vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella.²¹⁴ Kontrollivastuuta ja välittömien vahinkojen korvaamista koskee kauppalaan 27 §:n momentit 1–3. Ensimmäisen momentin perusteella ostajalla on oikeus korvaukseen vahingosta myyjän viivästyksen vuoksi. Korvaus välittömistä vahingoista ei edellytä huolimattomuutta²¹⁵. Myyjä voi kuitenkin vapautua vastuusta, jos hän osoittaa viivästyksen johtuvan vaikutusmahdollisuuksiensa ulkopuolella olevasta esteestä, jota hänen ei kohtuudella voida edellyttää ottaneen huomioon kaupantekohetkellä ja jonka seurauksia hän ei myöskään kohtuudella olisi voinut välttää

²¹² Aurejärvi 1988: 106–108

²¹³ Hemmo 2003: 227–229; Wilhelmsson ym. 2006: 86

²¹⁴ Hemmo 2003: 230–231

²¹⁵ Hoppu 1988: 52

eikä voittaa. Ramberg on luetellut kontrollivastuulle neljä vapautumisperustetta, joiden kaikkien on täyttyttävä, jotta myyjä voi välttää korvausvastuun:

1. sopimusrikkomus johtuu esteestä,
2. este on velallisen vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella
3. velalliselta ei voida kohtuudella edellyttää, että hän olisi ottanut kyseisen esteen huomioon sopimusta tehtäessä, ja
4. velallinen ei voi kohtuudella voittaa eikä välttää esteen seurauksia.²¹⁶

Kontrollivastuun kattaessa vain välittömät vahingot, on olennaista jakaa viivästyksestä syntyvät vahingot välittömiin ja välillisiin seuraamuksiin. Jako perustuu ajatukseen, jonka mukaan sopimusrikkomuksesta seuraa ensin välitön vahinko ja vahingonkärsijän erityisten olosuhteiden vuoksi seuraa mahdollisesti välillisiä vahinkoja²¹⁷. KL 67.2 §:ssa on lueteltu välilliset vahingot, mutta lakitekstistä tai hallituksen esityksestä ei saa suoraa vastausta välittömiin vahinkoihin kuuluviin eriin. Lain esitöiden perusteella muun muassa Hoppu on päätenyt siihen, että ne vahingot, jotka eivät ole KL 67 §:ssä mainittuja välillisiä vahinkoja, ovat välittömiä vahinkoja²¹⁸. Selvästi välittömiin vahinkoihin kuuluvina voidaan kuitenkin pitää viivästyksen selvityskuluja, kuten posti, puhelin ja kuljetuskustannuksia.²¹⁹ Laissa (KL 67.2) mainittua välillistä vahinkoa puolestaan on:

- ”1) vahinkoa, joka johtuu tuotannon tai liikevaihdon vähentymisestä tai keskeytymisestä;*
2) muuta vahinkoa, joka johtuu siitä, ettei tavaraa voida käyttää tarkoitettulla tavalla;
3) voittoa, joka on jäänyt saamatta sen vuoksi, että sopimus sivullisen kanssa on rauennut tai jäänyt täyttämättä oikein;
4) vahinkoa, joka johtuu muun omaisuuden kuin myydyin tavaran vahingoittumisesta; sekä
5) muuta saman kaltaista, vaikeasti ennakoitavaa vahinkoa.”

Lista ei ole täydellinen luettelo välillisistä vahingoista.²²⁰ Viides kohta huomioiden on selvää, että säännös ei tarkoita muiden vahinkojen olevan välittömiä, mutta se edellyttää kuitenkin muiden välillisten vahinkojen muistuttavan 1–4 kohtien vahinkoja ja olevan lisäksi vaikeasti ennakoitava.²²¹ Välittömien vahinkojen rajoittamisesta syntyneitä vahinkoja ei kuitenkaan pidetä välillisenä vahinkona (KL 67.3 §), joten ne tulevat korvat-

²¹⁶ Ramberg 1995: 345

²¹⁷ Hemmo 2003: 273

²¹⁸ Hoppu 1988: 56

²¹⁹ Routamo & Ramberg 1997: 501-503

²²⁰ Hoppu 1988: 53

²²¹ Routamo & Ramberg 1997: 509

tavaksi tuottamuksesta riippumatta siten, kuin välittömät vahingot korvataan. Ajatuksena on, että vahingonkärsijä ei voi ajautua huonompaan asemaan sen vuoksi, että hän pyrkinyt rajaamaan välittömiä vahinkoja aiheuttaen samalla välillisten vahinkojen kasvua.²²²

Myyjän viivästyksestä aiheutuvat välilliset vahingot tulevat korvattavaksi vain myyjän puolella olevan huolimattomuuden perusteella. Tätä vastuutyyppeä voi nimittää tuottamusvastuuksi, joka aiheuttaa sekä välittömien että välillisten korvausvastuun. Huolimattomuus myyjän puolella voi näkyä esimerkiksi moitittavana toimintana sopimuksen tekemisessä tai sen täyttämässä. Tuottamusvastuun myyjän puolella oleva henkilöpiiri kattaa myyjän lisäksi myös toimeenpanoapulaiset, joten myös heidän huolimattomuus aiheuttaa myyjälle tuottamusvastuun.²²³ Välillisten vahinkojen korvaus huolimattomuuden perusteella seuraa KL 27.4 §:stä, jonka mukaan ostajalla aina oikeus korvaukseen, jos viivästys tai vahinko johtuu huolimattomuudesta myyjän puolella.

Ostajalla on velvollisuus KL 70.1 §:n perusteella ryhtyä kohtuullisiin toimenpiteisiin vahingon rajoittamiseksi, sillä uhalla, että velvollisuuden laiminlyönnin myötä ostaja kärsii itse vahingon, joka olisi rajoittamisella voitu välttää. Viivästystilanteissa, tämä johtaa pohdintaan, onko ostajan tehtävä kateosto, jos sillä voidaan rajoittaa myyjän viivästyksestä aiheutuva vahinko. Hemmon mukaan velkoja, eli viivästyksessä ostaja, ei voi pysytellä passiivisena, vaan vahingon rajoittamiseksi velkojan on tehtävä katesopimus mahdollisimman edullisena ajankohtana.²²⁴ Kun huomioidaan KL 69 §:n mahdollisuus korvaukseen hinnanerosta, vaikka kateostoa ei ole tehty, ja toisaalta vahinkoa kärsivän velvollisuus rajata vahinkoa, voidaan päätyä siihen, että vahingonkorvaus laskeetaan niin kuin kateosto olisi tehty, jos ostajalla on mahdollisuus tehdä kateosto. Myös Ramberg ajattelee Ruotsin kauppalain kommentaarissa, että myyjä voidaan vapauttaa luontoissuoritusvelvollisuudesta, jos ostajalla on parempi mahdollisuus hankkia korvaava tavara.²²⁵ Tämä tarkoittaisi, että kateosto voidaan nähdä myös velvollisuutena rajoittaa vahinkoa.

Myyjän on ilmoitettava ostajalle esteestä ja sen vaikutuksista, jos hän ei kykene täyttämään sopimusta ajoissa. Esteestä on ilmoitettava kohtuullisessa ajassa siitä lähtien kun myyjä tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää esteestä. Jos ilmoitusta ei tehdä, ostaja saa korvauksen vahingosta, joka ilmoittamisella olisi voitu välttää. Tämä KL 28 §:n säännös

²²² Hoppu 1988: 56

²²³ Wilhelmsson ym. 2006: 87

²²⁴ Hemmo 2003: 187

²²⁵ Ramberg 1995: 315

koskee kaikkia esteitä riippumatta siitä, onko este sen luonteinen, että se vapauttaisi myyjän kokonaan vastuusta. Ilmoituksen laiminlyönnistä seuraavia vahinkoja ei ole rajattu, joten korvattavaksi tulevat niin välittämät kuin välillisetkin vahingot. Ostajan on tärkeä saada hyvissä ajoin tieto esteestä, jotta hän voi ryhtyä mahdollisuuksiensa mukaan rajoittaviin toimenpiteisiin. Samoin ostajalle voi olla tärkeää saada tietoa mahdollisesti suoritusta vaikeuttavista esteistä. Lakiteksti ei kuitenkaan myyjää tähän velvoita, joten vahingonkorvauksia ei sen perusteella voi saada.²²⁶

Kuten luontoissuoritusta ja kaupan purkua, myös vahingonkorvausta ostajan on vaadittava kohtuullisessa ajassa. Tämä on säännelty KL 29 §:ssä, jossa samalla mainitaan, ettei ostajan ole erikseen velvollinen vaatimaan vahingonkorvausta, jos hän ilmoittaa purkavansa kaupan. Myyjälle on yleisesti tärkeämpää tietää, tuleeko ostaja purkamaan kaupan kuin tieto vahingonkorvausvaatimuksesta, joten pelkän vahingonkorvausvaatimuksen tekoon edellytettävä kohtuullinen aika saattaa tällöin olla pidempi kuin mitä edellytetään kaupan purkamiselta. Kun vahingonkorvausedellytysten olomassa olo on selvitetty, tulee vaatimus kuitenkin esittää ilman aiheetonta viivyttelyä. Huomattava on myös, että ilmoituksen ei tarvitse sisältää korvauksen määrää, sillä se voidaan täsmentää myöhemmin.²²⁷

---

²²⁶ Routamo & Ramberg 1997: 230

²²⁷ Routamo & Ramberg 1997: 235

7. LOPUKSI

Tutkielmassa selvitettiin passiivisuuden vaikutusta viivästysvastuuseen irtaimen tavaran kaupassa. Erityisesti huomio kohdistui, miten osapuolet voivat omalla toiminnallaan ja toimimattomuudellaan joko pienentää tai lisätä vastuutaan. Passiivisuutta ei rajattu pelkästään sopimuksen täyttämiseen ja häiriöön reagointiin, sillä tutkielman aihepiiriin kuului myös viivästyksiin varautuminen sopimuksin. Passiivisuusseuraamukset paitsi kannustavat aktiivisuuteen omien oikeuksien säilyttämiseksi, myös ohjaavat osapuolta olemaan lojaali vastapuolta kohtaan.

Ostajalle tärkeää, että hän saa mahdollisimman kattavaa korvauksen viivästyksen aiheuttamista vahingoista ja että hän saa tilanteensa mukaan joko luontoissuorituksen tai oikeuden kaupan purkuun. Molemmat oikeuksien käyttöön vaikuttaa oleellisesti ostajan toiminta niin sopimusta tehtäessä kuin sitä täytettäessä. Samoin vahingonkorvaus vaatii aloitteellisuutta ja oikeus korvaukseen on menetettävissä, jos korvausvaatimusta ei esitetä kohtuullisessa ajassa. Korvausvaatimus ei välttämättä perustu KL:n ja CISG:n säännöksiin, sillä sekä myyjällä että ostajalla voi olla tarvetta poiketa säädösten vahingonkorvaussäännöksistä, jotta osapuolet voivat jo ennen mahdollista viivästystä arvioida, rajoittaa tai laajentaa viivästyksestä seuraavaa vastuuta.

Koska viivästyksessä on yleensä kyse myyjän sopimusrikkomuksesta, ovat myyjä keinot rajoittaa vastuuta huomattavasti rajoitetummat. Passiivisuus myyjän puolella voi kuitenkin johtaa korvausvastuuseen vahingoista, jotka olisi ollut vältettävissä, mikäli myyjä olisi tiedottanut ostajaa viivästyksen aiheuttavasta esteestä. Esteestä ilmoittaminen on vähintään, mitä ostaja voi myyjältä odottaa viivästyksen sattuessa. Mikäli myyjä haluaa tehdä suorituksen viivästyneenä, on hänen hyvä tiedustella ostajalta, haluaako tämä ottaa vastaan suorituksen. Erityisen tärkeää tiedustelu tilanteissa, joissa ostajalla on oikeus kaupan purkuun. Tiedustelemalla myyjälle myös selviää helposti, minkälaisiin ponnistuksiin hänen on syytä ryhtyä sopimuksen täyttämiseksi. Joissakin tilanteissa myyjällä on oikeus olla tekemättä suorituksensa. Tämänlainen tilanne voi olla käsillä, kun suorituksen estää ylivoimainen este ja myös silloin, kun myyjällä on painavia syitä olettaa ostajan velvollisuuksien jäävän olennaisilta osin täyttämättä. Ostajan ennakoitu sopimusrikkomus antaa tällöin myyjälle mahdollisuuden keskeyttää sopimuksen täyttämisen, mihin kuuluu myös oikeus estää jo lähetetyn tavaran luovuttaminen rahdinkuljetajalta ostajalle. Myös myyjä voi varautua viivästykseen jo sopimusneuvotteluissa vastuutaan rajoittamalla. Tämä voi tapahtua esimerkiksi sopimalla viivästyssakosta, joka

rajaa vahingonkorvausvastuuta. Myyjä voi pyrkiä myös jättämään vastuunsa ulkopuolelle joitakin tavallisesti korvattavaksi tulevia eriä.

Kauppalaissa voidaan nähdä selkeitä normeja, jotka sekä kannustava aktiivisuuteen että toisaalta rankaisevat passiivisuudesta. Myyjän puolelta tämänlainen systematiikka tarkoittaa vastuun kasvamista passiivisuuden myötä ja mahdollisuutta rajata vastuuta toimimalla aloitteellisesti viivästyksen aiheuttavan esteen ilmaantuessa. Ostajan puolella aktiivisuus tarkoittaa oikeuksista kiinni pitämistä kun taas passiivisuus johtaa ajan myötä oikeuksien menetykseen. Myyjän tulee ilmoittaa esteestä, joka viivästyttää luovutusta sillä uhalla, että hän vastaa vahingoista, jotka olisi voitu ilmoituksella välttää. Passiivisuus siten lisää vastuuta ja aktiivisella toimimisella puolestaan voidaan rajata vastuu. Esteen ilmaannuttua myyjä voi tiedustella ostajan suhtautumista viivästyneeseen toimitukseen. Jos ostaja on valmis ottamaan vastaan viivästyneen toimituksen, myyjä voi varmistua, että ostaja ei tule kauppaa purkamaan. Jos taas ostaja vastaa kieltäytyvänsä ottamasta vastaan viivästynyttä toimitusta, myyjä voi lopettaa tavaran toimituksen kanalta välttämättömät toimet tai pyrkiä etsimään toista ostajaa.

Korvattaviin vahinkoihin vaikuttaa myyjän kontrollipiiri. Jos viivästys tai siitä seurannut vahinko on myyjän kontrollipiirin ulkopuolella oleva voittamaton este, ei myyjä ole korvausvelvollinen. Esteen ollessa myyjän kontrollipiirissä, vastuu on riippumaton myyjän tuottamuksesta. Tuottamuksesta riippumaton viivästys aiheuttaa myyjälle kuitenkin ainoastaan korvausvelvollisuuden välittömistä vahingoista, kun taas tuottamuksellisuus tietää vastuuta kaikista vahingoista. Esteen ollessa kontrollipiirin ulkopuolella, ei myyjä voi toimimisellaan vaikuttaa esteen seurauksiin. Sen sijaan kontrollipiirin sisällä myyjällä on mahdollisuus vaikuttaa omalla toiminnallaan. Hallituksen esityksessä tuottamuksellisuutta kuvaillaan huolimattomuutena, taitamattomuutena ja laiminlyöntinä²²⁸. Tekemättä jättäminen myyjän puolella on siis yksi tuottamuksen muoto.

Kun otetaan huomioon sekä myyjän että ostajan velvoitteet, antaa kauppalaki myyjälle riskinottomahdollisuuden silloin kun viivästys on tapahtumassa. Vastuullisesti ja vastapuolenkin edut huomioiva myyjä tiedottaa ostajaa esteestä, joka viivästyttää luovutusta ja tiedustelee, miten tämä tulee myöhässä tehtävään luovutukseen suhtautumaan. Vaarana näin toimittaessa on ostajan ”herättäminen”, joka myyjän tiedustelun seurauksena alkaa pohtia omia oikeussuojakeinojaan. Toisaalta myyjä voi ottaa riskin ja olla tiedottamatta viivästyksestä laisinkaan. Myyjä toimittaisi tavaran ostajalle, sitten kun se on

---

²²⁸ HE 93/1986: 80

mahdollista samalla toivoen, että ostaja ottaa viivästyneen luovutuksen vastaan esittä-mättä vahingonkorvausvaatimusta. Myyjä siis luottaisi siihen, että ostaja pysyy passiivi-sena eikä turvaudu mihinkään lain- tai sopimuksenmukaisiin turvakeinoihin.

Koska ostajan on mahdollistaa menettää oikeutensa niin luontoissuoritukseen, sopimuk-sen purkamiseen kuin vahingonkorvaukseen, on ostajan kannalta aina kannattavaa toi-mia aktiivisesti siten, että hän säilyttää oikeutensa. Jos ostaja viivästyksestä huolimatta haluaa sopimuksen mukaisen suorituksen, tulee hänen vaatia suoritusta sillä uhalla, että kohtuuton viivyttely aiheuttaa oikeuden menetyksen. Sopimuksen purkaminen ja vahin-gonkorvausvaatimus toimivat saman periaatteen mukaan, eli vaatimus tulee esittää koh-tuullisessa ajassa. Tästä seuraa, että kun ostaja pysyy kohtuuttoman pitkään passiivise-na, hän ensinnäkin menettää oikeuden vahingonkorvaukseen ja, toiseksi, ei voi vaikut-taa luontoissuoritukseen tai kaupan raukeamiseen. Passiivisena pysyvän ostajan on siten hyväksyttävä myyjän viivästynyt suoritus tai hyväksyttävä kaupan raukeaminen ajan myötä, jos myyjä ei suoritusta tee eikä ostaja sitä vaadi. Viivästyksen jatkuessa ostaja ei kuitenkaan voi menettää purkuoikeuttaan. Purkuoikeuden menetys tulee kyseeseen sil-loin, kun ostaja ei reagoi viivästyneenä tehtyyn suoritukseen.

Selvää takarajaa sille, milloin vaatimukset on esitettävä sillä uhalla, että oikeus suoja-keinoihin menetetään, on vaikeampi kysymys. Ehdottoman takarajan tulee vanhentu-mislaista, jonka mukaan saatava vanhenee joko yleisen vanhentumisajan mukaisesti kolmessa tai toissijaisen vanhentumisajan perusteella kymmenessä vuodessa. Kauppa-lain kohtuullisen ajan ei kuitenkaan voida katsoa tarkoittavan samaa kuin saatavan van-hentuminen. On siis perusteltavissa, että kun kaupan kohde ja muut olosuhteet ovat luonteeltaan sellaisia, että kohtuullinen aika täyttyy vanhentumislakia nopeammin. Koh-tuullinen aika esiintyy pelkästään kauppalaissa useissa säännöksissä eikä kohtuullinen aika tarkoita välttämättä samaa eri yhteyksissä. Kohtuullista aikaa luontoissuoritusvaa-timuksen esittämisessä voidaan pitää merkittävästi pidempänä kuin mitä tarvitaan pur-kuoikeuden menettämiseen, minkä voidaan katsoa korostavan osapuolten velvollisuutta pysyä sopimuksessa ja tehdä sen mukaiset suoritukset²²⁹. Myyjän puolelta tämän voi-daan katsoa tarkoittavan, että luontoissuoritusvelvollisuus voi edelleen olla olemassa vaikka vahingonkorvausvelvollisuus ostajan passiivisuuden vuoksi olisikin lakannut.

Passiivisuutta on hyvä tarkastella ostajan puolelta myös sen mukaan, onko tavara toimi-tettu vai ei. Kun tavaraa ei luovuteta ajallaan, voi ostaja vaatia luontoissuoritusta. Tä-

---

²²⁹ Routamo & Ramberg 1997: 188

män oikeuden hän menettää passiivisuutensa vuoksi, jos vaatimusta ei tehdä kohtuullisessa ajassa. Niin kauan kuin tavaraa ei ole toimitettu, on ostajalla mahdollisuus purkaa sopimus. Eri asia on, että purkuilmoitus pitkä ajan kuluttua voi olla tarpeeton, sillä kauppa voidaan katsoa rauenneeksi molemminpuolisen passiivisuuden seurauksena. Vahingonkorvausoikeuden menettäminen passiivisuuden seurauksena silloin, kun suoritusta ei ole tehty lainkaan on ongelmallisempaa. Vaatiessaan luontoissuoritusta ostaja ei voi vaatia purkamista, ja päinvastoin, kun ostaja haluaa purkaa kaupan, hän ei voi samalla vaatia sopimuksessa pysymistä. Vahingonkorvaus ei kuitenkaan ole riippuvainen kummastakaan vaatimuksesta, ja sitä voi vaatia myös sopimuksen rautessa. Myös KL:n esitöiden mukaan vahingonkorvausoikeus säilyy, vaikka oikeus suorituksen vaatimiseen olisikin menetetty²³⁰. Lainsäätäjällä on ajateltu, että vaikka suoritusta ei kohtuullisessa ajassa vaaditakaan, ei se vielä tarkoita vahingonkorvausoikeuden menettämistä. Toisaalta on ajateltavissa, että oikeus pysyä sopimuksessa on tärkeämpää kuin oikeus muihin suojakeinoihin²³¹. Turvallisinta on todeta, että vahingonkorvausvaatimus on esitettävä kohtuullisessa ajassa, missä tulee huomioida ostajan mahdollisuus arvioida vahinko ja toisaalta myyjän tarve saada tieto ostajan vaatimuksista.

Kun myyjä katsoo toimittaneensa tavaran kokonaisuudessaan, ei ostaja voi vaatia suoritusta viivästysvastuun perusteella. Jos tavara on virheellinen tai määrältään vajaa, uutta toimitusta tulee vaatia virhevastuun perusteella. Kun tavara on luovutettu viivästyneenä ostajan hallintaan, on sekä purku että vahingonkorvausvaatimus tehtävä kohtuullisessa ajassa. Mitä pidempi aika luovutuksesta on kulunut, sitä suurempi syy myyjällä on olettaa ostajan hyväksyvän suorituksen esittämättä vaatimuksia. Tämä ei tarkoita, että oikeus molempiin vaatimuksiin päättyisi samanaikaisesti. Purkuvaatimus voidaan olettaa tehtävän nopeammin, jotta myyjä voi tarvittaessa myydä tavaran toisaalle ennen tavaran pilaantumista tai markkinahintojen muutosta. Kuitenkin, jos myyjä ei ole käyttänyt mahdollisuuttaan tiedustella ostajalta, miten tämä tulee viivästyneeseen suoritukseen suhtautumaan, on ostajalle annettava riittävästi aikaa selvittää kaupan purkamisen edellytykset. Vahingonkorvausvaatimuksen esittämiseen vaadittava kohtuullinen aika riippuu ensisijaisesti ostajan edellytyksistä selvittää korvauksen perusteet. Koska kaikki vahingot eivät välttämättä ole selvitettävissä nopeasti, voi ostaja ensin ilmoittaa vaativansa vahingonkorvausta ja myöhemmin, vahingot selvitettyään, ilmoittavan kohtuullisessa ajassa vaadittavan rahamäärän.

---

²³⁰ HE 93/1986: 70, 81

²³¹ Routamo & Ramberg 1997: 188

LÄHTEET

- Aurejärvi, Erkki (1988). *Velvoiteoikeuden oppikirja*. Helsinki: Condictio. 268 s. ISBN 951-9464-46-8.
- Bernstein, Herbert & Lookofsky, Joseph (2003). *Understanding the Cisc in Europe*. 2. painos. London: Kluwer. ISBN 90-411-8900-9.
- Fox, William F. Jr, (1998). *International Commercial Agreements – A Primer on Drafting, Negotiating and Resolving Disputes*. 3rd edition. The Hague: Kluwer Law International. 614 s. ISBN 90-411-0638-3.
- Frände, D., Havannsi, E., Helenius, D., Koulu, R., Lappalainen, J., Lindfors, H., Niemi, J., Rautio, J. & Virolainen, J. (2012). *Prosessioikeus*. 4., uud. painos. Helsinki: Sanoma Pro. 1464 s. ISBN 978-952-63-0151-8.
- Hakulinen, Y.J. (1965) *Velvoiteoikeus I*. Helsinki: Kirjayhtymä. 431 s.
- Hemmo, Mika (1994). *Vahingonkorvauksen määräytymisestä sopimussuhteissa – siviilioikeudellinen tutkimus*. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys. ISBN 951-855-145-6.
- Hemmo, Mika (2003). *Sopimusoikeus II*. Helsinki: Talentum. 496 s. ISBN 952-14-0531-7.
- Hemmo, Mika (2005a). *Sopimusoikeus III*. Helsinki: Talentum. 404 s. ISBN 952-14-0690-9.
- Hemmo, Mika (2005b). *Vahingonkorvausoikeus*. 2. painos. Vantaa: WSOYpro. 349 s. ISBN 951-0-30816-1.
- Herler, Brita Kristina (2011). *Kuluttajansuojalain kommentaari*. 6. uud. painos. Vaasa: Multiprint. 250 s. ISBN 978-952-67675-1-2.
- Hoppu, Esko (1988). Vahingonkorvausvastuusta kauppalaan mukaan. *Lakimies 1/1988*, 51–65.

- Kuluttajavirasto (2011). *Viat ja viivästys* [online]. Helsinki: Kuluttajavirasto [Siteerattu 14.1.2013]. Saatavana World Wide Webistä:
<URL:<http://www.kuluttajavirasto.fi/fi-FI/kuluttajaneuvonta/kuluttajan-oikeudet/viivastys/>>.
- Kurkela, Matti S. (2003). *Globalisoitunut sopimuskäytäntö ja sopimusoikeudelliset periaatteet*. Helsinki: Edita. 286 s. ISBN 951-37-4013-7.
- Lando, Ole & Beale, Hugh (2000). *Principles of European Contract Law. Parts I and II*. Combined and Revised. Hague: Kluwer Law International. 561 s. ISBN 90-411-1305-3.
- Leivonen, Raisa (2009). *Sopimussakko – oikeustaloustieteellinen näkökulma*. Edilex Asiantuntijakirjoitukset 7.4.2009, pro gradu [online]. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto [Siteerattu 14.1.2013]. 99 s. Saatavana World Wide Webistä:
<URL:<http://www.edilex.fi/lakikirjasto/5987.pdf>>.
- Market View: INCOTERMS 2010 - What you need to know (part 2) (2010). *Trade Finance 13:9* [online]. [Siteerattu 17.1.2013], 2. Saatavana World Wide Webistä:
<URL:<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=buh&AN=56485802&site=ehost-live>>.
- Muukkonen, P.J. (1993). Sopimusoikeuden yleinen lojaliteettiperiaate. *Lakimies 7/1993*. 1030–1048.
- Norros, Olli (2012). *Velvoiteoikeus*. 1. painos. Helsinki: Sanoma Pro. 512 s. ISBN 978-952-63-0432-8.
- Ramberg, Jan (1995). *Köplagen. Under medverkan av Johnny Herre*. Göteborg: Norstedts Juridik. ISBN 91-38-50215-1.
- Ramberg, Jan (2000). *International Commercial Transactions*. Second edition. Stockholm: ICC; Kluwer; Nordstedts. 516 s. ISBN 90-411-9797-4.
- Ramberg, Jan (2011). *ICC guide to Incoterms 2010: understanding and practical use*. Pariisi: ICC. ISBN 978-92-842-0082-5.

- Ramberg, Jan & Johnny Herre (2009). *Internationella köplagen (CISG) – En kommentar*. Tredje upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik. 814 s. ISBN 978-91-39-01324-2.
- Rautio, Niko (2002). *Myyjän viivästyksen seuraamukset CISG:in ja KL:n mukaan*. Turku: Turun yliopisto. 86 s. ISBN 951-29-2264-9.
- Routamo, Eero (1988). Kauppalainen ostajapuolelle. *Lakimies 1/1988*, 17–23
- Routamo, Eero (1996). *Kaupan lait. Kotimainen ja kansainvälinen irtaimen kauppa*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus. 247 s. ISBN 951-640-887-7.
- Routamo, Eero & Ramberg, Jan (1997). *Kauppalaian kommentaari*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus. 576 s. ISBN 951-640-966-0.
- Routamo, Eero & Sevón, Leif (1977). Ehdotus kauppalaiksi. *Oikeusministeriön lainsäätöosaston julkaisuja 13:1977*. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Rudanko, Matti (1988). Ostajan velvollisuudet ja sopimusrikkomus kauppalaian mukaan. *Lakimies 1/1988*, 24–50.
- Saarnilehto, Ari (toim.) (2004). *Vanhentumislaki. Pääpiirteet, laki, HE ja oikeuskäytäntö*. Helsinki: WSOY Lakitieto. 175 s. ISBN 951-670-120-5.
- Saarnilehto, A., Hemmo, M. & Kaartio, L. (2001). *Varallisuus-oikeus*. Helsinki: WSOY lakitieto. 1275 s. ISBN 951-670-008-X.
- Sevón, Leif (1988). Kauppalakia ja YK:n yleissopimus kansainvälistä tavaran kauppaa koskevista sopimuksista. *Lakimies 1/1988*, 1–16.
- Sisula-Tulokas, Lena (1992). *Hinnanalennus*. Helsinki: Lakimiesliitonkustannus. ISBN 951-640-538-X.
- Sisula-Tulokas, Lena (2007). *Kuljetusoikeuden perusteet*. 3. uudistettu painos. Helsinki: Talentum. ISBN 978-952-14-1070-3.

- Solakivi, T., Ojala, L., Lorentz, H., Laari, S. & Töyli, J. (2012). Logistiikkaselvitys 2012 [online]. *Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 11:2012* [siteerattu 10.5.2013]. 169 s. ISBN 978-952-243-296-4. Saatavana World Wide Webistä: <URL:<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-243-296-4>>.
- Tiainen, Suvi (2006). *Olennaisen sopimusrikkomuksen käsite välittömän purkusoikeuden edellytyksenä*. Edilex Asiantuntijakirjoitukset 5.10.2006, pro gradu [online]. Helsinki: Helsingin yliopisto [siiteerattu 9.11.2011]. 89 s. Saatavana World Wide Webistä: <URL:<http://www.edilex.fi/lakikirjasto/3705.pdf>>.
- Valtionvarainministeriö (2010). *JYSE 2009 TAVARAT, julkisten hankintojen yleiset sopimusehdot tavarahankinnoissa* [online]. Helsinki: Valtionvarainministeriö [Siteerattu 16.2.2013]. Saatavana World Wide Webistä: <URL:http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/075_verotus/JYSE_tavarat.pdf>.
- Weele, Arjan J. van (2010). *Purchasing & supply chain management: analysis, strategy, planning and practice*. 5. painos. Andover: Cengage Learning. ISBN 978-1-4080-1896-5.
- Viinikka, Tuija (2006). *Rahdinkuljettajan tavaravastuu tiekuljetuksissa*. Helsinki: WSOYpro. 490 s. ISBN 951-0-32617-8.
- Viinikka, Tuija (2009). Viivästyksen käsite tavaroiden tiekuljetuksissa. *Lakimies 6/2009*, 895–910.
- Viinikka, Tuija (2010). Tavara viivästyy – Mitä korvataan vai korvataanko mitään? *Defensor Legis 6/2010*, 813–824.
- Wilhelmsson, T., Sevón, L. & Koskelo, P. (2006). *Kauppalain pääkohdat*. 5. uud. painos. Helsinki: Talentum. 216 s. ISBN 952-14-0949-5.
- Zitting, Simo (1975). *Sivullissuojasta varallisuus oikeudessa*. Helsinki: Helsingin yliopiston lainopillisen ylioppilastiedekunnan kustannustoimikunta. 123 s. ISBN 951-9027-26-2.

Ämmälä, Tuula (2003). *Kauppaa koskevista reklamaatioista*. Edilex Asiantuntijakirjoitukset 29.7.2005 [online]. [Siteerattu 21.2.2013], 261–280. Alun perin teoksessa *Omisutus, sopimus, vaihdanta – Juhlakirja Leena Kartiolle* (2004). Saatavana World Wide Webistä:

<URL:<http://www.edilex.fi/lakikirjasto/2604.pdf>>.

Ämmälä, Tuula (2006). *Suomen kuluttajaoikeus*. Helsinki: Talentum. 355 s. ISBN 952-14-1004-3.

VIRALLISLÄHTEET

HE 93/1986 vp. *Hallituksen esitys Eduskunnalle kauppalaiksi*

HE 187/2002 vp. *Hallituksen esitys Eduskunnalle velan vanhentumista ja julkista haastetta koskevan lainsäädännön uudistamisesta*

Kauppalaki (27.3.1987/355)

Kuluttajansuojalaki (20.1.1978/38)

Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista (13.6.1929/228)

Laki velan vanhentumisesta (15.8.2003/728)

Oikeudenkäymiskaari (1.1.1734/4)

United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. (CISG-yleissopimus, yleissopimus kansainvälistä tavaran kauppaa koskevista sopimuksista)

OIKEUSTAPAUSSLUETTELO

Korkein oikeus, Suomi

9.1.1951	KKO 1951 I 2	s. 30
7.11.1986 taltio 3365	KKO 1986 II 143	s. 29 ja 34
26.6.1991 taltio 2167	KKO 1991:99	s. 39

Hovioikeus, Suomi

Turku 18.2.1997	S 95/1023	s. 33 ja 48
-----------------	-----------	-------------

Saksa

Landgericht Stuttgart 13 August 1991	16 S 40/91	s. 33 ja 48
Landgericht Oldenburg 27 March 1996	12 O 2541/95	s. 33 ja 48
Oberlandesgericht Hamburg 28 February 1997	1 U 167/95	s. 33 ja 68